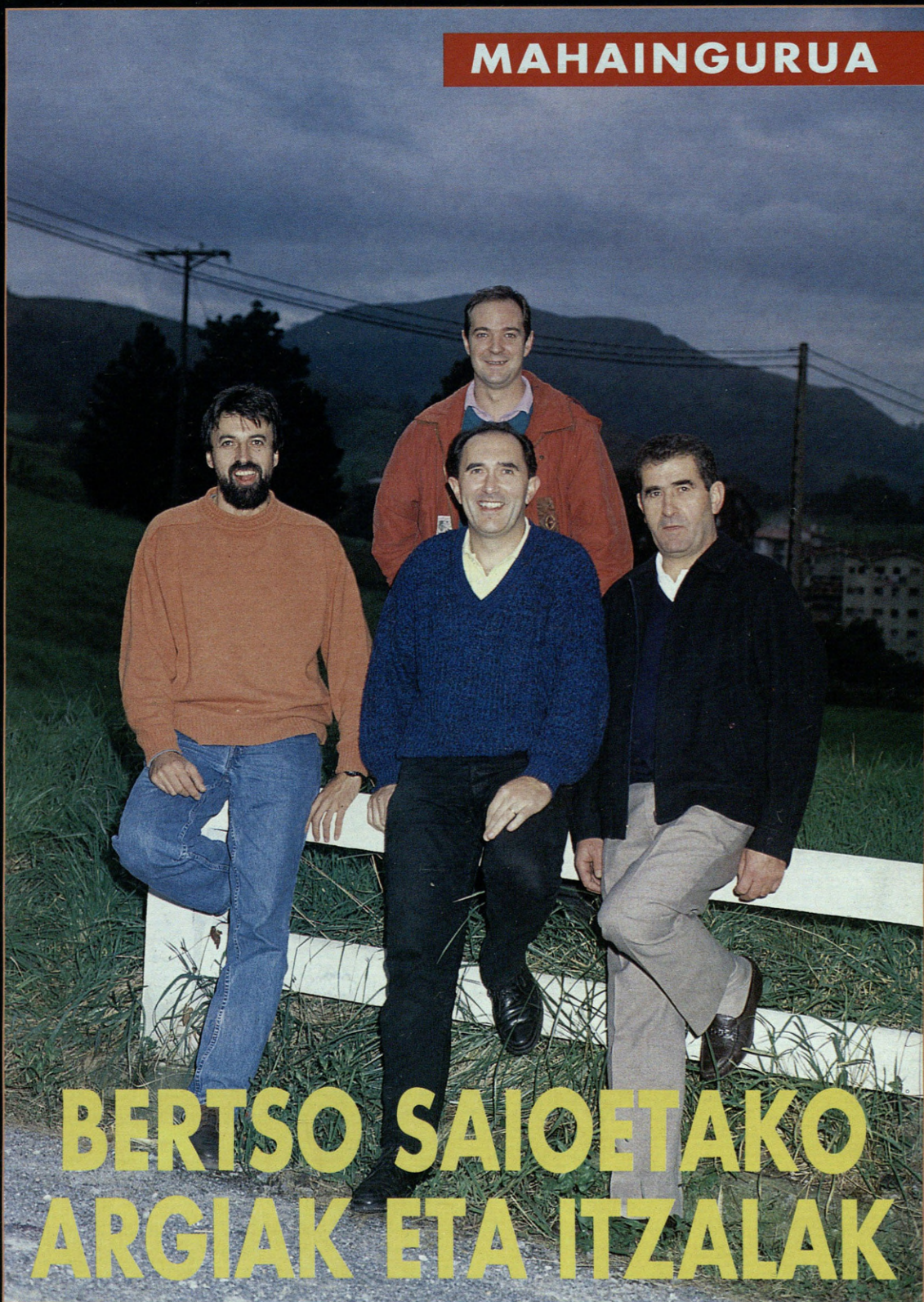

ARGIA

MAHAINGURUA

**BERTSO SAIOETAKO
ARGIAK ETA ITZALAK**

CARLOS ARGIÑANO

«Tontakeriak
aten ditut baina
aren gaia asko
zaintzen dut»

INGURUGIROA

Euskal Herriko
aburak ez dute
gerik ezagutzen

GIZARTEA

Goi mailako
arguen krisialdi
soldatak

IRRATIA

«Antzoki Iluna»:
hizkuntza irrati
moduan
antzeko bigarren
saioa

Euskal Herriko Egunkaria

Zure Egunkaria

Egunkaria

Egunkaria Saria
Kontingentea 100000
Kontingentea 100000
01-270018111

1.000.000 / 100.000
Egunkaria 100000
Kontingentea 100000
01-270018111

Azkenetako da
buntzako gaur
kampea

Medellineko da
negotioa

EUSKALDUNIA

Egunkaria

Arren

AUDE nahiz aurka zaudeteno. Jakin eza-
ne nik neure izaera ondotox gobernatz
bidana. Utzi ni bakean —unean-unean
ezabili artea eta zuhurra emanaz, eta inola
ere ez, nire funtzio-zeregina okertuz, iku-
rak eta istiluak altxatzen, nire salbamena-
ren izenean, *azalekoak!*—, eta izan zaitez-
tegiak, bihotz irekiak, zeuen buruaren
abe eta ez, gezurrezko programak, anima-
la maltzurak, hots, inoren meneko. Be-
reketak alboratu eta *barremanari* deitu
maitasunaren hizkuntzan.

Ustez asko dakizue, baina, ustea ustela
baino ez den moduan, inguru guztia ka-
katea baino ez duzue egiten. Maitatzen
duenak edozein hizkuntza maitatzen du.
Betz, *zurialde* Ni maitatu eta besteak albo-
ratzen dituztenak, eta beste horrenbeste,
zurialde Besteak maitatu eta ni gorrotatzen
naituenak. *On beldurrek* tripak nahasten
dituzte eta gero ziprztinka zabiltzate
nonnahi nomahirekin, kakalarria izatea,
harzuen eta sikua besteena. Gezurra! Sal-
tsel Haziak loratu nahi badu ezinbestekoa

IRAKUR- LEAK MINTZO

du ondadea. Horretarako elkarrekin aritu
behar duzue, osterantzean zatiketa dator,
kaosa: duzuen, hain zuzen ere. *On* hori,
gura duzuen izena ipintzen diozuelarik ere,
zeuen barrenean duzue: norberaren eza-
gutza. Behin hor, sentiberatasun oparoak
sorturiko adimena indar duzuela, eginbide
arrastoan sarturik, aurrera egitea baino ez
duzue izango. Beste guztiak hitz leunak
dira. Hotsa eta zarata, baina ekinetik jai.
Euskarak

Pello Sarriegi
(Barrika)

Hauteskundeak noiz?

BEJONDEIELA! Hilabete batzuk lasai
eman ditugu hauteskunderik gabe, baina,
ezustean, «gure» prentsa nazionalak izuga-
rrizko makroierketa kaleratu du Gipuz-
koan ez dakit zein hauteskundetan lurralde
honetako biztanleok iritzi dugunaz.

Hauteskunde hitzik ere entzun nahi ez
dugunok zer egin behar dugu? Sei hilabete
lehenago, prebisioak eta girotze garaia di-
rela eta, iratiak itzali, egunkariak ez irakurri
eta telebista leihotik bota? Eta hauteskun-
deak igarota, sei hilabetez balorazioen
beldur etxeko atea ixteraino iritsi? Zein
aukera geratzen zaigu urtearen hamabi hi-
labeteak lasai bizi nahi ditugunoi?

Eta beste kontua publizitatea da: gehie-
gizkoa, handikeria... EK osoan, irati mun-
duan adibidez, publizitate tasa altuenak
ditu Estatu espainiarrak. Politikoei, beren
iragarkiekin, oraindik ere gehiago ito ote
behar dituzte komunikabideak? Lagundu...

Manu Ezenarro
(Tolosa)

H I R U G A R R E N B E G I A

Rigoberta Menchù ez da alemana, ez da...

HIRU begi izanda ere,
dastamena da seguruenik
hirugarren begikook tre-
batuen daukaguna, plazer
gehien ematen diguna
behintzat, eta horren in-
gurukoei bereziki errepa-
ratzen diegu. Aldizkarian
sabelaren inguruko orrial-
deek badute tokia, eta
baita errezetek ere, osagai
eta prestatzeko modu eta
guzti. Aukeran nahiago
dugu —gure izenari baino
izenari kasu gehiago egi-
nez— begiz baino ahoz
jatea baina, besterik
ezean, nahiago begiz iru-
dimenez baino. Orain arte,
nonnahi, errezetak iraku-
ri egin izan ditugu, eta
horiek egingarriak ote zi-
ren arrisku kontua zen,
hots, bazkari batean pres-

tatzera ausartzea jakinda
litekeena zela aldameneko
tabernan bazkaltzen bu-
katzea. Azkenengo alean,
ordea, prozeduraren in-
guruko azalpenaz gain ar-
gazki bidezko erakusketa
dator, eta behingoz ikusi
ahal izan dugu idatzitakoa
egin daitekeela. Badakigu
gehienetan ezinezkoa de-
na, baina atzenekoa oso
txukun etorri da.

Ganorazkoa ere orain
arte aldizkariak gutxien-
goei emandako tratamen-
dua, bereziki indioen ka-
suan, eta horrelakoak ai-
tortu behar dira. Amuan
jarrita baino egokiago ze-
torren aste hau, **Rigoberta**
Menchùk jasotako nobel
sariaren kariaz, **ARGIAk**
(Agiña izenez sinatuta)

1982ko maiatzako 934
zenbakian berari eginda-
ko elkarriketa argitaratu
baitzuen. Garaiei aurrea
hartuz. Hau guztia harro
eta ozen esateko prest
geundela, orain ere mu-
turrean eta aurrez esan ga-
be.

Azken alean nazioarte-
ko kronikan emakume
ederretsitakoaren argazkia
dator, orrialdeari begiratu
eta bere begirada indioa
da bete betean jasotzen
dena. Mirespenaren el-
kartasunak hartzen zaitu
eta aurpegiaren zabalera-
ko irribarrez ekiten diozu
irakurketari. Baina, zer da
hau? Rigoberta ez zen hi-
laren 8an hil, ez dauzka 78
urte, ez da sozialde-
mokrazia europarrak

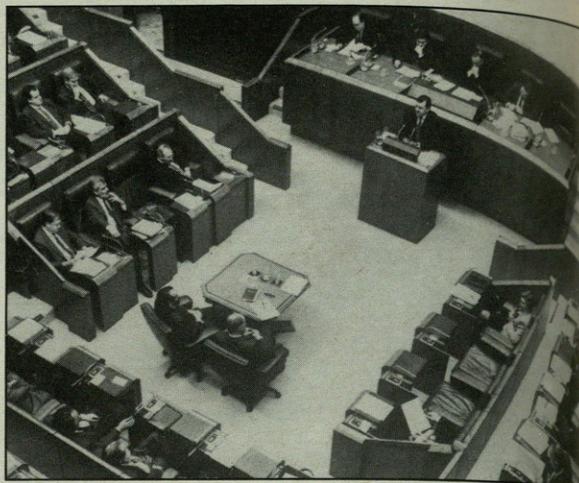
eman duen ezer, are gu-
txiago gizona, eta ez dau-
ka kontsonantez betetako
izen irakurgaitz hori. Zer
da hau? Ordenagailu ba-
rruko intxixuek eta, bere-
ziki maketazioaz ardura-
tzen den intxixuak, aurre-
ko astekoa ekarri digute
errepikatuta. Ongi dago
W.B. pertsonaia aipagarria
izatea baina... hainbeste-
rako.

Komentario horretatik
baliagarri zen bakarra
Nobel Sariak biak jaso du-
tela besterik ez. Maketa-
tzaileri ez diote, ez, Nobel
Sariak emango. Horrelako
gehiago eginez gero ez
saririk, ez Nobelik, ez no-
belarik ezta soldatarik ere.

MIKEL ELORZA

N O N - Z E R

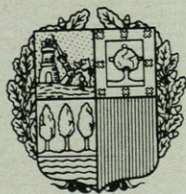
6. Politika kronika. GARBINE UBEDA.
8. Jakes Abeberri, Euskal Batasuneko kidea eta Miarritzeko hautetsia:
«Erabakiak hartzen diren lekuetan ez egotea ezinezkoa dela uste dut». IXABEL ETXEBERRIA.
12. Politika ttanttaka.
14. Nazioarteko kronika. LUKAS MARTINEZ.
16. Subiranotasuna, Quebec eta Kanadaren arteko etengabeko sokatira. XABIER LETONA.
20. Nazioarte ttanttaka.
22. HIESa, tuberkulosiaren azken urteetako jaitzieraren galga da.
Tuberkulosi izurritea? MYRIAM GARTZIA.
26. Datorren urtean ez dute igoerarik izango.
Goi mailako karguen krisialdi soldatak. ALBERTO IRAZU.
30. Euskal Herriko zaborrek ez dute legerik ezagutzen.
AMAGOIA IBAN.
34. Karlos Argiñano: «Tontakeriak esaten ditut baina janaren gaia asko zaintzen dut». MYRIAM GARTZIA.
40. Kultura Kronika. J.J. PETRIKORENA.
42. Bertso saioetako argiak eta itzalak. J.J. PETRIKORENA.
48. «Antzoki iluna»: hizkuntza irrati nobela moduan lantzeko asmoa. JOXI GOIKOETXEA.
51. Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.
52. Kultura Agenda.
54. Argitalpenak.
56. Kultura Ttanttaka.
58. Aukeran.
64. Denborapasa.
66. «Kuttuna». KOLDO IZAGIRRE.

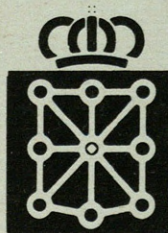
SOLDATEN IZOZKETA: Krisialdia dela eta, Euskal Herriko goi mailako karguek ez dute soldata igoerarik izango datorren urtean. Eredu izan asmoz omen, baina zenbaitek hori neurri partzialtzat hartu dute. Argi dago neurri honen eragina desberdina litzatekeela Euskal Herriko biztanle arrunt batengan. Zer dio beraz kaleko jendeak? Iritzi desberdinak jaso ditugu aste honetan. / **26**

ZABORTEGIAK: Euskal Herrian urtero milioika tona zabor ekoizten dira. Baina zabor multzoaren zati handi bat ez da tratatzen. Edonon uzten dira etxe, industria zein baratzetako hondakinak, eta horrek dituen ondorioak oso kaltegarriak dira gure ingurugiroarentzat. Datuen arabera, zabortegek ez diote arazoak beharrezko erantzunik eman. / **30**

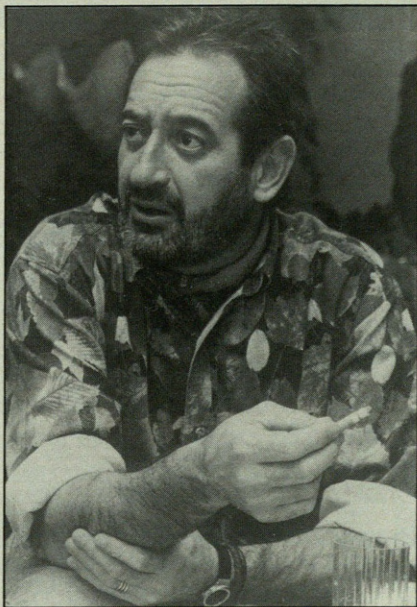
Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

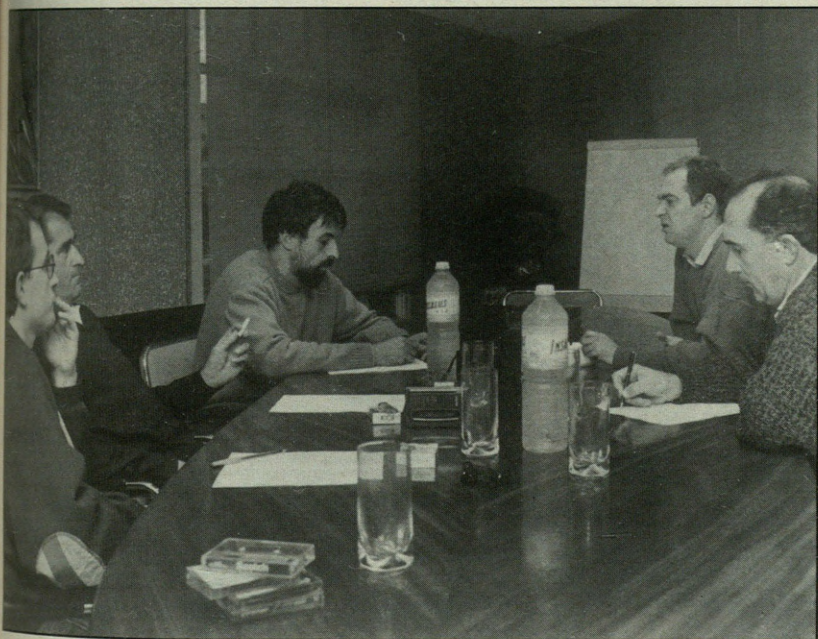
Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du

POLITIKA: Jakes Abeberrik oso gertutik ezagutzen du Ipar Euskal Herriko politika. Euskal Batasuneko kide den hau Mañritzeko auzapezaren adxunta da gaur egun. Institutzioetan parte hartzeari buruz, Mañritzeko Herriko etxean dituzten gorabeheri buruz eta beste hainbat gairi buruz aritu zaigu Politika sailerako egin dugun elkarrizketan. / **8**

K. ARGIÑANO: Euskal Herriak ezagututako sukaldaririk famatuenerikoa. Hainbat etxekoandre eta gizonen sukaldeetan sartzen denean, begi guztiak bereganatzen ditu. CAFetik 17 urterekin atera zen txapista honek bazekien zertxobait bizitzaz, baina beste guztiak bezala, berak ere nahikoa sorpresa izan ditu. / **34**

BERTSOLARITZA: Egungo bertsolaritzak gorakada bizia ezagutzen duen sasoi honetan hamaika gauza badaude oholztatik kanpo hitz egiteko. Asmo honekin antolatutako mahai inguruan bertso saioen azterketa burutzeko erronka jarri diegu gure solaskideei. Laxaro Azkune eta Joxe Mari Aranalde gaijartzaileen larrutik mintzatu dira. Andoni Egañak bertsolarien hizpidea hartu du. Joxerra Gartziak berriaz, mahaiaren laugarren hanka osatu du. **42**

Jabea: Zeruko Argia, S.A.L.

Argia egiten dugu:

Donostian: Eñaut Apaolaza, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Joxi Goikoetxea, Ritxi Lizartza, Juan Jose Petrikorena, Patxi Sarriegi, Garbiñe Ubeda, Aitziber Yarza.

Bilbon: Maite Artola, Myriam Garcia, Maite Iriondo, Xabier Letona, Maite Lizarraga, Sabino Madariaga, Amaia Nabaskues, Nere Portillo, Idoia San Sebastian, Lierni Uribarren, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogoitia.

Iruñean: Iñaki Camino, Patxi Larrion.

Iparraldean: Ixabel Etxeberria.

Gasteizen: Ismael Diaz de Mendivil, Jon Maia, Leire Lopez de Aberasturi, Igone Olarte, Estitxu Ugarte.

Kolaboratzaileak: Iñaki Agirresarobe, Mikel Antza, Xabier Alegria, Edorta Arana, Xipri Arbelbide, Karlos Argiñano, Gorka Arrese, Patxi Azpillaga, Mikel Arrieta, Juan Mari Arzak, Mikel Asurmendi, Jean Louis Davant, Elhuyar, Joxan Elozegi, Xarlo Etxezarreta, Xabier Euzkitze, Luis Fernandez, Fernan Goñi, Andres Gostin, Jimu Iturralde, Josu Landa, Juan Jose Lapitz, Xabier Lekuona, Xabier Lezeta, Emilio Lopez Adan, Mattin, Bego Montorio, Imanol Murua, Jaione Ogiza, Joxan Oiz, Eva Olaizola, Xabier Oleaga, Joxe Mari Ostolaza, Bota Punttuba, R.M. Sabaris, Joxemi Saizar, Carlos Santamaria, Jon Sarasua, Tala, Txillardegi, Iñaki Uria, Iñaki Uriarte, Asisko Urmeneta, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Hizkuntz arduraduna: Mikel Elorza.

Argazkiak: Aitor Bayo.

Diseinu eta montajea: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

Infografia: Beñat Azurmendi, Iñaki Martiarena.

Azala: Aitor Bayo, Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Josu Martikorena.

Promozioa: Jose Luis Olaziregi.

Administrazioa: Aitor Aznar.

D.L.: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X

Commission paritaire: 72562 E.

Helbidea: Industrialdea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria, 114 Postakutxa Bilbo, Iratxe Monastegia 70 3.ezk 31011 Iruñea.

Tfnoa: (943) 37 15 45, (94) 424 46 63, (948) 17 80 78

Faxa: (943) 36 10 48.

Inprimategia eta Fotomekanika: ANTZA.

Hamargarren urteurrenaren tranpo

KOMIKIZ eta zezenplazako mitin erraldoiez ospatu dute sozialistek Felipe Gonzálezen agintearen hamargarren urteurrena. Eta hamargarren urteurrenaren inguruan ikusi ditugu Felipe González bera eta gainera kendu ezin duen itzala, Alfonso Guerra, dibortzio puntuan ibili ondotik beriz adiskidetutako bikote legez funtzionatzen. Baina hamar urte pasa dira, eta duela hamar urteko komiki eta afitxetatik gaurkoetara bitartean koloreak eta ikonografia asko aldatu diren bezala, arras giro eta baldintza diferenteetan iritsi dira PSOekoak beren efemeridera.

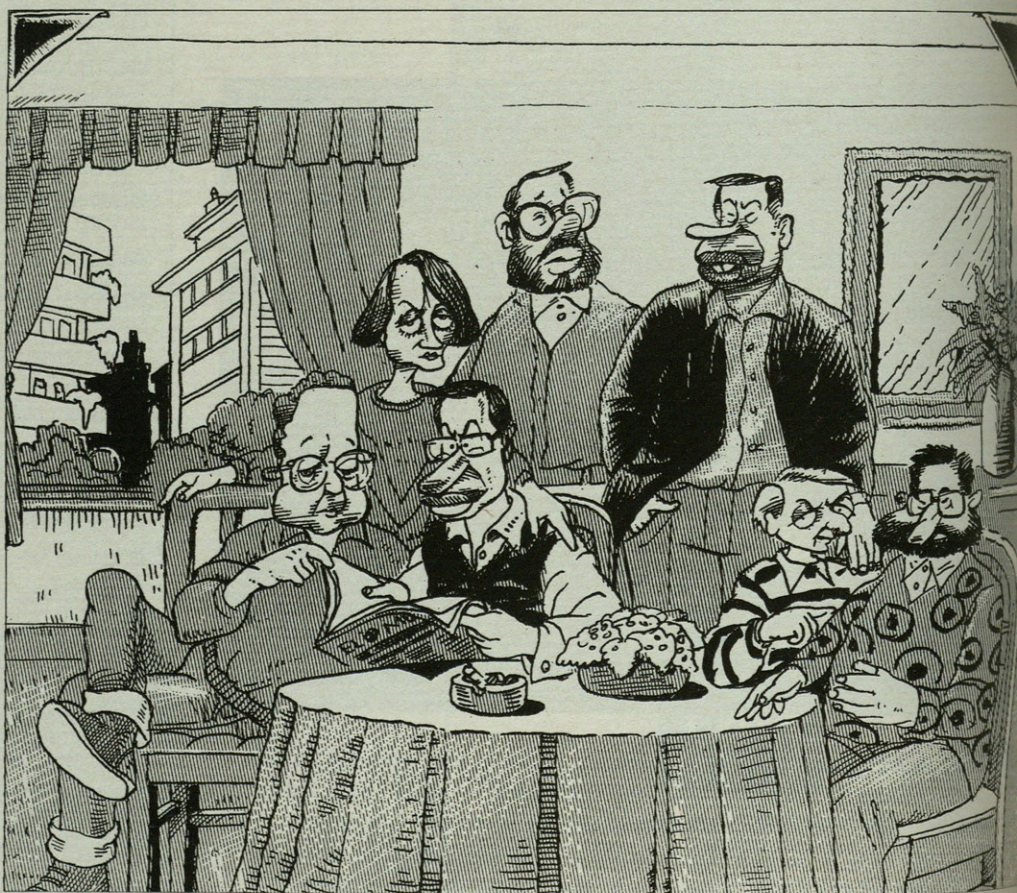
Hasteko, bere inozentzia galdu zuten hil berria den Willy Brandtek babestutako gazte haiek, eta inperio usaina galdu ez duen Estatu espainiarraren makina burokratikoak ez arintzeaz gain, beraiek instalatu dira parasitismo ustelean.

Eta hamar urte hauen buruan Felipe González bera ere ahiturik ageri da. Hurrengo hauteskundeetara ez presentatzeko erabakia une txarrean hartu du orde: emergentzia giroan bizi da Estatu espainiarra, eta ez diote joaten utzi. PSOEek horrela oinordeko egoki bat bilatzeko denbora irabazi du, eta Gonzálezek azken tantaraino

edan beharko du bere kaliza. Estatu espainiarraren makineria zaharrena krisi berri bat sufritzen du. Berrirako publikoari lotuta daude, baina Seisilako abokatu dizdiratsu hau berriz aldagai hoberik ez dauka, nonbait.

EUSKAL Autonomi Elkarteak buruz, Bilboko burdina defenditzea langileak Madrila bidaliz ospatu du bere Autonomi Estatutoaren 13. artikulua urteurrena. Hamar urteotako eraikuntza autonomikoa EAJren eta PSOEn arteko akordioaren gainean eraiki da, eta industriaren suntsikeari dagokionez behintzat fruituak hor daude.

Oso erraza gertatu zaie komunikabideei, eta kritikarako aitzakia zuenari orohar, PSOEn zoriareko komikiari txistea egitea. Komiki honek, aspaldiko urteetan sekula lortu ez duten arakastarik lortu dute, Estatu espainiarreko sozialistak direla medio. Komikiak, azken finean, oso gauza izanda ere, komikotasunare murriztu du dibuoen bidez historiak kontatzeko modu hori.

«Gernikako Estatutua» delakoa onartu zenetik hamahiru urte iragan diren honetan, «autogobernua lortzeko ezinbesteko tresnatzat jo zutenak» kexu azaldu dira, PSOE eta EE izan ezik.

he Garaietako langileek Madrilera dean, eta Makina Erremintaren ferman azken alditik hona okupazioa 20an jaitzi da. Eusko Alderdi Jeltzalean sozialisten kontra gero eta ozenkiago entzuten diren ahotsek interpretazio bikoitza eduki dezakete: itxi

Euskadiren independentziaren aldeko agiria.

FRANTSESEK beren kolpeak sinboloekin ongi lotuta emateko zaletasuna dute: Felipe González Isidro Galalde 'Mamarru' egun seinalatue-

bi liburu, alde zurretik bi aldean bertsioak biltzeko itxura dutenak: Rafael Veraren laguntzaile batek idatzi du bata eta Txalaparta argitaletxeak eskainiko digu bestea. ETaren interlokutore guztiak —frantsesek daukaten Josu Urrutikoetxea salbu— Espainiako espetxeetan, Aljerren ondorengo negoziaketa planteamendu batek bereak eman dituela pentsatzeko aukera ematen du.

Mugimendu guzti horiek gutxi baziren, Bilboko epaileari ere egun horietan bururatu zaio Etxabe eta Urrutia euskal preso politiko historikoei hirugarren gradua aplikatu eta aste-buruetan kalera irteten uztea. Dirudenez, Madrilgo gobernuak nahi ez zuenean. Dena aldatzen da hemen. Eta higitzen ez den bakarra Felipe González bera dirudi. Horra zer idatzi duen berari buruz ongi ezagutzen duen Martin Prietok: *«Segitzen dut defenditzen lehendakari hura ez zela ez sozialista, ez sozialdemokrata, ez europeista eta ezta andaluzista ere: jadanik bukatutzat geneukan kastarik jatorreneko abertzale espainol bat zen eta da».*

Garbiñe Ubeda

Frantsesek beren kolpeak sinboloekin ongi lotuta emateko zaletasuna dute: González Isidro Mamarru egun seinalatuetan oparitu diote ●

behar den prozesu baten igerlea ala hauteskunde aurreko jolasa? Nola interpretatu Arzalluzen azken denborretako gogortasunak? HBk bigarren hipotesian sinesten du —hala adierazi du azken agirietan— eta justu egun horietan ekin dio Eusko Alkartasunarekiko solasaldiari. Bi delegazioetako partaide banak —Garaikoetxeak eta Erkiziak— aspaldiko beste bileraren batetik ezagutzen zuten elkar. Dena dela, eta hamar urteez ari garela: joan den igandean Usurbilen EAKo zinegotzi batek irakurri zuen herriko etxeko balkoitik

tan «oparitu» dio. Joko Olinpikoen bezeperatan erregalatu zion Lorentzo Lasa Mitxelena 'Txikierdi'. Eta Eugenio Etxebeste 'Antton' laster estraditatu duen hotsak entzuten hasi gara. Guzti hau Jose Luis Arrieta 'Azkoiti' rekin Madriletik egin nahi omen zen operazio batekin erlazionatu nahi izan duenik bada, baina antza handiagoa du ETaren interlokuzioa likidatzeko operazio baten bukaerarekin. Aljerretik aipatzen datorren interlokuzio batena, alegia. Egunotan agindu zaizkigu, hain zuzen, Aljerreko elkarriketei buruzko

Jakes Abeberri, Euskal Batasuneko kidea eta Miarritzeko hautetsia:

«Erabakiak hartzen diren lekuetan ez egotea ezinezkoa dela uste dut»

Miarritzeko auzapezaren adxuntak, Jakes Abeberri, Ipar Euskal Herriko mundu politikoaren birak hurbiletik ezagutu ditu. Herriko etxerako azken hauteskundeek bere ikuspuntuaren garaipena erakutsi dute. Azkenaldian, zalapartak Senaturako hauteskundeekin batera datoz; EBk Dascon izendatuta ere, Miarritzen alderdi bereko kideek Borotraren aldeko boza eskatu izanagatik. Horiek argitu asmoz jo dugu Jakes Abeberriengana.

ARGIA. Abertzaleak aldiro aurkeztu dira azken urteetako hauteskundeetan. Zer ondorio duzue horri buruz?

J. ABEERRI. Nahiz eta ingurumen demokrati-koa inperfektoa izan, mugimendu politiko batek ezin du politikako une hain azkar batetik kanpo egon. Ez dut erraten hori izan behar duenik mugimendu abertzalearen adar nagusia, abertzaleak aitzinatzen ari bait dira beste eremuetan. Baina ez dut sinesten bapateko aldatek biziko ditugunik. Gure herria berrirabazi egin behar dugu eta beraz, alde guztietara jo behar dugu. Lehenik gure kultura ber-rindartzeko, borroka hori funtsezkoa bait da, baina zertarako herri euskaldun bat inor ez balitz bertan bi-

ziko? Eremu guztietan egon behar gara eta, gure helburua mendiak mugitzea bait da, erabakiak hartzen diren lekuetan ez egotea ezinezkoa dela uste dut.

Bi abertzale mota daude: alde batetik militantea, borroka rupturista batekin nahikoa lukeena, eta bestetik, bertze asko daude gai baten inguruan ikusiko ditugunak, puntualki parte hartuko dutenak, eta orokorrean rupturistekin ados daudenak. Azken hauek ez lukete ulertuko hauteskun-

deetan ez parte hartzea, gure indarrak neurtzeko testa bait da. Azken hamar urteetan erran dudana gaur egun abertzale gehienek aitortzen dute, eta garai batez edozein instituzio bazterten zen bezala, orain talde guztiek eskakizun hori aitzinan jartzen dute.

Bestalde, Miarritzen bezala hauteskundeetara joaten bagara irabazteko arriskua hartzen dugu. Hemen, hauteskundeen unea ez dugu gure ideiak aitzinean jartzeko bakarrik baliatu. Herriko Etxearen gestioaz ere arduratzen gara. Kasu honetan mugimendu abertzaleak bere heldutasuna erakusten du. Bere funtsezko eskakizunentzat ez du ezertan amore eman eta presioa mantentzen jarraitzen du.

■ «Euskal Herriarentzat estatutu berezi bat eskatu behar dugula uste dut» ●

A. Zein da zure papera Miarritzeko Herriko etxerako?

J.A. Horri buruz hitz egin baino lehen gogoratu behar da nola iritsi garen herriko. Abertzaleek bi bide hautatu dituzte hauteskundeetara joateko: lehenengo bide gisa, zerrenda batean beste batzuekin abertzaleen lekua aitzinetik negoziatuz, eta bigarrenaren zerranda abertzaleekin bakarrik osatuz. Bigarrenaren da guk hautatu genuena. Honela, Miarritzen genuen indarra neurtzeko lagundu digu. % 15 lortu dugu, eta ondoren Borotrarenkin negoziatu dugu bigarren itzuliarako. Sei ziren gure zerrendatik eta puntu minimo batzuek jarri genituzten mahai gainean. Bi adxuntak ditugu.

Aitortu behar dut kontzientzia orokorrean errespetatzen dela. Lehen puntua zen Miarritz buruz bakoitzak zure iritzia orokorra, hortan ez da arazorik izan. Horrexegatik hain zuzen, krisia sortu zen Herriko etxean, eta beraz, ados jarri gara berehala eta eraikuntza gelditze bat izan da. Horrela gertatu da, hain zuzen, aurreko auzapezaren

politikarekiko haustura.

Bestalde, azpimarratzen da azken urteetan sekuluan baino gehiago eraiki dela kanpotarrentzat eta sekula baino guttiago bertakoentzat. Hor ere aldaketa bat izango da, erabakia bait dugu urtero 80 eta 100 bat

urte eraiki zen. Beste gai bat ere mahai gainean jarria genuen. Ikastola bat nahi genuen Miarritzen. Eta orain, herriko kontseiluak alde bozkatu du, baita RPRko ordezkariak ere. 4,5 milioi liberako buxeta bozkatu da ikastola bat eraikitzeko.

horiek ohitura berri batzuk hartzen dituzte kontakto zuzenak eta konkretuak dituzten abertzaleekin.

Ondoko hauteskundeetan agertuko da zer emaitza izan duen horrek.

A. Senadorako hauteskundeetan Borotra sostengatu duzu, ez al da kontraesan handia?

J.A. Bakoitzak hiru boz genituen, hiru pertsona hautatu behar genituen. Miarritzeko lau hautetsi abertzaleok Borotraren alde bozkatzera deitu dugu. Guretzat logikoa zen, berarekin lanean ari bait gara egunero. Herriaren gestioan zaila iruditzen zitzaigun bestela egitea. Bistan da, abertzale eta Euskal Batasunakoa izanik, Dasconen alde ere bozkatu dut, nere hirugarren boza eman diot eta bigarren itzulian Borotraren

«Ghettotik aterata, euskal kontzientzia izpirik ez duten horiek ohitura berri batzuek hartzen dituzte kontakto zuzenak eta konkretuak dituzten abertzaleekin».

■ «Garai batez edozein instituzio bazterten zen bezala, orain talde guztiek eskakizun hori aitzinean jartzen dute» ●

etxebizitza sortzea, baina alokatu bakarrik egingo direnak. Herriko Etxeak izango du honen gestioaren ardura. Gogoratu behar da gaur egun etxebizitzaren %47a bigarren etxebizitzak direla Miarritzen, izugarriko desoreka baten aurrean aurkitzen gara. Azken etxebizitza soziala orain dela 13

A. Beraz, abertzaleek eman dituzten azken urratsen buruz baikor azaltzen zara.

J.A. Hala da. Abertzaleak ez dira gehiago deabrutzat hartzen, gauzak besteek bezain ongi egiteko gai direla ohartzen da jendea. Ghettotik aterata, euskal kontzientzia izpirik ez duten

«Denen artean
autodeterminazio
eskubidearen
aldeko borroka
elkarrekin
aldarrikatzeko gai
bagara borroka
hori irabazia da».

alde bozkatu dut.

A. Beraz, euskal departamentua eskakizun baliagarria da oraindik.

J.A. Deszentralizaziora arte, euskal departamenduen defendatzaile sutsua izan naiz, ez bait zen beste egiturarik eskatzen ahal. Erregioak ez ziren eta departamendua ere prefetaren menpe zegoen. Gauzak aldatu egin dira, Kortsikan estatutu berezi bat daukate, eta erregioek botere bat badaukate. Abertzale baten helburua Euskal Herria batzea da. Urraska joanez, Euskal Batasunak erraten duen bezala, gaur egun Euskal Herriarentzat estatutu

berezi bat eskatu behar dugu. Beraz, Dasconek departamentua eskatzen zuen taktikoki interesgarria delako, diskurtso abertzale ba-

kontserbadoreak bait dira. Baina Dasconek beste eskakizunik ere bazuen. Besteak beste, euskararen legalizazioa.

■ «Abertzaleak ez dira gehiago deabrutzat hartzen, gauzak besteek bezain ongi egiteko gai direla ohartu da jendea» ●

tekin joanez, 15,20 boz ukatzen zituen eta hor bildu nahi izan ditugu euskaltzaleak. Garai batez Luberriagaren inguruan zeudenen artean, emaitzak espero baino hobekak izan dira: % 21ekoak. Hor ere ideien aitzinatze bat dugu, bozkatzeko zutenak

A. Errefuxiatuen sostengua izan da zure borrokaren alde bat. Errepresio une bortitzak gertatu dira azken hilabeteetan. Nola adieraz dezakezu Estatu frantziarrak darabilen politika?

J.A. Aspaldidanik parte hartu dut errefuxiatuen al-

deko borrokan. Gaur egun, erran dezaket gero eta herrikoagoa izan behar dela gordeak direnekin lan egiteko edo laguntza ekartzeko. Nere ustez, kolpe azkarak emanak izan dira ETA-ren aurka. Baina horregatik ez da desagertuko, eta genditzen direnak zailak gaitiago daukate. Ondorioz borroka gogorragoa izan da. Hemen entzun ditut hangoaldetik etorrikakoak erraten «Frantzian, hemen, libertatea nabari da, ez da Hegoaldean bezala», Iparraldean zirelarik. Inkontzientea azkarra da eta helburu politikoa azkarra bada ere, banaturik egon gara luzaz eta erreflexuak menperatzen zaila da. Batzuek luzaz pentsatu dute muga pasatu eta gauzak desberdinak direla, baina Frantziak hegaldoko borroka izan balu hemen Espainian baino okerrago portatuko zen, ikusi dugu Algerian. Gaur egun Frantziak bere egiazko aurpegia erakusten du. Miterranden lagunak dira Espainiako boterean, eta garai batez errefuxiatuak beren etxeetan onartzen zituztenek gaur egun estraditatu egiten dituzte. Indibidual oso gogorra da, baina euskal borroka historiaren haizean dago. Nazio-estatuak aldatuko dira, nahiz eta bere sinboloetan bakarrik izan. Bestalde donostiar batek Miterritzen biziko delako hemen bertan bozkatzeko ahalak ukateak ere izugarritzko aldaketa sortzen du, berehala lortuko ez nukeena euskal herriaren aldeko borrokan esker. Denen artean autodeterminazio eskubidearen aldeko borroka elkarrekin aldarrikatzeko gai bagara borroka hori irabazia da.

Ixabel Etxeberria

UN*

EKO ATEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU

EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR

EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA

AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA

EKO EUOMAR
Natarroa ibilbidea, 37
ZARAUTZ

SUPER ANDONAEGUI; C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA

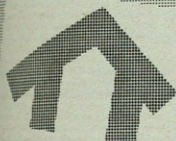
MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPÉ

**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI

EKO IRUN
Blas de Lezo, 22
IRUN

EKO LEZO
Avda. Jaizkibel, 1
LEZO

EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA

SUPER RENTERIA
Vicente Eliceagi kalea, 5
ERRETERIA

EKO BERAUN
Galtzaraborda Etorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA

EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUTZ

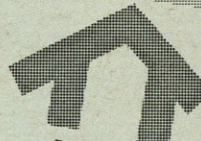
EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA

SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA jabearen atzean)
HONDARRIBIA

BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA

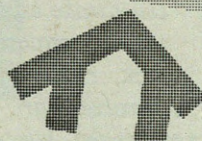
EKO ALTZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

EKO VILLALBA
Torres Urquizu kalea, 13
EIBAR

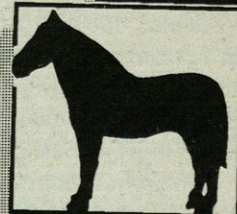

EKO AIETE
Etxaidi Saila
AIETE - DONOSTIA

BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN

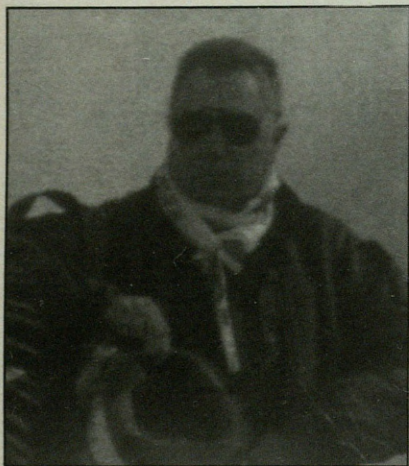

EKO

SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

E Z P A L A K

■ MENDAILLE ZAINDARITZARIK GABE ASKE DABIL

George Alphonse Mendaille, GALEko buru garrantzitsuenetakoa, orain arte Goardia Zibilak gertutik zaintzen zuen, Estatu frantziarrera estraditatu zuten edo ez erabaki bitartean, ihes egin ez zezan. Barne Ministeritzak zaintze lanak uzteko agindu zien goardia zibilei, eta gaur egun Mendaille non dagoen ez dakite.

Frantziako justiziak eginiko estradizio eskaera 1989ko irailean onartu zuen Entzutegi Nazionalak, baina Espainiako Gobernuaren onarpenaren zain geratu zen. Orain, Estatu espainiarreko iturri ofizialek adierazi dutenez, agintari frantziarrek estradizio eskaera atzera botako dutenez, zaindaritza kentzea erabaki da. Bestalde, Baionako epaileen lanak GALEn ekin tzak ezkutatu zituzten Frantziako hainbat polizia eta seguritate zerbitzu ko pertsonen izenak argitara eman ditzake. Mendaille guztiz aske uztearen atzean, dakien guztia esan dezakeenaren beldurra ageri da bi ministeritzen aldetik.

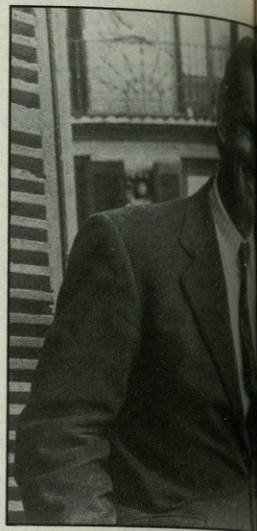
■ PSOE-KO ZINEGOTZIEN TIRO PRAKTIKAK

Errenteriako HBko zinegotziek bertako PSOEko bi zinegotzik Udaltzaingoaren pistolak erabiliz tiro praktikak burutu zituztela adierazi zuten. HBko kideek azaldu zuten *«PSOEko bi kide, Udaltzaingoaren buruarekin batera, Errenteriako Udaltzaingoaren egoitzara joan ziren eta momentu horretan zerbitzuan zeuden udaltzainen pistolak hartu eta Jaizkibel mendiko instalazio militarra joan ziren tiro praktikak egitera»*. HBkoentzat jarrera hau oso larria da eta gertaerak ikertzeko batzorde bat eskatzeko mozio bat aurkeztu du.

PSOEko zinegotziek azaldu zuten, *«besterik gabe, udaltzainburuarekin geratu ginen Jaizkibelera joateko Udaltzaingorako oposizio batzuetarako eskatzen ziren tiro proben ustezko zailtasuna neurtzeko»*. Bestetik, HBk esandakoa *«alderdi hau burutzen ari den Udaltzaingoaren aurkako kanpaina baten barnean sartzen da»*.

■ GLADIS HIL ZUENA KONDEKORATU DUTE

Gladis del Estal 1979ko ekinaren 3an hil zuen goardia zibila Meritu Militarreko Ordenaren Gurutzearekin saritu zuten urriaren 12an goardia zibilaren eguna zela eta Iruñean egin ziren ekitaldietan. Egoera hau dela eta Nafarroako IUko parlamentaria den Martin Landak bere ezadostasuna azaldu zuen *«Zuzenbideko Estatu batean oso zalantzarriak diren jokaerak go-raipatzen diren bitartean goardia zibilaren sindikatuaren aurka errepre-sioa erabiltzen da»*.

«Gure berriaren nabia, autodeterminazioa izan daitekeena, errespetatu dutela bermatzen ez duten bitartean, gure alderdia ez da Ajuria Eneko Mahaira joango».

Karlos Garaikoetxea, EAKo lehendakaria.
Egunkaria, 92-X-18

«Estatuko gobernuak Allik adierazitakoak beregain hartuko balitu, autodeterminazioa eta Nafarroa ardaztat izango zuen Gobernua eta ETAren arteko negoziazio politiko baten aurrean izango ginatke».

Jaime Ignacio del Burgo, UPNko kidea.
El Correo Español, 92-X-18

G O R D E T Z E K O A K

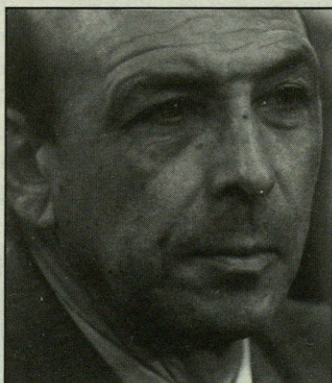
ARAZO BERRIAK IRURTZUN ANDOAIN AUTOBIDEAN

BIDEAN izugarritzko arrailak agertu dira Berastegi aldean eta ondorioz Berastegi inguruko zenbait biztanle isolaturik geratu dira eta Foru Aldundiaren-gana jo dute. Bestetik, oposizio osoak ere gobernuaren isiltasuna salatu du. Beraz, arazo berriak sortu dira oraingoan autobidearen inguruan eta hauek ere nahiko larriak dira, aurrekontua asko igoko bait da.

K A R T A J O K O A N

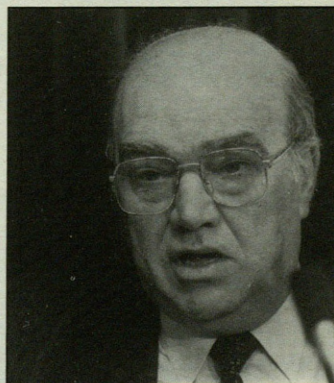
enbido...

...ordago!

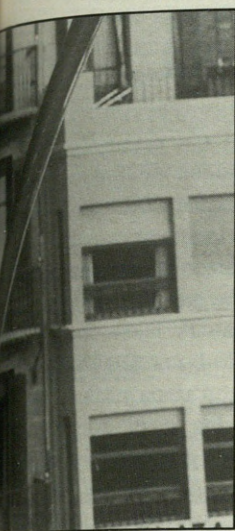
ELI GALDOS

Gipuzkoako Batzar Nagusien osoko bilkuran Eli Galdos diputatu nagusiak 1993ko aurrekontuei buruz ari zirela, garbi azaldu zuen ez duela aurtengo aurrekontuekin izandako esperientzia errepikatu nahi, hamar hilabete behar izan bait dira hauek onartzeko. Horretarako, «elkar ulertzea» proposatu zien oposizioko taldeei eta honen oinarritzat Gipuzkoa-2000 egitasmoa hartzea eskaini zien. Hala ere, ez zuen zehaztu egitasmotik zein punturi heldu behar zitzaien. Bestetik, orainarteko jarduerari begirada bat emanez, «orain artean, gauden legedian eta egoeran, inork sortu ahal izan duen foru gobernurik sendoena da, beste inork ekintzez eta ez hitzez bakarrik, kontrakorik demostratzen ez duen bitartean» azaldu zuen Galdosek ●

IMANOL MURUA

Eli Galdosek esandakoa eskaintza baino eskaera dela azaldu ondoren, «tranpa bat da eta guretzat ez oso fidagarria» agertu zuen. Bestetik, «gobernuaren abultasuna indartzeko ezer egiteko prest ez dagoela» azaldu zuen. Ahultasun hau azaltzeko konparaketa bitxia egin zuen Muruak, Foru Aldundiko gobernuaren traineru batekin alderatu bait zuen. «Ababor eta estriborreko arraunlariak bakoitzak bere erara arraun egiten duen trainerua. Patroia (Eli Galdos) ez da ikusi ezta sentitu ere egiten eta ikusten diren bakarrak bi zuzendaritzen untiak dira. Hauek aginduak emateaz gain estropada eremuan ere sartzen direlarik. Horregatik, arraunlariak, guztiak edo batzuk behintzat, aldatu behar dira eta zuzendaritzen untiak estropada eremutik atera» ●

«Ez beti ideia modernoak izateagatik berezi izan da, bala ere, beste alderdi batzuek hartu dituzte beregain».

Xabier Olaberri,
Gipuzkoako EEko idazkari nagusia
Deia, 92-X-19

«Espetxeetako egoeraz, lehenago eta gaurkoa alderatzean, zera esan daiteke; lehen txarra bazen, gaur ezin sinestekoa bihurtu da, ezin da imajinatu».

Iñaki Aramaio, euskal preso politikoa
Egin, 92-X-16

«Gipuzkoako Foru Aldundiko gobernuak herriaren abotsa entzun beharko du, edo bestela agian ez du legezaldi osoa gobernuan iraungo».

Jose Luis Elcoro, HBko Gipuzkoako Foru Aldundiko batzarkidea
El Diario Vasco, 92-X-20

Juan Cruz Allik azken aldian egin dituen adierazpenetan, Nafarroan EAJri dagokion esparrua bete nahi du».

Xabier Arzallus, EBBko lehendakaria.
El mundo, 92-X-17

Hamarkada miragarria

ESPAINIAKO Alderdi Langile Sozialista boterera iritsi zeneko hamar urte bete dira hilaren 28an. Izena horrela irakurrita ezkerarren ezkertiarren arteko moduan kokatuko luke Espainiako egoeraz ezer gutxi dakien batek. Izenari gagozkiolarik, Europako mendebaldeko gobernu batean horrelako bat egotea sinesgaitza irudituko litzaioke estatubatuar gazte unibertsitari normal bati. Hamarkada honetako espainiar politika jarraitu duenarentzat, oster, PSOE irakurrita gehiena esanda dago.

Boterera 10 milioi botorekin iritsi zirenean, langile eta klase xumeen arteko esperantza maila ere ez zen makala. Berrogei urteko frankismoaren eta ondo lotutako transizioaren ondoren Hirugarren Errepubli-

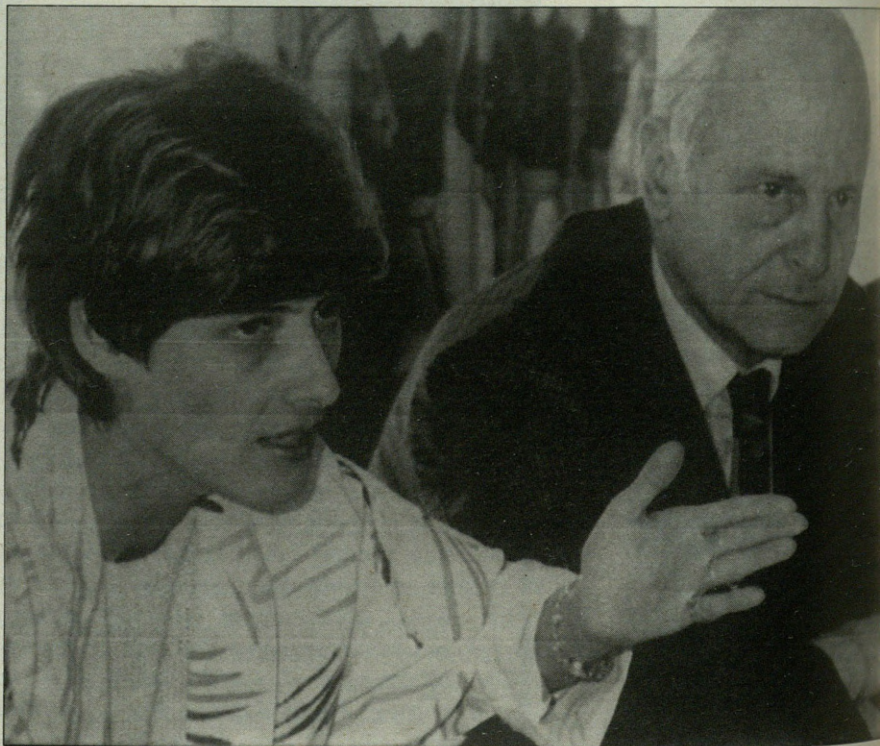
karen garaiez hitz egin zuten sozialistek. Ahuntzaren gaurdiko ezturen antzekoak ziren. Txakurraren putzak. Erdi afrikar izatetik europar oso izateko garaia iritsi zen, Europako Komunitate Ekonomikoaren txanda lehenbizi eta, nola ez, NATOrena berehala. Militante bat baino gehiago hasi zen pentsatzen jada sozialistak 'zozolistoak' bihurtzen ari zirela. Zozoa baino gehiago, ordea, harri bixien disdirak erakartzen duen belearren hegalkadak jarraitzen zituen.

800.000 lanpostuena eta Rumasaren espropiazioa izan ziren hasierako garai haien sinboloak. Birmoldaketa basatiak eta sindikatuetik borrokarak —UGTrekin apurtzerainokoa— garai berrietako sinboloak. Grafia sinpleenera joz, 14-D eta 28-Mk labur-

biltzen dutena. Europarrak biltzearen ordainak.

Boterean egotearen aztarnak, Felipe Gonzalezen begizuloez gain, gero eta nabarmenagoak izan dira: Gernanaiaren kontuak, Filesa, Ibercop, Renfe... 1982ko boterearen usain gozoa, ustelkeriaren usaia bilakatu zaie dagoeneko. Eta guzti horrek eragin izan du bai gizartean, baita alderdi barruan ere. Alderdi nagusietatik, irabazle atera arren ere, hauteskundeetan jipoi handiena jasoko lukeen alderdia litzateke emaitzak duela hamar urteko emaitzekin erkatuz gero. Inkesten arabera, 100 hautesleentatik 77 mantenduko lituzke oraindik. Eta da gutxi, baina bai beste alderdiekin konparatuz (PPk % 94 mantenduko luke, IUK % 87 eta CIUK % 100).

Petra Kelly eta Gert Bastianen heriotzen azterketan, euren buruez beste egin zutela da hipotesi nagusia. Poliziak hala esan zuen eta kasua itxi ere agudo itxi. Lagunek, ordea, ez dituzte beste hipotesi batzuk baztertzen, eta poliziak kasua zein azkar alboratu duen kritikatzan dute. Atzerrian bederen, Alemaniako Berdeetako buruzagi ospetsuenak izan dira seguruenik. Heriotza hau alemaniar mugimendu berdearen egoera gaitzaz konparatzea gehiegi litzateke agian, baina Europa eta munduko mugimendu ekologista eta alternatibo handiena izan denaren osasuna inoiz baino makalagoa da. Beste askotan bezala sistemaren aurka jaio eta ari, eta azkenean honek irentsi ala baztertu.

Erregioak, nazioak, estatuak European

N **AZIONALISMOAK** arbuizatzea omen da azkenaldian modan jarri zaigun joera, eta hor ari dira, bai Kohl edo Felipe Gonzalez, baita beste zenbait politikari, nazionalismoa gora eta behera; horrela azaldu direnei erantzun izan zaie, arrazoiz, lehenengo arbuiaitu beharreko na-

zionalismoa Estatu eta agintari zapaltzaileena dela. Oroitzen naiz duela hamar urte PSOE, hauteskunde espainiarretan garaile gertatu ondoren, Madrilgo Gobernura iritsi zenean, «young spanish nationalists» bezala izendatzen zituela Ipar Ameriketako prentsak. Izan ere, bete betean ordezkatzen baitute, bai Felipe Gonzalezek, bai PSOEk ere, nazionalismo espainiarra. Eta nazionalismo horren arrastoa, Historian zehar, zapalkuntzak eta inperialismoak markatzen du. Gaur arte.

KARMELO LANDA

HBren eurodiputatu

BAINA bada beste nazionalismo bat ere: Estaturik gabeko nazio txikietan, abertzaleok ordezkatzen

duguna, esate baterako. Defentsa-nazionalismo bezala izendatu ohi da; baina hori baino gehiago ere izaten da. Gurean, behintzat, herriaren defentsa burutzeaz gain, etorkizunera ere proiektatzen da, proposamen aurrerakoiak eginez. Esate baterako, oraingo estatu mastodontiko horien Europa eraiki beharrean, Nazio askatuen Europa proposatzen duenean.

Baina beste zenbaitek esango digu, orduan, nazionalismo hau anakronikoa dela, honek ere, Estatuak desagertarazi beharrean, Estatu berriak sortu nahi dituelako. Kontua zera da: bada gaur egun estaturik ez dugun Herri edo Nazioen nortasuna zaindu edo babesteko beste formularik? «Bai, Erregioak», argudiatzen zaigu orduan alde horretatik. Azken argudio horren sendotasuna neurtu ahal izateko, gaurko European Erregioak zer diren begiratu beharko dugu.

Europako Komunitate barrura so eginez, unitate ekonomiko-administratiboak dira gaur Erregioak, Estatu bakoitzaren erizpideen arabera sailkatuak. Ez datoz nazioekin bat, eta sarri askotan hauek zatitzeko espreski sortuak dira.

KOMUNITATEA baino urrunago joan nahi badugu, Europa zabaletan 25 estatu desberdinetako 549 Erregio elkartzen dira Europako Erregioen Batzordea (ARE) deituan. Hor ere denetarik dago, bai neurritz bai identitatez. Baina, horrez gain, ARE honek ez du onarpen instituzionalik, ez Europako Komunitatean, ez eta bestelako nazioarteko erakundeetan. Komunitate Europarrak, bere aldetik, onartzen duen errealitate erregionala, Maastrichteko Itunean iragartzen den erregioen Batzordekoa da: Estaturen menpeko erregioak, hauek izendatuak, eta hauen zein erakunde komunitarioen kontsultarako izendatuak.

Corcuera Legeak estatu poliziarra guztiz — guztiz esatea baldin bada — finkatu du jada, kohesioaren garaia dira —baita alderdi barrukoak—, eta 1992 probetxugarria gainditu ondoren psoetarrek 1997-antza zuzendu nahi digute begirada: EK-ko diru batasunaren garaia. Ziurtatuta dute datorren legealdia ere, baina akaso laguntza beharrean izango dira. Manuel Fragak sozialistekin koalizio gobernua planteatzea da oposizioaren egoeraren ispilurik onena. Martxa honetan, hogeikadaz hitz egiteko moduan izango gara.

BALKANETAN gertakizunen gelotasunak Bosniako populazioaren sufrimendua eremu sinesgaitzetaraino eramaten du. Iragan astean bosniar eta kroaziarren artean izandako

Inkosten arabera,
PSOE bere 1982ko 100
botoetatik egun oraindik
77 jasoko lituzke ●

borroka bortitzek komunitate bien aliantzaren hutsa agerian utzi du. Bosniako serbiar eta kroaziarrek aspaldi sinatu zuten Bosniaren kantonalizazioa, eta kitto. Izetbegovic lehendakari bosniarraren proposamenak (etnikoki banatuko ez diren 10-12 kanto antzerako sortzea) haienak eramango ditu seguruenik. Abenduan Boban kroaziarrek konstituzionalki hartuko du lehendakaritza eta Izetbegovic azken mugimenduak burutu beharrean dago.

Geneven negoziazioekin jarraitzen badute ere, oraindik ez dira mahaia- ren inguruan gatazkaren aktore guztiak bildu, eta sasoi hauetan jada hori akordioaren ezinbesteko lehen urratsa da.

Lukas Martinez

Subiranotasuna, Quebec eta Kanadaren arteko etengabeko sokatira

Askok horrela nahiko balute ere, independentziarena ez bide da Europako ekialdea eta Hirugarren Munduko herrialdeetako kontua bakarrik. Iparramerikan, munduko zazpi estatu industrialduenetako batean, herri batek bere etorkizunaz erabakitze aukeraz jabetu da: Quebec-ek Kanadaren menpe egon ala subiranotasuna aldarrikatzeko eskubidea izan du.

ASPALDIKOAK dira Quebec eta Kanadaren arteko liskarrak, sortu zirenekoak. Kanadako kultura anglosaxoia, Quebecoko

frantziar hiztunena irentsi nahian eta quebeciarrek nola hala enbidoari eustsiz. Burutu den erreferendumen asmoa, quebekiarren

aldentze asmoa behin betiko ekiditea izan da, nahiz eta bide batez bertako lehenbiziko populatzaileak ere ukitzen dituen.

Alderdi Liberaleko Robert Bourassa, egun Quebecoko lehen ministroa.

Baina zerk bultzatu du Kanadako gobernuak horrelako erreforma bat egitera? Abuztuaren 12an EEBB, Kanada eta Mexikoko munduko ekonomi merkatu handiena izango denaren akordioa sinatu zuten. Kanpora begira erronka handia eta zabaltasun itxura beraz, baina barrura begira batasuna mantentzeko lam dabil Brian Mulroney kanadiar lehen ministroa. Quebec-arekin hain zuzen. Horrez gain, autogobernu maila handiagoa eskatuz, indio eta inuiten presioa ere gero eta handiagoa ari da bilakatzen. Azkenik, Kanada osatzen duten hamar probintzien arteko arazoak gero eta gaitzagoez egiten dute gobernu federala.

Batasunaren saioak

Egungo konstituzioaren erreforma proposamena hiru alor ukitzen ditu: Quebec, bertako betiko populazioa (indio eta inuitak) eta senatuaren erreforma. Quebeciarrei euren nortasun desberdina eta edozein erabaki federalari uko egiteko eskubidea onartzen zaie, horrela hizkuntza eta

Quebec: desberdintasunetik subiranotasunerantz

KANADAKO Konfederazioa 1867an sortu zenetik, Quebec-eko biztanle frantziar hiztunek beti agertu izan dute konfederaziotik (federazioa berez) aldentzeko joera. Ingeles hiztunen arteko irla hau, «La belle Province», hasieratik borrokatu behar izan da gogor bere izaera eta eskubideak mantentzearen.

Kulturalki Kanadak inoiz ez du bere nortasuna izan, beti EEBBek irentsiko ote zuen beldurrez izan da, eta egia esan politikoki ez bada ere, kulturalki horrela dela aitortu behar da. Itsas anglosaxoi horren erdian mantendu izan da Quebec eta bere frantsez hiztunen kultura. Idazle eta artistek hamarkadetan jorrotutako sormenak sortu du Kanada barneko nazioa quebeciarra.

Kanadaren sorreratik, Quebeci ezagututako probintzia mailako eskubideak izan ziren mende hasieran eratzen hasi zen mugimendu nazionalistaren oinarriak. 1936an jada

izaera kontserbadorea zuen Batasun Nazionala sortu eta urte horretako hauteskundeak irabazi zituen Quebecen.

Deszentralizazioa eta diru kontrola izan ziren gobernu haren eskakizun nagusienak. Gaur egun, Kanada barruan, Quebecoko erabateko autonomia defendatzen du.

Geroztik etengabeak izango ziren Quebecoko gobernu desberdinek egindako eskakizunak, nahiz eta oraindik subiranotasunaren defentsak ez zuen defendatzaile zuzenik eremu politikoan.

Egun boterean dagoen Quebecoko Alderdi Liberalak (1955ean sortua) Batasun Nazionalaren urratsak jarraitu zituen. 1960an gobernu eskuratu (1966a arte) eta 'iraultza lasaia' deitu izan zaionari ekin zion, hots, Quebec aske izateko baldintzen sortzeari.

Subiranotasunaren eskakizun zuzena, ordea, Alderdi Quebeciarraren

eskutik etorriko da. 1968an Alderdi Liberalaren banaketa batetik eta subiranotasuna-elkartea mugimenduarien batuketatik sortu zen. Orduz geroztik, Quebeciar Alderdiak Alderdi Liberaleko sektore independentistek bereganatu izan ditu. Subiranotasuna-elkartea lemapean, 1976an gobernura iritsi zen. Independentzia defendatzen du baina Kanadarekin lotura ekonomiko handiak mantentzearen aldekoa da.

Mundu nekazaria izan ohi da, Quebecen, subiranotasunaren eremu tradizionala, industrializazioak indarra hartu ahala, hirietan ere sendotu egin den arte. Sozialki, artista eta intelektualak izan ohi dira subiranotasunaren defendatzaile sutsuenak. Gaur egun, aldiz, gero eta enpresa eta negozio gizon gehiagok, subiranotasuna Quebecen bizi duen egoera ekonomiko zaila gainditzeko tresna egokiena dela pentsatzen dute.

kulturaren garapena ziurtatzen.

Senatuari dagokionez, orain lehen ministroak izendatzen ditu senadoreak eta gainera probintzia bakoitzeko populazioaren arabera. Hemendik aurrera hauteskudeen bidez aukeratu dira eta probintzia guztiek senadore kopura berdina izango dute. Aldaketa honekin Quebec-ek boterea galtzen du populazio handia bait du. Horregatik, Komunaren Ganbarako botoen % 25 ziurtatuko dioten eserlekuak emango zaizkio: 295 eserleku izateko 337ra pasatuko litzateke Quebec. Halaber, orain arte arbitro lanak egin dituen Gorenko Gortean bederatzia epaileetatik hiru izendatu ahal izango ditu.

Hirugarrenik, Kanadako lehenbiziko biztanleen oinordekoei (milioi bat ingu-

**1980an
Quebec-en
burututako
erreferendumean
% 60
subiranotasunaren
aurka azaldu zen ●**

ru) autogobernurako eskubidea eskainiko zaie. Aitoritze honekin, boterearen hirugarren ordenaren jaiotzaz berba egin izan da: federala, probintzietakoa eta autoktonoen autonomia.

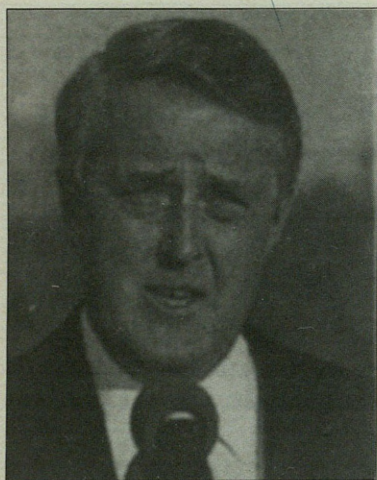
Ahalmen politikoei begira, konstituzio berriak turismoa, mehatz hustirakuntza, hiri garapena eta eraikuntza, besteak beste, probintzien esku utziko litzuke.

Orain arte Quebec konstituziotik kanpo egon da,

Hontza
LIBURUDENDA

**Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
2004 DONOSTIA**

Brian Mulroney, kanadiar
lehen ministro
kontserbadorea.

Kanadako gobernu desberdinek eurenak eta bi egin dituzten arren Kanada barrura normaltasunez sarrazteko. Quebec bere aldetik, 1980an subiranotasuna berreskuratzeko erreferenduma burutu zuen baina Gobernuan zegoen Alderdi Quebeciarrareko René Lévesque lehen ministroak galdu egin zuen.

Populazioaren % 60k aurka bozkatu zuen. 1981ean konstituzioa aldatu zen baina Quebec-eko batzarre nazionalaren onepena barik onartu zen.

Pierre Elliot Trudeau, 1968tik 1984eraino kanadiar lehen ministro moduan ari-tutako liberalaren saioa izan zen. 1984eko hauteskunde

■ Zazpi estatu industrialduenetako batean, herri batek bere etorkizunaz erabaki ahal izan du ●

fedelaren ondoren, egun dagoen Brian Mulroney kontserbadorea atera zen

lehen ministro. Quebec konstituzioa onartzea izango da gizon honen helburirik garrantzitsua. Aldi berean, 1985eko Quebec-ko hauteskundeetan, egia lehen ministro moduan iraritzen duen Alderdi Liberaleko Robert Bourassa hel-du zen. Bien artean, 1987an Meech Lakuko akordioak lortu zituzten.

Ez zen horren samurra baina, ordura arte oztopoak quebeciarraren aldetik etorri baziren, oraingoan oztopoak probintzia ingeles hitz-tunen aldetik etorri ziren. Meech-eko akordioak aurrean geratu ziren 1987tik 1989raino, ez aurrera ez

ARGIA txokoak

**GASTEIZKO
EUSKAL TXOKOA**

- Dantza ikastaroa
apunta zaitez
(Plaza dantzak)

Kutxileria, 62 - 01001 Gasteiz ☎ (945) 25 10 84

**AMAZKAR
TABERNA**

*Oiartzuarren giroan,
zure zain ...*

20180 OIARTZUN (Gipuzkoa)

DONAMARIATKO BENTA

- Mendi hotela
- Jatetxea
- Bizikletentzako aparkalekua

*Zure asteburu-
etako ingurugiro egokia*

31750 DONAMARIA (Nafarroa) ☎ (948) 450925 - 450708

LARRABETZU (Bizkaia)

☎ (94) 455 81 97

azkena. Azkenean. Elliot Trideau lehen ministro ohiak akordioari egindako erabakia bultzadaz, Manitoba, Brunswick Behea eta Terranova probintziek ezetza eman zioten akordioari.

Quebeci aitortutako erabakiekin, probintzien —eta herritarren— arteko desberdintasunak bultzatzen direla argudiatzen zuten ezetzarenak. 1990ren ekaineko 28an ehortzi zituzten lehenengo akordioak. Quebecen konstituzioa onartzeko azken saiakuntza aurtengo abuztuaren 28an lortu zen, baina astelehenean Kanadan erreferendumean aztertu zutena bain zuzen.

Indio eta inuiten aldetik ere mugimendua biziki azkartu da azken hamarkadan, eta horien ondorio dira konstituzio proposamen berriaren euren eskakizunetako batzuk sartzea. Inuitek,

azken hamarkadetan, mugimendu kooperatibo aberats eta indartsua martxan jartzea lortu dute, eta aspaldi ari dira autonomia politikoa eskatzen. Azkenean, maiatza-

ren 4ean gobernuarekin akordioa lortu zuen. Iparmendebaldeko 17.500 inuiten % 90ek, euren autonomiarekin gobernatuko duten Nunavut izeneko lurral-

dearen sorrera onartu zuen.

Komunitate indioek euren antzinako eskubideak dolar eskukada batzuegatik saldu dituztela leporatzen diete. Inuit (eskimalak) eta indioen arteko betiko ikusmolde desberdinak azaleratu dira berriro. Indioen eskubideen aldetik hor daude «bedidaniko eskubideak» deitutakoak. Gorenako Gorteak onartu die eskubide hauek baina oraindik hauek zertan gauzatzen diren airean dago. Lehenbiziko Nazioen Batzarrearen arabera (indiar erakunderik handiena) horrek euren lurraldeak eta berorren baliabideei buruzko erabateko kontrola suposatzen du, baina hori zertan geratuko den ikus- teko dago oraindik.

Mohawk indioek, 1990ean eraiki zituzten barrikadak zaintzen ari dira.

Lehenbiziko populatzaileak, azken herritarrak

INDIO, mestizo eta inuit-ak (eskimalak) Kanadako populazioaren %4era ere ez dira iristen, 2.283 erreserbetan dauden milioi bat pertsona gutxi gora behera. Gutxi entzun izan da Kanadako lehenbiziko biztanleen gainean, existituko ez balira bezala edo. 1990ko maiatzean mohawks indioak eta Quebec-eko agintarien arteko gatazkak munduko lehen orrialdetara eraman zuen Kanadako indioen arazoa.

Indioen arteko erakunderik garrantzitsuenak Lehenbiziko Nazioen Batzarrea da eta milioi erdi indio biltzen ditu bere baitan. Apurka herri bezala dagozkien zenbait eskubide onartzen ari bazaizkie ere, Kanadako bizi baldintza kaskarrenak

pairatzen dituzte lehen biztanle haien oinordekoek. 1876 arte Ingalaterrako erregearen menpe zeuden eta urte horretan «nazioaren apopilo» izendatu zituzten. 1936an Baliabide eta Mehatz Ministeritzaren menpe jarri zituzten, euren egoeraren nahiko data adierazgarria, eta 60ko hamarkadaren hasiera arte ez zuten boto eskubidea lortu.

Eskakizunik garrantzitsuenak lurralde indioa eta berorren baliabideei buruzko erabateko kontrola izan da, hots erabateko autonomia politikoa. Konstituzioaren eraldatzeak autonomia hori bermatuko luke, eta horren truke indioek ezin izango lituzkete lurralde eskakizun berriak egin.

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO

■ «MUNDUA EZ ZUTEN SEI EGUNETAN SORTU»

ISAIAK RABIN Israeleko lehen ministroaren gobernua kolokan dago bere ministroetako batek Jainkoaren esanak zalantzan jarri dituelako. Bitxia eta harrigarria bada ere, Israelen lasai asko gerta litekeena da. Gobernua laboristek, Meretz alderdi ezkertiarra eta Shas alderdi erligiosoak osatzen dute. Meretz-ekoa den Hezkuntza ministroak publikoki egindako adierazpenetan fede dogma bat zalantzan jartzearen ausardia izan zuen, mundua ez zela sei egunetan sortua izan («eta zazpigarrenean Jainkoak atseden hartu», diote idazki sakratuek) alegia. Zientzia Jainkoaren aurka jartzearen ausardia.

■ EEBB-ETAKO HIRU HAUTAGAIK EZKERTIAK

BATEK, akaso, gazte denboran izango zuen ezkertiar kutsuren bat, beste biezat ezkertiarak deabruaren pa-

rekoak dira, eta dagoeneko SESBen desagertzearekin jadanik desagertzat jotzen dituzte ia. Baina, patuaren kasualitateak, hirurak dira ezkertiak, idatzi eta jan, besteak beste, euren esku ezkerrez egiten dutela hain zuzen. Ikusten den legez, euren egitarauen antzerakotasunaz gain, beste zerbait ere badute komunean.

■ «GORBI» KAZETARI

MUNDUKO estatu boteretsuenetakoren zuzendaritza utzi eta lan bila jardun behar Mikhail Gorbaxov, SESB ohiko lehendakaria. Azkenean, zer eta kazetaritzara. Hilebetero munduko gaiez aritu asmoz, munduko pertsonaia ospetsu eta garrantzitsuak bilduko ditu eta igorpena bost telebista kateaz egingo da: bi europarrak eta, japoniarra, latinoamerikarra eta estatu-batuarra beste hirurak. Ieltsin dagoeneko susmo txarrez izango da, Gorbaxovek bere irudia 'zikintzeko' erabiliko ote duen beste jokaldi bat izango ote den ala ez pentsatuz.

E L E M E L E

«Los Angeles-eko gertakizunak faltsutuak izan ziren. Ez zen beltzak zurien aurka. Guztiz alderantziz. Marjinalizazioa, langabezia eta etxebizitzaren eza dela eta jendea oso batuta zegoen(...) Clintonekin gutxiengoek berdin sufrituko dugu».

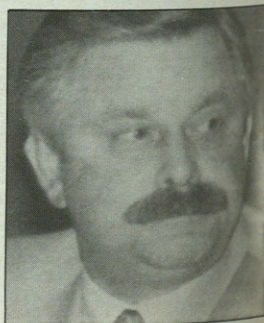
Michel Zinzun, Los Angeleseko komunitate beltzaren buruzagia.

«Jainoaren izenean, utz ezazue bakean lehenakariak (Ieltsin)».

Ruslan Jasbulatov, errusiar legebiltzarrean.

«Errusia zabortegei ekonomiko eta politiko erraldoi batean biburtu da».

Aleksandr Rutskoi, Errusiako lehendakariordea.

O I H A R T Z U N A K

EEBB-ETAKO HAUTESKUNDEETAKO BESTE HAUTAGAIK

ESTATU BATUETAKO hauteskundeetan beti bi hautagai bakarrik agertzen zaizkigu komunikabideetan, nahiz eta oraingoan, salbuespen gisa, Ross Perot aberats texarra ere agertu zaigun. Dena den, beti daude beste batzuk. Inongo aukerarik ez dutenak dira. André Marrou Alderdi Libertarioko buruzagia, estatu guztietan aurkeztu den bakarra da; estatuaren parte hartzearen gutxitzea eta zerga zuzenen ezabatzea eskatzen du. Lenora Fulani da estatu gehienetan aurkeztu den emakume bakarra, beltza eta marxista. Eta, nola ez, hautagai bitxiak ere badaude: John Hagelin, Lege Naturalaren Alderdikoa (hausnarketa transzendentalaren bultzagile sutua) eta Lyndon LaRouche, sekta bateko buruzagia eta gaur egun espetxean dagoena.

«Datozen abenduaren 13ko hauteskundeetan, Milosevic-ek hauteslegoaren % 7 baino ez du izango bere alde».

Milan Panic, Serbiako lehen ministroa.

«Alderdi Sozialistak uko egin dio txiroenak defendatzeari, ez du inongo proposamenik eta, inguratutako gaztelua bailitzan bere baitan babestea besterik ez du egiten».

Maria Noelle Lienemann, Frantziako PSFko Etxebizitza ministroa.

«Jendeak ez du ospetsu izan gura, txerriak ere gizentzeko beldurra du, gero hil egingo dute eta».

Li Peng, Txinako lehen ministroa.

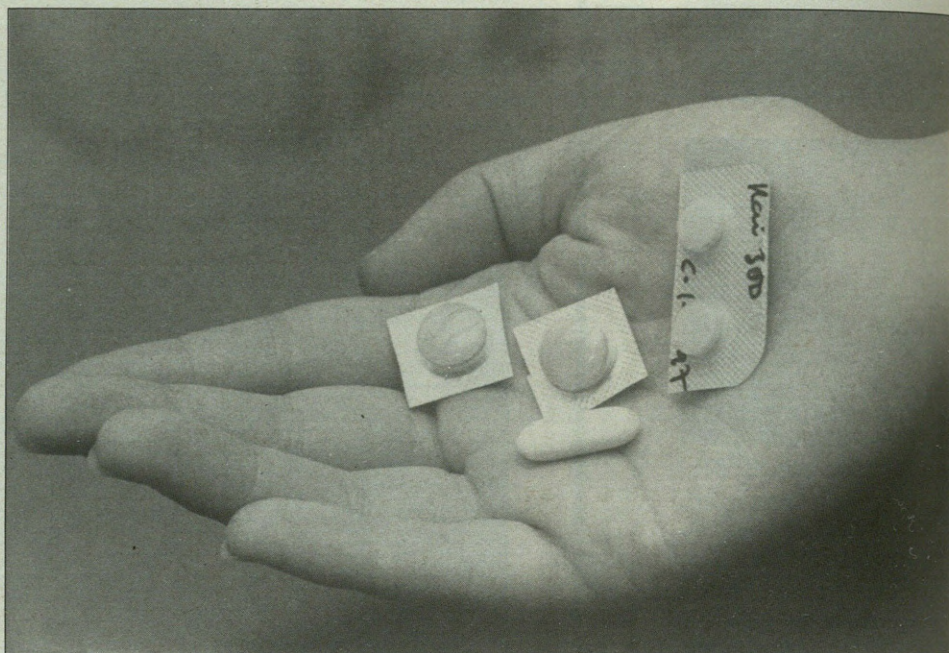
MAJOR, IRUDI KASKARRENA LORTU DUEN LEHEN MINISTROA

ERRESUMA BATUKO biztanleen ustez, John Majorrek, estatuaren historia garikidean izandako lehen ministro txarrena izateko 'merituak' egin ditu. «The European» egunkariak egindako inkesta baten arabera, herritarren % 16 bakarrik dago gustora Majorren lanarekin eta % 77 ez dago inolaz ere gustora. Margaret Thatcherrek, esaterako, bere unerik txarrean —*poll tax* zergaren sasoian— populazioaren % 20 berarekin egotea lortu zuen. Azken hiru asteetan bere dimisioa eskatzen dutenen kopurua % 17tik % 45era igo da.

HIESa, tuberkulosiaren azken urteetako jaitsieraren galga da

TUBERKULOSI IZURRITEA?

Azken urte honetan, Euskal Herrian aurkitutako tuberkulosi kasu batzuek zabaldu zuten izurrite baten zurrumurrua. Badirudi, medikuek diotenez, zurrumurru hau erabat faltsua dela. Tuberkulosia dutenen kopurua apurtxo bat handitu bada ere, ez da izurritea eragiteko behar bestekoa. Zabaltze honen arrazoia, HIESa azken urteetako tuberkulosi jaitsieraren galga bihurtu dela.

Hiru edo lau botika erabiltzen dira tuberkulosiari aurre egiteko. (Argazkia: Leire Arzuaga)

XXI. mendearen atarian gaude eta Erromantizismo garaiko gaisotasun erregeak gure artean jarraitzen du. Gustavo Adolfo Becquer tuberkulosiak jota hil zen eta Alejandro Dumasek «Kamelien Dama» liburuan tuberkulosiaren sintomen narrazio literario ezin hobea egin zuen. Azken urteetan, tuberkulasioaren aurkako borrokak etsai boteretsu bat aurkitu du: HIESa.

1940an, gaisotasun honek gailurra jo zuen eta ordutik aurrera, urtero jaitsi den kopurua nahiko garrantzitsua izan da. Hego Euskal Herrian adibidez, kalkulatzeko azken urteotan gutxitzen zen batez besteko kopurua 50 kasukoa zela. Alaba, Gipuzkoan eta Bizkaian, Osasun Zerbitzuak emandako datuen arabera, 1985-89 urteetan batez besteko urteroko gai-

so kopurua 715 ziren. Herrialde berdinetan, 1990ean kopurua 700era jaitsi zen eta 1991n % 41, 421 kasu besterik ez bait ziren zenbatu. Aurtengo datuak lortzea ezinezkoa izan bada ere, Gurutzetako Ospitaleko Epidemiologia Sailean aritzen den Villate doktoreak esan digunez, «aurreko urtearekin konparatuz, tuberkulosi kasu gehiago aurkitu izan dira, baina artis-

ku taldeetan soilik». Arrisku talde hauek, euren gorputz defentsak gutxituta dituzten taldeak dira, hau da, talde marginalak, drogomenpekotasun ingurukoak, HIESak jota daudenak, eta abar. Hau dela eta, HIESa duten gaisoen % 10ek tuberkulosia du. «Posible da —jarraitu du Villate doktoreak—, talde bauen inguruan dauden pertsonak gaisotasuna hartzea baina, erabat faltsua da izurrite bat dagoenik».

Mediku batzuen iritziz, gizarte garatuetan oso zaila da tuberkulosia hartzea, batez ere txikitatik gaisotasun honen aurkako defentsak hartzen bait dira. Hego Euskal Herrian, tuberkulosiaren kontrako txertoa demigorrezkoa ez bada ere, pediatria gehienek gomendatzen dute eta aurreko urtean adibidez, Bizkaian bakarrik 7.980 umek txertoa hartu zuten, hau da jaiotakoentzako % 90ek.

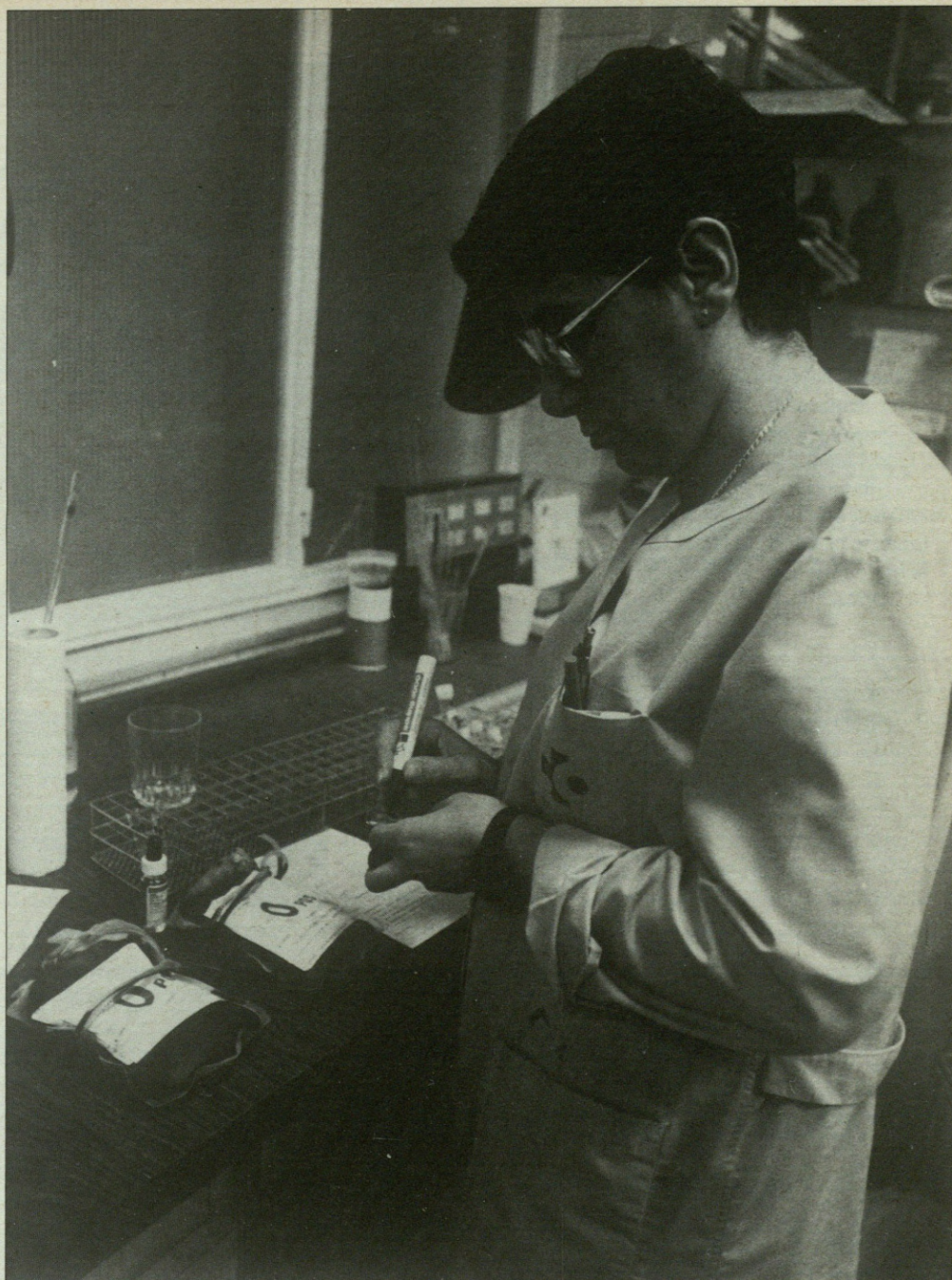
Biriketako bezeroa

Robert Koch bakteriologoak, 1905ean Medikuntza Nobel Saria lortu zuenak, munduko bi izurrite nagusien eragileak aurkitu zituen: tuberkulosia eta kolera. *Mycobacterium tuberculosis*, Koch-en baziloa bezala ezagunagoa, dugu gure inguruan ezagutzen dugun tuberkulosiaren eragilea. Tuberkulosia, gaisoak hitz, barre, eztul, kanta edo-

ta usin egitean botatzen dituen bazilodun tanten bidez zabaltzen da. Tanta txikiak, eztularenak normalean, arriskutsuenak dira eta gaiso potentzialaren biriketako alboetara heltzeko erraztasun handiagoa dute.

■ «Aurreko urtearekin konparatuz, tuberkulosi gehiago zenbatu dira, baina arrisku taldeetan soilik. Erabat faltsua da izurrite bat dagoenik» ●

VILLATE DOKTOREA

Dena den, kutsatutako pertsonak edo baziloarekin kontaktuan egon direnak ez dute gaisotasuna beti garatzen. Hala eta guztiz ere, posible da kontaktua gertatetik urte batzuetara gaisotasuna agertzea, behintzat gorputzaren defentsak gutxitu badira. Estatistiken arabera, kutsatutakoen % 10ek soilik garatzen dute gaisotasuna bere bizitza osoan.

«Kutsatuta egoteak ez du epidemiologikoki arriskurik, hau da, kutsatutako

Tuberkulina txertatzen da gaisotasuna dagoen ala ez dagoen jakiteko. Robert Koch-ek botika hau asmatu zuenetik erabiltzen da, tresna egokiena bait da.

Gaisoek bi
hilabete behar
dituzte
medikuarengana
joateko, ez bait
daukate
susmorik
tuberkulosia
dutenik.
Medikuak beste
hilabete t'erdi
behar du hori
frogatzeko.

pertsona batek ez du gaisotasuna zabalduko esan digu García Cebrián neumologoak. Eztula eta esputazioa dira sintoma arruntak bi edo hiru astez mantentzen direnean. Hemoptifisa —ahotik odola botatzea— kasuen % 25ean soilik agertzen da eta suka-

rra, pisua eta gosea galtzea kasuen % 50ean. Eztula eta esputazioa beste arnas gaisotasunen sintomak direnez (gripea, katarroa...), eta bai medikuek zein gaisoek tuberkulosi baten aurrean egotearen susmo txikia dutenez, estatistikoki frogatu da, gaisoak sintomak aur-

kezten dituenetik medikuarengana joan arte, atzeratuko den denbora 2 hilabetekoa dela batez beste; eta medikuak beste hilebete t'erdi beharko du sintoma horiek tuberkulosiarena k direla frogatzeko. Atzerapen honek ez du eragingo tuberkulosiaren sendake-

tan, baina hiru hilabete t'erdian horietan gaisotasuna zabaltzeko arriskua handia da.

Tratamenduari dagokionez, farmakologikoa da ia beti. Hiru edo lau botika beharko ditugu tuberkulosiari aurre egiteko eta, gaisotasunaren lehenengo 15 egunetan ezik —denboraldi honetan zabaltze arriskua handiagoa bait da—, hurrengo hiru hilabeteak etxean eman daitezke lasai, frogatu bait da ingurugiroak, atsedanak edo elikadurak ez dutela eragiten tuberkulosiaren sendatze prozesuan. «Oso garrantzitsua da»—bukatu du García doktoreak— *tratamendua- rekin jarraitzea medikuak esan arte. Askotan, gaisoa ondo egonez gero, botikak alde batera uzten direlako, turberkulosiak jota egon arren».*

Myriam Gartzia

Harpidedunek EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA merkeago eta etxean

ARGIA astekarian harpidedun zaren horri, Urtekaria zure etxean jasotzeko aukera ematen dizugu, eta gainera askoz ere merkeago. Jakinik astekariaren harpidedun gehienek eskuratzen duzuela ARGIA Egunarekin batera argitaratzen dugun Euskal Kulturaren Urtekaria, alboan dagoen harpidetza txartela betetzea nahikoa izango da, hemendik aurrera urtez urte zuen etxeetan jaso ahal izateko. Harpidetza txartel hau bidaltzen digutenei aurtengo Urtekaria 92 aparte kobratuko diegu, baina datorren urtetik aurrera astekariaren harpidetza-sariarekin batera.

ARGIA: Industrialdea 1 eta 2 pabilioiak. 20160 Lasarte-Oria

IZEN DEITURAK

HELBIDEA

Tfnoa

HERRIA

Kp

HERRIALDEA

BANKUA/AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

Sukurtsalaren zka

KONTUAREN ZENBAKIA

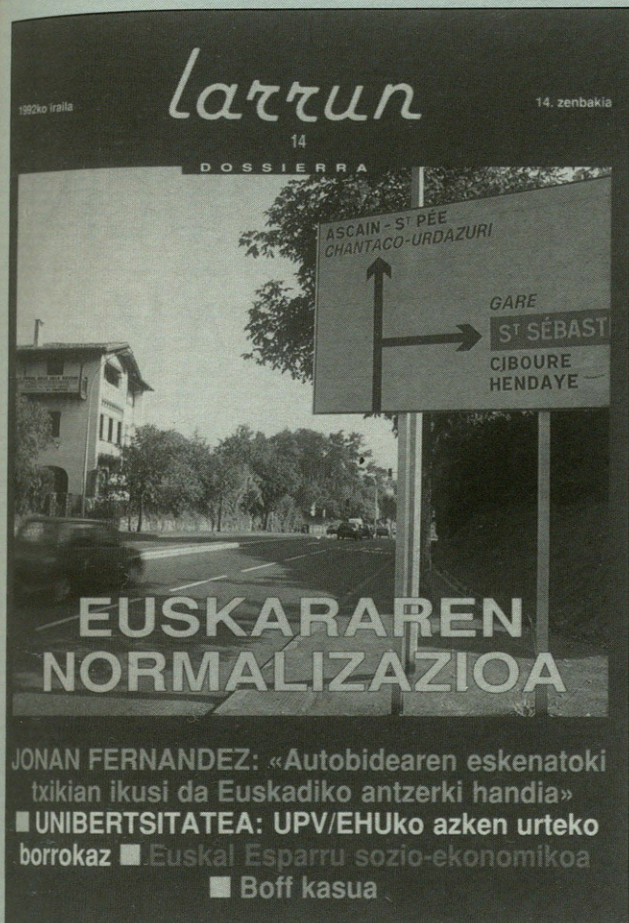
HARPIDE ZENBAKIA

Harpidetza sariak (BEZ barne)

Hego Euskal Herrian: 1.250 pzta.
Ipar Euskal Herrian: 80 libera.
Estatu Espainiarrean: 1.250 pzta.
Gainontzeko Estatuetan: 1.600 pzta.
Airez: 3.200 pzta.

Larrun

14. zenbakia
kalean

DOSSIERRA

Euskararen normalizazioa

JONAN FERNANDEZ

«Autobidearen eskenatoki txikian ikusi da Euskadiko antzerki handia»

UNIBERTSITATEA

UPV/EHUko azken urteko borroka

ERLIJIOA

Askapen Teologiaren ezbaian, Boff kasua

LANGILERIA

Askatasunerako elkartasun berriak

Euskal nazio proiektu bati buruz

Jaso ezazu LARRUN etxean

IZEN-ABIZENAK
HELBIDEA
HERRIA K.P.
HERRIALDEA
BANKU EDO AURREZKI KUTXA
SUKURTSALA
KONTUAREN ZENBAKIA

(Urtean lau ale. Hego Euskal Herria: 2.800 pezeta. Ipar Euskal Herria: 182 libera).

LARRUN: Industrialdea, 1 eta 2 pabilioiak, 20.160 LASARTE-ORIA

Datorren urtean ez dute igoerarik izango:

GOI MAILAKO KARGUEN KRISIALDIKO SOLDATAK

EAEko Administrazio Publikoan ari diren goi mailako kargudunek, ez dute soldata igoerarik izango 1993an. Hori da EAEko Finantzaketa Publikoaren Euskal Kontseiluak erabakitakoa. Jon Azua lehendakariordearen esanetan, dena den, neurria kontraesankorra izan ez dadin, Administrazioan eta enpresa publikoetan ari diren langile guztiek beren soldatekin beste hainbeste egin beharraren garrantziaz jabetu beharko lukete. Eta baita gizarteko beste sektoreek ere. Arazo bakarra dago, batzuen soldatak eta besteenak, arrunt ezberdinak direla.

Eusko Legebiltzarreko parlamentariak 3.957.058 pezetako soldata jasotzen dute urtean. Datorren urtean, dena den, aurtengo soldata berdina jasoko dute. (Argazkia: Olalde)

KRISI ekonomikoak bete betean harrapatu gaitu. Kaleko jendea adituta behintzat, horixe da bati bururatzen zaion lehendabiziko gauza. Gerrikoa estutzearena nonbait, ohitura bihurtzen ari da azken bolar honetan; euskaldunon patrikak, gauza jakina da, garai ez horren urrun batean baino hustuxeago bait daude gaur egun. Gauzak horrela, EAEko lehendakariordea eta Industria sailburua den Jon Azua eginiko adierazpenek, esamesa ugari sortu dituzte nonnahi. Jon Azua, hurrengo urteari begira, Administrazio Publikoko goi mailako karguen soldata 'izoztearen' aldeko azaldu da. Goi mailako karguek, ondorioz, 1993an 1992an izandako soldata berdina jasoko lukete.

Jon Azuak proposaturiko neurriak, hurrengo karguetan izango luke eragina: Lehendakaria (egun urtean 10,8 milioi pezeta—540.000 libera— kobratzen dituen), bi lehendakariordeak

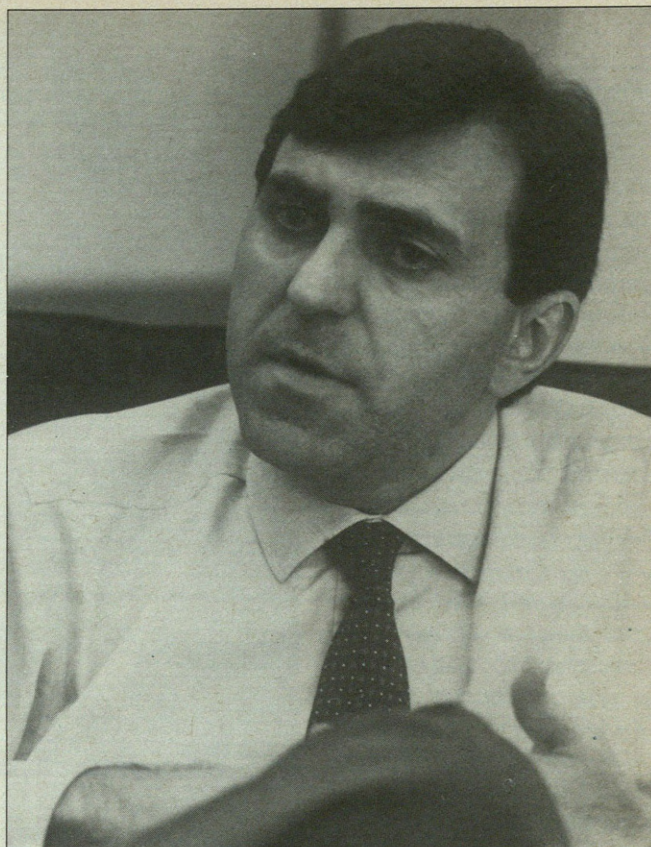
(10,1 milioi pezeta), Eusko Jaurlaritzako hamahiru sailburuak (9,5 milioi pezeta), berrogeitabost sailburuordeak (8,5 milioi pezeta), Foru Aldundietako Diputatu Nagusiak (10,4 milioi pezeta —520.000 libera— Eli Galdosek; 9,7 milioi pezeta Alberto Ansolak; eta 11,1 milioi pezeta Jose Alberto Praderak) eta Foru Aldundietako gobernuetako gainontzeko goi mailako karguak. EAEko Legebiltzarrean, bestalde, antzeko neurria hartzeko prest azaldu da bertako lehendakaria den Joseba Leizaola. Leizaolak, Legebiltzarreko lehendakari bezala, 10,6 milioi pezeta —530.000 libera— jasotzen ditu urtean (Estatu espainiar osoan legebiltzar autonomiko batean ordaintzen den soldatarik altuena), eta parlamentariak 3,9 milioi pezeta —195.000 libera— soldata jasotzen dute.

Jon Azuaren ustez dena den, «*Administrazio Publikoko langileen partetik ez bada antzeko neurria hartzen, funtzionari, lan kontratudun zein bebin bebin kontratudunen langileen kasuetan, eta gizartean orohar ez bada konpromezu orokorrik, neurri hau kontraesankorra izan daiteke*».

Kontraesan ugari

Kontraesankorra, Administrazioan ari diren hainbat langile kualifikatuk, enpresa publikoetara aldegin dezaketelako. Kontraesankorra, Jon Azuaren ustez, bai goi mailakoek zein administrazioeko beste langileek, eta kaleko jendeak orohar, ahalegin bera egin beharraz jabetu beharko luketeelako.

Sindikatuak, dena den, ez

Jon Azua lehendakariordearen adierazpenek sindikatuen haserrea piztu dute; kalean era guztietako esamesak sortu dira. (Argazkia: Aitor Bayo)

EAE eta Nafarroako goi mailako karguen 1992ko soldatak

	Eusko Jaurlaritza eta EAEko Legebiltzarra	Araba Gasteiz	Gipuzkoa Donostia	Bizkaia Bilbo	Nafarroa Iruñea
Lehendakaria	10.824.291	-	-	-	7.571.984
Lehendakariordea	10.164.202 (2)	-	-	-	-
Sailburuak	9.545.797 (13)	-	-	-	6.940.962 (8)
Sailburuordeak	8.547.812 (45)	-	-	-	-
Zuzendaria	7.050.722 (121)	-	-	-	6.309.982 (19)
Diputatu Nagusia	-	10.410.465	9.778.624	11.113.838	-
Diputadu Nagusiordea	9.267.440 (2)	8.756.226 (2)	-	-	-
Diputatua	-	8.756.230 (7)	8.756.226 (8)	9.415.135 (11)	-
Zuzendaria	-	7.222.710 (14)	7.640.860 (21)	7.689.971 (27)	-
Alkatea	-	8.650.000	8.820.742	9.900.000	6.610.000
Legebiltzarreko Lehendakaria	10.654.042	-	-	-	7.250.000
Lehendakariordea	7.276.710 (2)	-	-	-	-
Idazkaria	5.873.070 (2)	-	-	-	-
Parlamentaria	3.957.058 (70)	-	-	-	-
(*)Batzar Orokorretako Lehendakaria	-	8.500.000	6.705.000	8.162.000	-

(*) Nafarroako Parlamentuko parlamentariak ez dute soldata finkorik. Parlamentariaren bizilekua eta iruñea arteko distantzia kontuan hartuta, bi dieta klase banatzen dira bertaratutako biltzar bakoitzeko: 12.500 pezeta eta 12.000 pezeta (500 libera inguru).

dira Jon Azuarekin oso konforme azaldu. CCOOeko Administrazio Publikoko ekintza sindikaleko idazkaria den Eduardo Garcíaren ustez, «krisia funtzionari publikoak ordain dezan nabi da. Hori ez da gauza zuzena, guk negoziazio prozesu etengabe bat eraman dugu, eta bete beharreko akordioak daude sinaturik. Ez dago goi mailako funtzionaria behekoarekin alderatzerik, eta hori egin nabi da. Defizitaren zama funtzionari publikoaren bizkarretik arindu nabi baldin badute, zerbitzu publikoa txartu egingo da, eta Administrazioa izango da azken batean kaltetuena».

LABeko Xabier Arberas prentsa arduradunaren iritziz, «neurri faltsuak dira, hauteskondeei begira hartutakoak. Ardanzaren koxetik hasita eta Lakuako

Joseba Leizaolak estatu espainiarreko legebiltzar autonomiko guztietan dagoen soldata altuena jasotzen du. (Argazkia: Olalde)

Gobernuko bi sozioen negozioetatik segituz, politikariek emandako adibi-

deak erabat deslegitimatzten ditu eredu soziala bihurtu nabi izateko». Ho-

rren lekuko, Xabier Arberasen aburuz, «EAEko Administrazioak ELA, UGT eta CCOOekin sinaturiko funtzionarien konbenioa dago, LABek onartu ez zuena. Itun soziala aldarrikatzen dute, eta gero soldata eta lan murrizketa betikoei suertatzen zaie».

Zer pentsatzen du, dena den, kaleko jendeak? Juan Larrañaga Guridi arkitekto bilbotarraren ustez, «adibide gisa baino irudi politikoa zaintzeko neurria dela iruditzen zait. Goi mailako karguen soldatak igota berraren eskandalo handia sorbait daiteke». Neurri hauen eraginez, Juan Larrañagaren iritziz, «Administrazio Publikoko goi karguek enpresa publikoetara aldegitokotentazioa izatea gerta daiteke, azken finean merkatuak agintzen bait du».

Aitor Ariño gazte bilbotarrak, ez duela gaia gehiegi

Ez gelditu azalean zatoz muinera

ELHUYAR 64

1992
URRIA
500 PTA

ZIENTZIA ETA TEKNIKA

hilero zure eskutan

ELHUYAR KULTUR ELKARTEA

Asteasuain poligonoa. 14. pabilioia.

Txikiardi auzoa. 20170 Usurbil

Tel. (943) 363040 (943) 363041: Fax-zka.: (943) 363144

Zer iruditzen zaizu Administraziooko goi mailako kargudunen soldatak ez igotzeko erabakia?

● KUKO ZIGANDA

Futbolaria

«ADIBIDE gisa ondo dago, baina soldata guztiak ez dira berdinak. Onena jende guztiak soldata ona edukitzea izango litzateke, eta horiek murriztea. Gauzak dauden bezala hori ezinezkoa da. Adibide gisa ondo dago. Hala ere, diruz larri dagoe-nari soldata jaitzita, ito egingo da. Egoera pertsonalak ikusi behar dira».

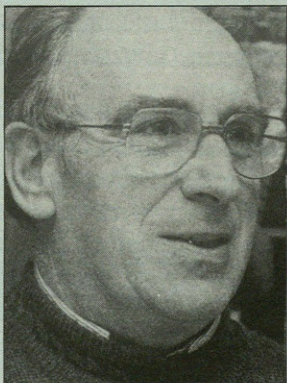

gure ametsetako Administrazioa? ez nuke esango, besterik gabe, goiko kargudunek gutxiago irabazi behar dutela edo haien soldatak ez direnik igo behar. Administrazioak profesional onenak behar ditu, eta ahal dela enpresa pribatuan irabaziko luketena irabaziz. Mozketak beste gauza askotan egin beharko lirateke.

● MADDALÉN IRIARTE

Kazetaria

«EZ deritzot gaizki, baina goi mailako kargu bati eta langile bati soldata izoztea ez da gauza bera. Goi karguek, inflazioa medio, puntu batzuk galduko dituzte, langile batek soldataren duintasuna. Dirua ezinbestekoak ez diren zenbait gauzetan joaten dela uste dut, eta horiek moztu behar direla. Bestalde, soldata handiak eta ez hain handiak ditugunok, gogoan izan behar genuke hemen badela soldata izoztu ezin duenik, langabetu ugari dagoela».

● MIKEL ATXAGA

Kazetaria

«BADAKIT ez genukeela gehiegi aurreratuko, eta soldata horiek baino handiagoak ere badirela. Baina agintean dagoenak nolabait eredu ere izan beharko luke, eta behekoari gutxiagorekin pasatzeko esaten zaionez, adibidea ematea ere ez dago gaizki. Bere arriskua du, gizartean irabazpide hobeak baldin badaude, politikariak beste horretara joateko gogoia izan bait dezake. Politikariari lana eskatu behar zaio, seriotasuna, baina bizibidea ere gizarte honetan besteen mailakoa eman».

M. Iriarte, E. Knörr, M. Atxaga eta Kuko Ziganda.

● ENDRIKE KNÖRR

Euskaltzaina

«JON Azuaren esanak zeharbidez ezagutzen ditut. Hala ere, muina baldin bada goiko kargudunen soldate-

tan ez dela igoerarik izango, horrela soilik ez goaz urruti. Diru publikoaz ikusten den jokabidea benetan xelebre da: axolagabekeria handia dago. Bestalde, irudia zaindu nahi da orain. Hau ote

ezagutzen aitortu digu, «baina goi mailako karguen kasuan erabaki hori aspaldi berru behar zen». Jesus Zubeldia garraiolari amezketerraren iritziz, «soldata guztiak jaitzi behar dira, goitik hasita beheraino. Oraingo martxari ezin zaio eutsi, topera ailegatu gara. Hemen aitona egingakoa jan genuen, eta aitak egin duena jan egin dugu dagoeneko». Teresa Guridi

etxeokoa andre bergaratarrak, bestalde, begi onez ikusi du goi mailako karguen soldaten 'izoztea', «baiek soldata handia dute, eta baiei jaitzi beharko zaie lehenbizi, gero kaleko jendeari. Baina gutxiago. Nik alaba eta semea langabezia ditut. Zer kendu behar zaie horiei?». Goretzi Larrañagaren iritziz, Lazkaoako liburu denda batean lan egiten duena, «goi mailako horien soldatak eta

nerea, ez dira berdinak. Eta gauzen salneurria, janaria eta, berdinak dira denontzat. Beraiena jaistearekin konforme nago, baina neurea jaistearekin ez. Ez dut uste, gainera, enpresa pribatuarekin aldegango lukeenik. Enpresa pribatua ondo dagoela esaten dute, baina ez dut hori sinesten».

Esan dezagun, azkenik, EAEn 50.210 funtzionario publiko daudela, Hezkun-

tza, Osasuna, Ertzaintza eta enpresa publikoetan aritzen direnak. EAEko aurrekontuetatik % 18,6 pertsonal hau mantentzera zuzentzen da. Goi karguen soldatak igo gabe, Administrazioak 300 bat milioi pezeta (15 milioi libera) aurreztuko dituela kalkulatu da. Ez da hainbeste.

Alberto Irazu

EUSKAL HERRIKO ZABORREK EZ DUTE LEGERIK EZAGUTZEN

Ez zaio inori gustatzen zabor piloa izatea etxeko ate parean. Baina inork ez du ezer esaten hondakinak albokoaren etxeko atarira botatzen dituztenean. Horrela funtzionatu dugu urte luzez eta mentalitate hori aldatzea oso zaila egiten ari zaigu nonbait Euskal Herrian. Ikusten ez den zaborra existitzen ez omen. Baina zer egin zaborrak gainezka egiten duenean? Nori eskatu kontuak?

EUSKAL Herrian ehundaka zabortegi ofizial daude, miliaka zabortegi ezlegezko, eta milioika tona zabor. Edonork pentsa dezake hau esatea gehiegikeria dela, baina egunero jasotzen ditugun berri ezberdinei jaramon pixka bat eginez gero katastrofismoa errealismo bihurtzen zaigula konturatzen gara. Bizkaia hartu besterik ez dugu adibide zuzenak eskuratzeko. Ibai bizkaitarrek eguneko milioi bat tona zabor jasotzen dituzte, Plangintza Hidrologikoa osatu duen Konfederazioaren esanetan, eta horren arrazoietakoa bat, plangintzaren egileen ustez, ibai zein erreka inguruetan egun dauden zenbaezinezko zabortegi ezkontrolatuak dira.

Urtero, Nerbioi ibaiak 225 milioi tona hondakin solido zein likido jasotzen ditu, eta hauetatik 185 Bilbo eta Abra ingurutik datoz. Baina pentsa daitekeenaren aurka, industria ez da hondakin iturri nagusia. Bilbo eta Ekerraldeko hondakinen % 75 etxeetatik botatakoa da, industriarentzat gainontzekoa geratuz. Horrela, Bizkaian guztira 376 milioi tona hondakin sortu ziren iaz, eta hauetatik 286 biztanleek sortu zituzten. Oka, Lea eta Artibai ibaiek 12,7 milioi tona hondakin jasotzen dituzte urteko, eta 400.000 tona kenduta, beste guztia hirietatik dator.

Ibaien egoera negargarria hala ere, eta lehen esan bezala, Euskal Herri osora zabal daiteke. Iaz 70 honda-

kin toxiko isurketa izan ziren EAEn. Bizkaian 37 kasu izan ziren, Gipuzkoan 26 eta 5 Araban.

Guzti honek biztanleen ondoeza piztu du azken urteotan, eta Euskal Herriko biztanleen % 45 inguruk zaborrak eragiten dituen ondorioez kezakaturik azaldu da Eustat-ek eginiko inkesta batean.

Honek instituzioen zorroztasuna eragin du zabor bilketa eta erabilpena arautzean. Zabortegi bat martxan jarri ahal izateko ikerketa ekologiko zein geologikoak egiten dira, eta Ingurugiro Saileko onespena jaso ondoren zaborte-giaren kokagune litzatekeen udalari baimena eskatu behar zaio.

Baldintza guzti hauek bete dituzten proiektuak martxan jartzen dira. Bizkaian, adibidez, 4 dira hiri hondakinentzat bideratu di-

ren zabortegi erraldoiak: Artigas (Bilbo), Iurre, Mungia eta Zornotzakoak. Orain arte martxan aritu den Argalario zabortegia, Barakaldon kokatua, itxi egin da, bete egin bait zen guztiz. Honek arazoak sortu ditu

■ Nafarroan, guztira, 700 bat udalerrri daude inguruan zabortegi ofizialik gabe ●

ezkerraldekoen artean, orain arte bertara botatzen bait zituzten beren zaborrak. Orain Artigasera eramane behar izaten dituzte, eta Mankomunitateak aurkeztua du inzineradora bat eraikitzeko proiektua. «Baina bertakoek ez dute antzeko nahi, oso arriskutsua izan bait daiteke, eta auzoko zein ekologista taldeek gogor egin dugu horren aurka», adierazi digu Eguzikoko Jose Felix Ortegak. Aurrekontuek arazoak sortu dituztela eta, proiektua geldirik dago, baina arazoak hor dirau Artigasen beste 10 urterako bizia besterik ez bait du plangintzen arabera. Guzti hauez gain, Bizkaiko Diputazioak 30 zabortezi ezkontrolatzen berri badu dagoeneko, bertako teknikariek adierazi dutenez, haina jakin ba omen dakite

Non sartu behar ditugu hondakin toxikoak?

URTERO 340.000 tona hondakin toxiko ekoizten dira Euskal Herrian. Hala ere, hemen ez dago oraindik mota honetako zaborra tratatzeko gai den zabortegirik. Horren aurrean, hondakin toxikoen ekoizle nagusiek, industrietik, bi bide desberdin hartu dituzte. Alde bateatik, horretarako baimendurik dauden enpresa pribatuetara bidaltzen dituzte beren zaborrak. Bestetik, edonon isurtzen dituzte hain arriskutsuak diren hondakinak.

EAEn, adibidez, 606 zabortezi ezlegezko aurkitu dituzte Gasteizko Ingurugiro Saileko teknikariek: 325 industria hondakinekin, 67 hiri eta industria hondakinen nahasketekin, 70 lur eta obretako zaborrekin eta 144 etxeetatik datorrenarekin.

Azken hauek, etxean sortzen direnak, hain arriskutsuak ez izatearen ustea izan arren, beren arriskuak dituzte baita, etxeetan arruntenak diren aparailuek sustantzia edo

metale arriskutsu kopuru desberdinak izaten bait dituzte. Hozkailuek eta ikuzkailuek, adibidez, CFC izeneko produktua dute beren baitan, eta aparailua desegitean oso gas kutsatzaileak sortzen dira. Etxea garbitzeko produktuak ere ez dira batere ongariak ingurumenerako. Kaustikoak, desinfektanteak eta xomoroen aurkako likido zein gasak oso kaltegarriak dira. Etxetik has gaitzen, beraz, ingurugiroa konpontzen.

askoz gehiago daudela. Gurutze Gorriko Ingurugiro Sailak joan den hileko 12an aurkezturiko ikerketa ba-

tean, Bizkaiko kostaldean gutxienez 70 zabortezi ezkontrolatu daudela adierazten da, eta bere bozera-

malea den Ignacio Korkueraren aburuz, «bertan isurtzen diren hondakinen % 69 etxeetatik datoz eta

Euskal Herriko biztanle bakoitzak kilo bat zabor ekoizten du batez beste eguneko. Datuen arabera, bizkaitarrak dira 'zikinenak', kilo t'erdiko batez bestekoa bait dute herrialde horretakoek. (Argazkia: Joxe)

Orain artean, udalerrri bakoitzak bere «zabortegia» zuen, eta bertan inolako kontrolik gabe pilatzen zen zaborra. (Argazkia: Joxe)

% 18 oso toxikoak eta arriskutsuak dira».

Gipuzkoako Foru Aldundian Ingurugiro Sailean lanean aritzen den Amaia Agirreren esanetan, «Gipuzkoan ongi lotuta dago

zabor bilketaren kontua. 6 zabortegi nagusi ditugu, zonaldeka banatuak, eta gainera horietako bat, El-goibarrekkoa, industria hondakin bilentzat da. Arrasaten borrelako beste

bat ari dira egiten, eta Donostialderako beste bat egiteko proiektua aurkeztu dago».

Arazoari lurrak bota

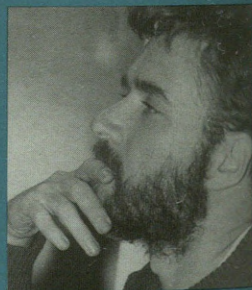
Arabako Diputazioak ere neurriak hartu izan ditu inguruetan zabortegi ofizialik ez zuten udaletako zabortegi ezkontrolatuei amaiera emateko. Iaz hainbat hondakin gune induskailuz estali ziren plangintza baten barruan. Baina aurrekontua agortu zenez, bertan behera utzi zuten proiektua. Aurtengo antzeko zerbait egingo dutela agindu diete beren kexua azaldu duten talde ezberdinei.

Herrialde honetan dagoen zabortegi ofizial handiena Gardelegikoa da (Gasteiz eta inguruko herrietako zaborra biltzen da

MARIAREN MENDEA

PABLO
SASTRE

idazlearen azkeneko liburuak bi narrazio luze biltzen ditu: «Mariaren mendea» eta «Hautsi du negua» (130 orrialde)

Susa

LITERATURA

☎ (943) 37 07 38

bertan), eta duela hiru aste onartu zen bertako hondakinen bitartez bio-gasa eginen. Mankomunitate desberdinek ere eurentzako zabortegiak bideratu dituzte, eta berriena Aiarako baiman ireki dena da.

Ezkontrolatuen arloan, Araban asko daudela diote aditu guztiek, eta talde ekologista desberdinek eginiko salaketan arabera Etxabarri inguruan, Durana eta Retana artean eta Agurain inguruan daudenak dira handienak.

Nafarroan ere zabortegi ezkontrolatuen arazoa pildaratu dago. Bertako Gobernuak Ingurugiro Sailean tekniko lanetan aritzen den Miguel Sanz-ek argitu digunez, «700 udalerri inguru daude inolako zabor bilketarik gabeko sistemarik gabe, eta horrek esan nahi du gehiengoa, guztietan ez esateagatik, zabortegi ez legezkoen bati dagoela». Hori konpontzeko, Plangintza Orokor bat jarri dute martxan

Bizkaian 376 milioi tona hondakin sortu ziren iaz, eta hauetatik 286 biztanleek ekoiztu zituzten ●

naflarrek, eta egun 13 udal zabortegi daude, 2 labe hondakinak erretzeko, eta garatzen ari da zabor organiko eta ez organikoaren bilketari desberdina. «Guztira, esan daiteke ekoizten den zaborraren % 85 gure kontrolpean biltzen dela», gehitu digu Sanz-ek.

Honek ez du esan nahi, hala ere, guztia ongi doanik. Arangurenako zabortegia-
ren istilua hor dago, azken

Instituzioek batzuetan induskailuak erabili izan dituzte zabor piloak estaltzeko (goian), eta besteetan, estratoetan betetzen dituzte zuloak. (Argazkiak: Joxe)

aldian berriro plazaratu dena bere aurka joandako biztanleen epaiketak direla eta. Zabortegi hau martxan jarri denetik, gainera, arazoa ez da konpondu nonbait. Bertako alkateak adierazi duenez, «bete dezatela behintzat hasieran esandakoa, eta berziklapenerako bideak bere osotasunean jorratu ditzaizkizula». Gobernuak plangintza esan bezala betetzen ari dela dioen bitar-

tean, bertako biztanleek inguruetan azken aldian somatzen hasi den kiratsa aipatzen dute behin eta berriro.

Ipar Euskal Herrian, dirudenez, hondakinen arazoa kontrol handiagoarekin eramaten da. Hori adierazi digu behintzat DDASSko (Osasun eta Gizarte Ekimenerako Zuzendaritza Departamentala) ingurumeneko teknikaria den L.

Fargues-ek: «Hemen dagoen zabor gehiena etxeetan ekoizten da, eta zabortegi bat izateko beharrezkoa da baimena. Prefekturari eskatu behar zaio baimen hori, eta ez da erraza lortzea».

Prefekturaren menpe

Bi motatako zabortegiak daude Iparraldean: komunalak (eraikuntza eta baratzetako hondakinak biltzen dira bertan) eta prefekturak zuzentzen dituenak (hondakin lodiak eramaten dira bertara). Hendaiaiko Herriko Etxean lanean aritzen den Mikel Agerrek argitu digunez, «egoera hobetzen ari den arren, kezkarria da zabor ekoizpena % 300 banditu dela ikustea, baina normala da, kostaldean egin diren eraikuntzak ikusirik. Obrek eta biztanleen gorakadak hondakin gehiago dakartzate». Argi dago geu garelako zabor ekoizpenaren errudun bakkarak.

Amagoia | ban

«Tontakeriak esaten ditut baina janaren gaia asko zaintzen dut»

Azken urteotan izarra bihurtu zaigu, aurkezle-izar horietakoa; baina hala eta guztiz ere, CAF enpresa utzi zuen 17 urteko mutilaren ilusioak mantentzen ditu. Lehen sukaldari arrakastatsua zen, Euskal Herri osoan ezaguna, gaur egun Estatu espainiarreko etxeakoandre eta gizonen sukaldeetako protagonista bihurtu zaigu. Eltze guztietako burduntzalia dugu.

ARGIA. Construcciones y Auxiliares de Ferrocarril (CAF) enpresa utzi eta sukaldaritzan hasi zinen. Al-daketa handia izan zen.

K. ARGUÑANO. 17 urterekin egiten dira halako gauzak, erraza da. Txapista nintzen eta sukaldaritza asko gustatzen zitzaidan txiki-

tatik. 8-10 urterekin sukaldean aritzen nintzen gauzak prestatzen. Zarautzen ostalaritza eskola zabaldu zutela irakurri nuenean, izena

eman nuen. Oso une ona izan zen, Beasainen ikasteko balio ez zuten 17 urteko mutilak lanera abiatzen ziren, baina pertsona bakoitzari dagokion lana, gustoko duena zein den pentsatu gabe. Inork ezer esan gabe, sukaldaritza eskolan hasi nintzen. Pozik nago horretaz.

A. Garai hartan ez zen oso arrunta izango gizonetakoek sukaldaritza ikastea.

K.A. Horiek bost axola neri, emakume ileapaintzailea izatea ere gustoko izango nuke. Sekula ez dut horrelako lotsarik izan. Oso gogorra iruditzen zait egunero lan egiteko korrika ibiltzea, gosalduta eta lanera, bazkaldu eta lanera... Beasainen, inguruan oso jende jatorria nuen baina 3.000 geunden lantegian eta ni hutsaren hurrengoa nintzen eta hori gauza gogorra da.

Ostalaritza eskolan sartu baino lehen ibili nintzen Jose Castilloren Emakume Ezkongaien ikastaroetan, Acción Católica-k antolatzen zituenetan. Han ere, 60 emakumeen artean mutil bakarra nintzen. Horrek eman behar zidan lotsa handiagoa, baina ez zidan ematen.

«Gure etxean 'pobreen xerra' jaten genuen, Simca 1.200 bezala, bostentzat eta nerbioduna».

A. Norengandik jaso duzu zuletasun hori?

K.A. Gure etxean oso po-
brekin ginen eta beste etxe
gehienetan bezala, baba-
rrunak, lentejak, porripata-
kak... jaten genituen. Hori
izan da nere etxeko janaria
eta bestela, 'pobreen xerra',
sinca 1.200 bezala, bosten-
izat eta nerbiaduna. Bizi-
modu hori izan dut. Igan-
deetan, familia osoa baserri-
ra igotzen ginen bazkaltze-
ra, senideak agurtzera ere
bai, baina batez ere bazkal-
tzera.

Horregatik ikasi nituen
sukaldeko trikimailuak,
amari tranpak egiten. Anaia
bakoitzak arrautza bakarra
zuen afaltzeko eta ama albo-

■ «Beasainen 3.000 geunden lantegian, eta ni hutsaren hurrengoa nintzen, hori gauza gogorra da» ●

ko gelan josten egoten ze-
nez, engainatzen nuen bi
arrautza batera apurtzen,
edo tortila egiteko isilik ibil-
tzen nintzen bi arrautza ira-
biatzeak zarata desberdina
ateratzen duelako.

A. Zenbat sukaldetan ibili
zara laguntzaile?

K.A. Batzuetan bai. Osta-
laritza eskola utzi nuenean
Zarauzko Euromar hotelean
lehenengo eta gero Londres
hotelean jantokiko lagun-
tzailea izan nintzen... eta
beste urtebete Maria Cristi-
nan plater hotzen laguntzai-
le modura, entsaladak egi-
ten. Han ikasi nuen kabiarrak
jaten, Maria Cristinan ez-
kontza ponpoxoak egiten
zirenean. Hiru katilu txiki
betetzen nitueneko koilara-

kada bat jaten nuen. Horre-
gatik, kabiarrak ez zaiola
gustatzen norbaiti entzuten
diodanean, kabiarrak onak zer
den ez dakielako erantzuten
diot. Ona zoratzeko modu-
koa da.

Handik Zarauzko Golfera
joan nintzen baina sukaldari
bezala, eta bertan 8 urte
eman nituen. Gero nere ja-
tetxea zabaldu nuen eta ho-
nez gero 14 urte bete ditut,

beraz, guztira, 26 urte dira
mantala jarri nuenetik.

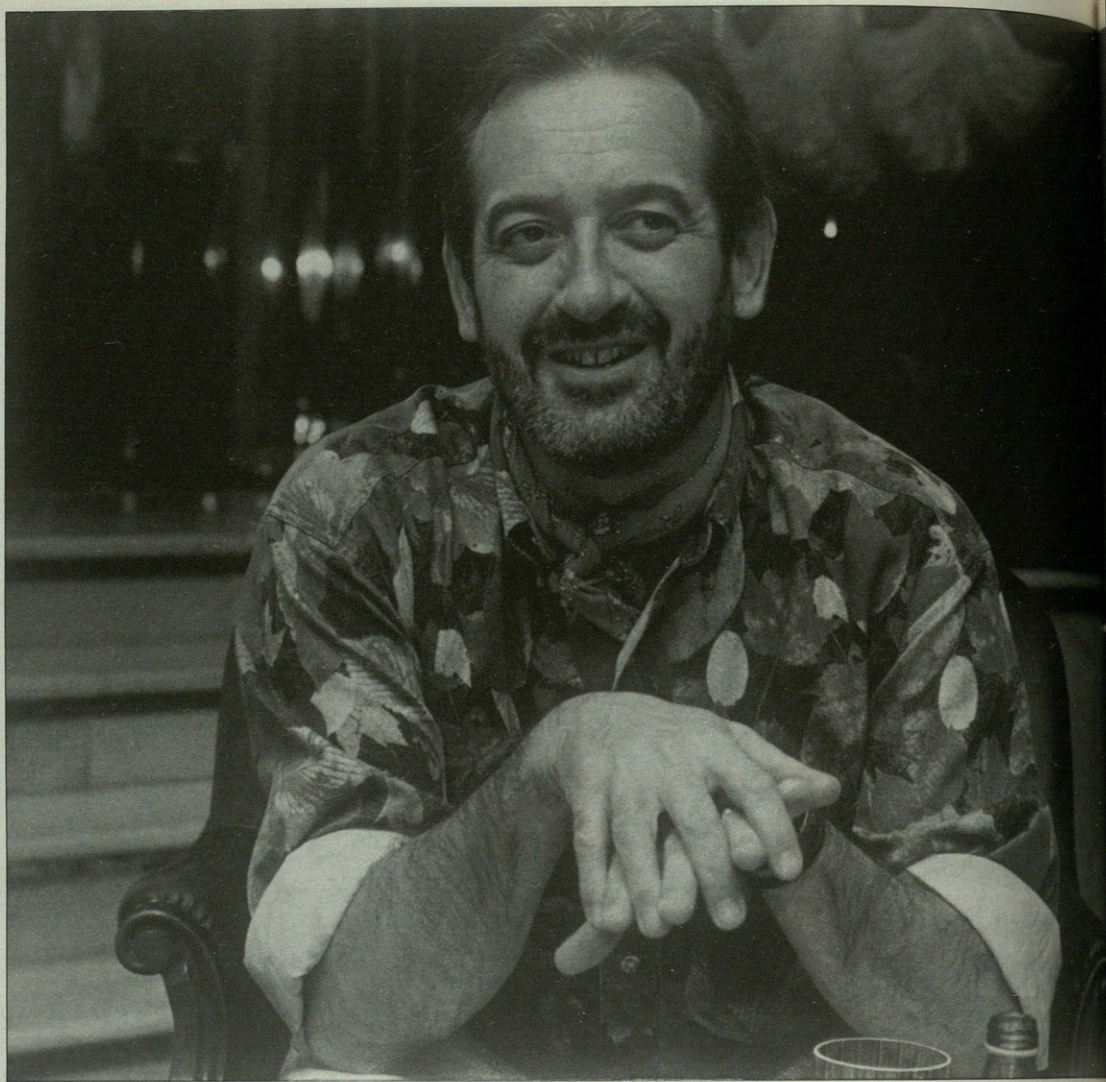
A. Jubilatzeke asmorik bai?

K.A. Ez daukat asmorik,
gogoak akaso bai. Esaten du-
te lanean 25 urte eman eta
gero ez duzula berdin ema-
ten. Dagoeneko emanak di-
tut eta ez dakit zer gertatuko
den hemendik aurrera. Ezin
naiz erretiratu, seme-alaba
gehiak eta 'zulo' asko ditut.

«Sekula ez dut lotsarik izan.
Ostalaritza eskolan sartu
baino lehen Jose
Castilloren Emakume
Ezkongaietako
ikastaroetan egon nintzen,
eta ez zidan lotsarik eman».

«Ez daukat jubilatze-ko asmorik, gogoa akaso bai. Ezin naiz erretiratu, seme alaba gehiegi eta zulo asko ditut. Horiek aurrera ateratzen baditut, behar bada, ezer ez egiteko gogoa sartuko zait».

Horiek aurrera ateraz gero, akaso ezer ez egiteko gogoa sartuko zait.

A. *Etxeko sukaldean ere, gustora ibiltzen zara?*

K.A. Zaila da, gauza asko egiten dituzunean, gustoko dituzunekin behar bezala gozatzea. Astegunetan handik hona ibiltzen naiz eta gero asteburua, beste guztiek jai hartzen dutenean, lanean jarraitu behar dut, normalean baino lan gehiago dut. Kezkatuta nago ez dudalako jai egunik. Gainera, orain bapatean etorri da dena, eta espero dut hemendik sei hilebetera gauzak normaltzea, nere kabuz itzultzea. Neurria hartuko diot.

A. *Zein da Karlos Arguiñanoren arrakastaren sekretua?*

K.A. Ni beti izan naiz txintxarri xamarra. Bestetik, ez naiz inorekin ezkontzen, nere kasa ibiltzen naiz eta

Jende asko dabil lanean, baina nere lan asko publikoari begira izan da. Nik emanda ditut 400 hitzaldi, erdaraz zein euskaraz, unibertsitatean, espetxeetan, edozein tokitan eta beti jo

jartzen badiate, ez badi isildu, bestela beste batek hitz egingo dik eta, bik egin ezak», eta ondo ikasi nuen. Ikasgai laburra eta erraza zen.

Hori da sekretua, lan asko egin, hitzaldi asko, eta aukerak agertzen direnean, zazti nik eskua sartzen dut, inongo lotsarik gabe. Eta ez zait lotsagarri gelditzea gustatzen, tontakeria asko esaten ditut baina janariaren inguruko gaia asko zaindu eta maite dut. Jendea gezurrik sekula ez diot esango, gezurra kakazaharra da eta badakizu zenbat gezur botatzen dituen jendeak. Gezurrik ez dut botatzen eta hainbat etxekoandrek ni maitatzea horregatik da,

■ **«Nere programa ikusten dutenek nik esandakoari jarraitzen diote eta horrek erantzukizun handia dakar, gauzak ondo egin behar ditugu derrigorrez» ●**

horrek zerbait esan nahi du. Hau da, gauzak ez dira kasualitatez ateratzen, beti dago zerbait gauza horien atzetik. Nere kasuan urte askotako lana dela uste dut.

eta ke, 6-8 urtetan, irratirak izan ditut... erraz botatzen dut dena. Arzakek esan zidan duela 16 urte «*hi, Karlos, egunen batean mikrofono bat muturrean*

rrian bakarrik, Espainia osoan nere programa ikusten dutenek nik esandakoari jarraitzen diote. Akaso aldatuko ditut jateko moduak... Oso argi dugu, gauzak oso ondo egin behar ditugula, janariaz ari gare-lako, ez bizikletan ibiltzen.

A. «Menú del día»-ren bitartez, euskal sukaldaritzaren saltzaile eta bozeramale bihurtu zara.

K.A. Ni? Beno, oso talde polita gara. Euskal sukaldaritzak hartu duen abiaduraz harro sentitzen naiz. Historiak esango du, eta gu ez gara hemen egongo, baina konturatuko dira hemendik talde berezi bat pasatu zela. Lehen euskal sukaldaritzak izugarritzko arrakasta zuen baina mugimendu honek nazioarteko maila eman dio. Beste komunitate batzuek gure eredu hartu dute eta gure moduan ari dira. Garai hartan hemen dauzkagun pintore, idazle, artista mugimenduez oharatu ginen eta sukaldariak martxan jarri ginen. Emaizak izugarriak izan dira.

Nere sukaldetik 200 neska-mutil pasatu dira eta une honetan denak ari dira lanean. Nere etxetik bezala

Ramon Roteta, Pedro Subijana, Arzak eta beste askoren etxetik pasatu dira... Ehundaka euskaldun pasatu dira, sukaldaritza ikasteko eta inork ez digu txanpon bat ere eman. Guk 1.000 sukaldari egin ditugu azken 15 urteetan, euskal suka-

«Euskal sukaldaritzak izugarritzko arrakasta zuen, sukaldarion mugimenduak nazioarteko maila eman dio» ●

daritza munduan zehar zabaltzen duten sukaldariak eta hori oso gauza polita da. Guk jatetxeak egin genituen, ez eskolak. Eskolak egitea beste batzuen esku dago baina beste gauza batzuk egiten dituzte.

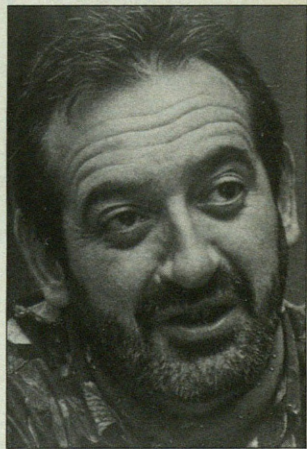
A. Zer pentsatzen duzu ostaleritza eskolez?

K.A. Bazela garaia. Oso haserre ibili naiz urtetan ez zutelako tajuzko eskolarik martxan jartzen. Ez ditut eskola masifikatuak nahi,

orain dauden bezala. Herri bakoitzak polikiroldegi bat du eta 3 ostalaritza eskola daude Euskadi osoan. Zer egin behar dugu? Bakoitzak ahal duen bezala ikasi eta gero besteei ahotik janaria sartu, nutrizioa, bitaminak, proteinak... zer diren inork erakutsi gabe? Hori astakeria da. Eta bitartean neska mutilak kalean daude, sukaldaritza eskoletara sartzeko ez dagoelako aukerarik. Ia nork antolatzen duen guzti hau, ez da nere lana, nik nere lana betetzen dut, baina beste batzuek ez dute eurena betetzen.

A. Baina ateratzen direnak, nola ikusten dituzu?

K.A. Esperientzia behar dute. Lanbide hau sendagilean antzekoa da. Astakeria da sukaldaritza eskolatik atera eta Valentziara joan sukalde burutzat, Espainian sukaldari euskaldunak nahi dituztelako. Ez badaude ondo prestatuta edo prakti-

NORTASUN AGIRIA

Beasainen jaio zen 1948an ● Ikasle txarra zen eta txapista bezala oso gazte hasi zen

lanean ● Sei seme-alaba ditu «eta nere modukoak, oso ikasle txarrak dira» ● Gaur egun, hartzen duen atseden bakarra igande arrantsaldeak dira ● «Menú del día» hasi zenetik 250.000 karta jaso ditu eta denei erantzun ● TVEn agertzen hasi denetik batez

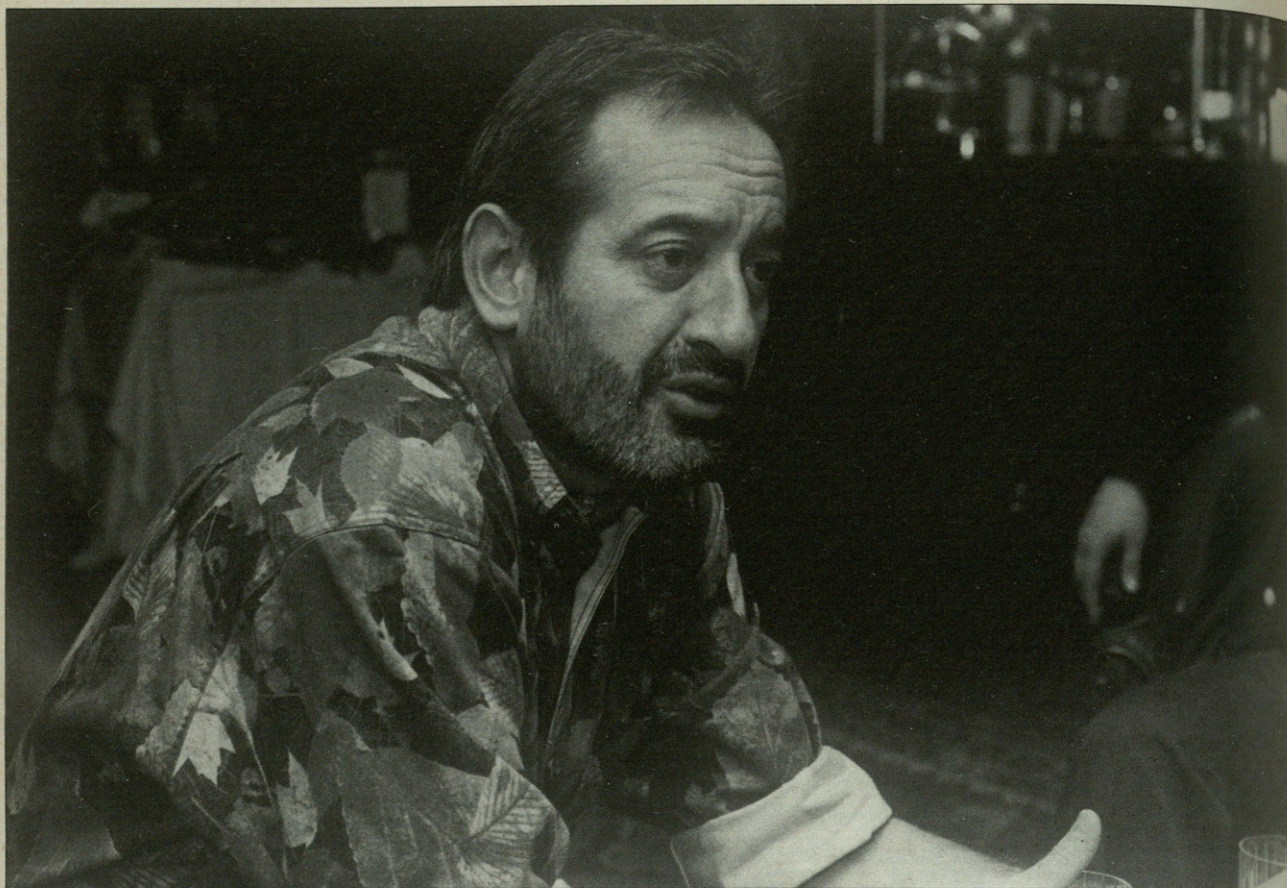
beste egunero elkarrizketa bat ematen du ● Duela gutxi, Espainiako Gastronomía Epaimahaiaren sari berezia jaso du, «Menú del día»n egiten duen lanagatik

konturatu direlako ez dula gezurrik esaten.

A. Zein metodo erabiltzen duzu «Menú del día»-ko errezetak antolatzeko?

K.A. Patxi Trula, Mikel Bermejo, nere arreba Eva eta lauok asteen hirutan biltzen gara eta 10-15 menu desberdin pentsatzen ditugu. 3.500 errezetako zerrenda osatu dugu. Adibidez, berenjena bat hartu eta horrekin 20 errezeta desberdin asmatzen ditugu: egosita, frigitua, labean, laguntzaile modura... Guzti hori etxeoandreei erakusten diegu, telebistari esker.

Horrek erantzukizun handia ere badakar. Dagoeneko, ez da Euskal He-

«Telebistatik eskaintzen ditudan errezetak ez dira goi-mailako sukaldaritzakoak,

eguneroko menuak dira.

Egia da, gureak luxuzko jatetxeak direla, baina oso argi dugu horiek ez direla ez egunero ez astero bazkaltzera joateko modukoak.

kak ez badituzte ondo eginak, lotsagarri geratuko dira, eta ez da haien errua, antolaketa faltaren errua da.

A. *Euskal sukaldaritzaren berria da ala zabarraren garapena?*

K.A. Ez da berria. Ohiturak aldatu egin dira, janari inguruan ere gauza asko gertatzen dira. Gaur egun, sukaldean gasarik gabeko gauzak egiten dira eta hori ez da *light*, hori sukaldaritzaren ona da.

A. *Euskal sukaldaritzari egiten zaion beste kritika bat kanpoko produktuen erabileran da, hau da, euskal produktuak, bertako lehengaiak ez duzuela erabiltzen.*

K.A. Baserritarren alde nago. Eman ditudan hitzaldi guztietan beti esaten dut azokara joan behar garela, denok, astean bi aldiz gutxienez. Akaso, produktu hauek 15-20 pezeta gares-

tiago izango dira baina hemengo baserritarra zaindu behar dugu betiko zapoak mantentzeko.

A. *Dena den, euskal sukaldaritzaren 'berri' hori ez da oso herrikoia, behintzat jate-txeen prezioen aldetik. Bestalde, telebistak gauzak*

■ «Ez dut nere burua inoiz salduko, alokatu agian bai, baina saldu inoiz ez» ●

masifikatzeko abalmendatu.

K.A. Telebistatik eskaintzen ditudan errezetak ez dira goi-mailako euskal sukaldaritzakoak, eguneroko menuak dira. Egia da, gureak luxuzko jatetxeak direla eta oso argi dugu gure etxeak ez direla ez egunero,

ez astero etortzeko modukoak. Baina urtean bi aldiz etorrira, seguraski kultura zabalduko duzu.

A. *Nola sentitzen zara telebista izar, publizitate izar, sukaldari izar bat izanda?*

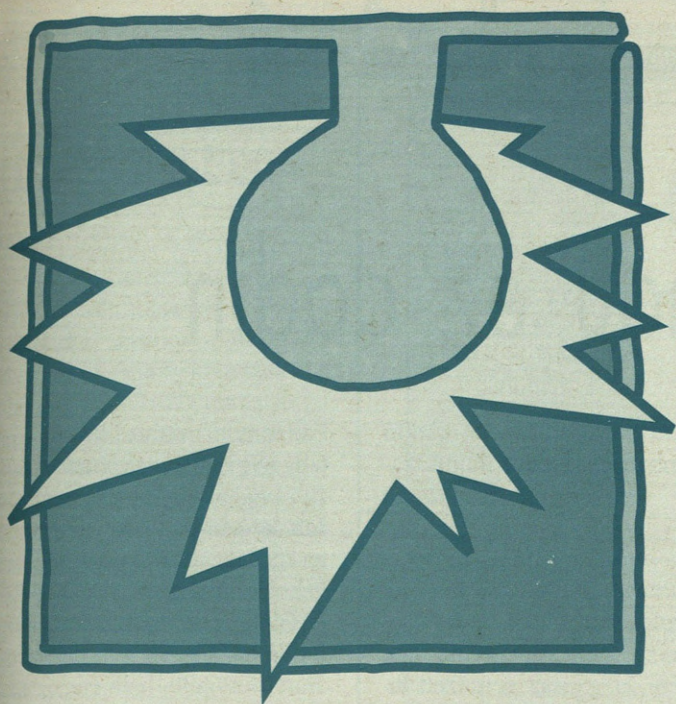
K.A. Azken batean, Karlos Arguiñano naiz. Ni ez naiz aldatuko. Karlos Arguiñano euskaldun txintxarri bat da ez nau inork geldituko. Ibili, ikusi, ikasi eta komunikatu besterik ez dut nahi, euskal sukaldaritzari indarra emateko. Hala ere, ez dut nere burua salduko, alokatu agian, baina saldu inoiz ez.

A. *Itñaki Aseginolazarekin zer moduz?*

K.A. Hura kapataza bezalakoa da. Ni ez naiz oso langilea eta hark lanean jartzen nau, laguna da baina lana ematen dit beti.

Myriam Gartzia

Argazkiak: Leire Arzuaga

asteroko **ARGIA**

ARGIA: Industrialdea 1-2. Lasarte-Oria 20160.
Telefonoa: 943-371545 / Faxe: 943-361048

**Harpidedun berriei
Olentzero aurreratuko zaie**

**Egin zaitez
harpidedun, eta
EGUTEGIA
dohain jasoko duzu**

ARGIAREN HARPIDEDUN
IZAN NAHI DUT

(astekariarena eta
urtekariarena)

IZEN DEITURAK

.....
.....
.....

HELBIDEA

.....
.....

TELEFONOA

.....

HERRIA.....

.....

PROBINTZIA.....

.....

BANKU edo AURREZKI KUTXA.

.....
.....

SUKURTSALA

.....
.....

KONTU KORRONTEAREN Zka..

.....
.....
.....

SINADURA

.....

Harpidetza Sariak: (48 ale eta urtekaria)

Hego Euskal Herria: 10.300 pzta.

Ipar Euskal Herria: 685 libera.

Estatu espainiarra: 10.300 pzta.

Beste atzerriak: 13.450 pzta.

Airez: 21.300 pzta.

Inor mindu ez dadin

AZKEN aldian idatzi dizkizudan gutunetan hamaika gauza errepikatu dizkizut, dagoeneko. Aspergarriak ere badira. Barkatu. Nahiago nuke, nik ere, usoen hegaldiaz mintzatu, baina jakin badakizunez, ehizarako tarte honetan bi begirekin baino hiruarekin aritu beharrean gara, lumatuta bukatu nahi ez badugu, bederen. Tiro hotsa nonnahi entzuten da Euskal Herriko bazterretan, ez bakarrik mendi magaletako ehiza lekuetan. Arma guztiak dira zilegi. Ez zaitez asaldatu, baina. Teatro asko egiten da. Antzezle on eta txar asko dabil imintzioak eginez Euskal Herriko hainbat taulatuetan. Txikitan esan ziguten legez harea mordo mugitu beharrean gaude, hor nonbait egia eta justiziaren aztarnarik aurkitzekotan.

Tiroen harira natorkizu berriro. Burura datorkit, urteotan, euskararen

alor zail eta nahasian lanean jardun duten hainbatek jasotako irainik zabalduena: «*Euskararen mesedetan baino interes politiko konkretuen defentsa egiten duzue hizkuntza arma bezala hartuta*». Zenbatetan itxi dira ate eta dirulaguntzak sasiargudio honen karira? Begi aurrean dituzu, oraindik ere, lazgarriak gertatzen diren hainbat adibide. Ez dizkizut errepikatuko. Orain berriz, udazken goibel eta euritsu honetan, euskararen aurka, barka ezazu, «*euskararen aurka ez baino aplikazio indiskriminatuaren aurka*», jaso diren ahotsek lizentzia osoa dute hizkuntza arma bezala hartuta argudio politiko eta elektoralak indarrean jartzeko. Arabako kasu aipatuena dukezu honen adierazgarri garbiena. Horiek ez dituzte baina, guri emandako makilkadak ezagutuko, eta areago, euren kriterioak nagusitu eta arrazoituko dituzte

Parlamentu nahiz komunikabideetan, «*gure helburu bakarra euskararen alde modu arrazionaldu batean lan egitea da*» esanez. Abertzaleen tesiak galtzaile irteten omen dira gero! Eskola Publikoaren auzian elizaren tesiak ere bai, nonbait. Inor mintzeko moduko legerik ez dutela egingo ziurtatu digute, hala ere.

Urtetan, hizkuntz perfilen aplikazioari dagokionean Administrazioari salatu izan zaion nagikeria, «*interes politiko konkretuetan oinarriturik zegoela*» frogatu digute oraingoan alajaina! Armarik sofistikatuena baliatu dute horretarako: lanpostua galtzeko beldurrez dagoen funtzionario errugabea. Eta hor hasi zaizkigu muturka, EAJ eta PSOE, hizkuntza diferente eta ulertezinetan arituko bailiran. Berdin egin zuten lehen, Burgosera ihesi joandako ikasleen kasua aipatu zutenean. Inor ez min-

FLEREP (Lurralde Hizkuntzen Federakuntza Irakaskuntza Publikoan) Elkarteak bere seigarren kongresua antolatu du, zeina urriak 31 eta azaroak 1ean egingo den, Donostia nahiz Hendaian. 1987an Baionan sortu zen elkarteak kudeatzaileetako bat Ikas-Bi dugu, Ipar Euskal Herriko eskola publikoan lanean diharduen guraso elkarte. Bertan ordezkaturik daude Estatu frantziarreko irakasle nahiz guraso federakundeak ere. «Eleaniztasunaren sustraia Europari buruz» lemapean, Miramar Jauregian antolatu dituzten ekitaldien artean, Mari Karmen Garmendiaren sarrera hitzaldia dugu aipagarri. Irakaskuntza elebiduna, hizkuntzen arteko ukipen egoera, kultura eta ondarea, eta beste landuko dituzte bestalde, Donostia eta Hendaian. Aurkezpen argazkia duzue honakoa.

TERMINOLOGIA

Kresal. *Itasoko ur gazia.*

Isasoaren ur gazieta aurkitu du Ondarroak antzerkirako bidea. Gazitik gozora egin du baina, herri antzerkigintzak. Pastoralak egun bizi duen suspertze eta arrakastaren ispiluan berpiztu dira hainbat ekimen Hego Euskal Herrian, gerra aurreko dinamikari, hots, herrietako antzerki taldeak non-nahi aurki zitezkeen, eustera datozenak. Azkenez, Zeanurik, Iparragirreraren gainean egindako antzezpenaren lekukoa hartu du oraingoan Ondarroako herriak. «Kresaletan» obra taularatuz. Euskarazko antzerkiaren eremu murriztean haize berria txertatzera datozen iniziatiba hauek, antzerkiak, gure herrian, urteen poderioz hartu dituen forma eta ereduak guztiz baliagarriak direla adierazten digute. Eta arrakastatsuak.

UHAITZANDIKO URAZ BUSTI

Bi froga ote?

PASTORALAREN etorkiaz idatzi bainuen Iraileko zenbakian, bi hutsune hor utzi nituela ohartzen naiz:

1. Maria Helena de Arizmendi Amiel-en liburuak «Vascos y trajes» du izenburua.

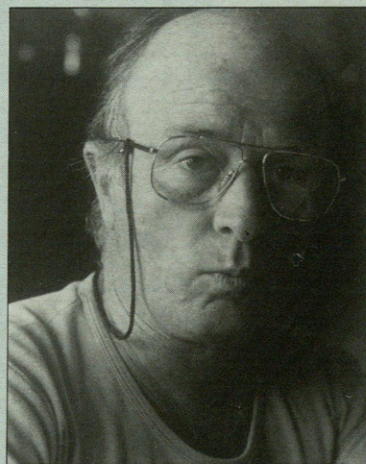
2. Junes Casenave Harigile-ren iritziak gai horretaz hiru aldizkaritan agertu ziren; hauek dira:

—Ekaina, 1983, 6. zenbakia: «Vers l'origine du théâtre suletin».

—Antzerti, 1983, 4. zenbakia: «Zuberotar antzerkiaren sortzeaz eta iturriez» (Batuan).

—Le Miroir de la Soule, 1983ko ekainean.

Bere iritziaren alde, Zuberoako bi elizatan aurkituriko irudiak aipatzen ditu aita Casenavek. Bata Altzabehe-tiko elizan dago. «Buztin hollizko mürrü margo batetan, altareko exkerreko lehen leihoan, ageri da antzerki jeltzaldia bat, edo berere, orano dügün xiberotar antzerkiari jarraikirik den ütixura bat. Neskatila eli bat, makileri (orai gure «kirixtiak» bezala), saldoan, lagüntzen die beste argi

JEAN LOUIS DAVANT

koroadün neskatila bat, nun ere beita, Santa Grazi. Mürrü margo zaharrak izan behar dü: nik uste, hamalagarren mentekoa. Damürük, mürrü margo hori, elizaren berritziaren agertürük orai dila urte zonzait, berriki aurritürük izan da».

MARGO horren argazkia, «Zumalakarregi» pastoreko libretean ikus daitaie, hitz honekin: «Alzabehe-tiko Elizan den 13. menteko mürrümargoa. Jadantik emazteek, gizonek bezala, gure antzerki zaharra emaiten züen».

Beste irudia, Santa Graziko elizan dago, 10-11. mendekoa delarik hau. Egia erran biga dira, harrian eskulpituak, bi habe gainetan. «Heben dira bi jei, exkerrekoa ospetsü, eskuinekoa aldiz nabasiago, amiñi bat erriegingarri. Exkerrian txülüla, ttuntun eta arrabita arizaliak, kantariak, gaixtoak, eta «süjeta» txit eder ütür üngüratiez lantü saio batez jauntsirik, eskü eskerra ankan, esküñaz bürian alde gainian keiñu zabal bat hasikatzen dialarik. Altariaren esküineko gaintian, aldiz, beren korpitzen bühürtekezaliak, ihize ihakingile bat eta txülülari bat ere. Eskierki gure Xiberotar antzerkiaren bi agerraldi handiak, exkerrian agerraldi ederrena, pastoralen aitzinekoa, bestia agerraldi erriegingarriena eta prefosta jorraldizkoa, astolasterren eta maskaraden aitzinekoa».

HARA zer dioen Junes Casenavek bere iritziaren berne. Aburu horren ardura osoa uzten diot, bistan dena. Baina uste dut balio zuela idazki horien agertzea, nor bederak iturritik edan dezan.

Lerro horiek hartu ditut duela hamar bat urte zuberoeraz eman zuen idazki batean. Gero batuan zabaldu eta sakondu zuen goian aipaturiko Antzertin.

J.J. Petrikorena

Bertso saioetako argiak eta itzalak

Egungo bertso saioen azterketa burutzeko helburuari eutsi diogu oraingoan. Gorakada bizia ezagutzen duen bertsolaritzaren munduak, oholtzatik kanpo bada ere, esateko askorik baduelakoan. Gaijartzaileen inguruko kontuak harrotu nahi genituen batetik; horretarako deitu ditugu Joxe Mari Aranalde nahiz Laxaro Azkune. Bertsolaria behar zuten aurrean: Andoni Egaña. Batzuen eta besteen egiez askotxo dakien laugarren batek osatu du taldea, Joxerra Gartzia. Mahaia herren geratzeko arriskurik gabe aritu gara beraz, ikuspegi orokor baten bila osatutako mahai inguru honetan.

ARGIA. *Gaur egungo bertso saioen azterketa bat egiten has gaitezke. Adibidez, saioen sailkapena egitetik eta sailkapen horretan gaijartzaileak betetzen duen lekuari buruz hitz eginez.*

ANDONI EGAÑA. Alde batetik jaialdi formalak daude; bestetik, bertso afari eta bazkariak. Azkenez, herrietako jaiak. Erdiak inguru jaialdiak izango dira, eta gero, laurden bat herrietako jaiak, laurden bat edo bazkari eta afariak. Ondo berezita dago: urritik maiatzera ia dena jaialdiak dira.

Herrietako jaiak gehien bat uda partean izaten dira eta bertso afariak urte osoan edo. Bertso afarietan gainera, orain, jendeak luzitze aldera egiten du, eta bi bertsolari eraman ordeztatu era-

maten ditu, eta zenbaitetan gaijartzailea. Hanka sartzea da hiru bertsolari eta kanpoko gaijartzailea eramatea. Bertso afarietan, jendeak, bertakoein sartzen zarenean egoten bait da gustora.

JOXERRA GARTZIA. Gaijartzailearen figura, orohar, nahiz eta beste saioetan ere noizean behin aritu, jaialdi formaletara mugatzen da, hots, lau edo gehiago bertsolariarekin eta fisikoki distantzia batera dauden ikusleen babesean antolatzen diren jaialdietara.

Ez dago hitz egiterik gaijartzailea komeni den edo ez den, beharrezkoa da; makina bat izan liteke, bideo bat edo konputadora bat, baina bestetan egon badagoen inguruarekiko lotura falta den neurrian, behar da.

Bertsolariak, oholtzatik 20 metrora sekulako jendetza aurkitzen du aurrean, ezagutzen ez duena. Kantatzeko testuingurua, publikoarekin komun hori, formulatu egin beharra dago eta hori norbaitek hartu behar du bere gain.

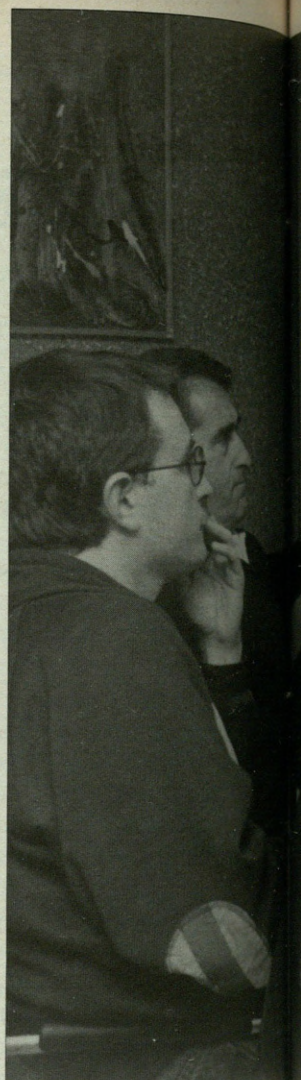
A. *Xabier Amurizari esker lortu da, bestalde, gai librekoaren inguruan ikusten den mugimendua. Hasierako sailkapenetik kanpo geratzen al da?*

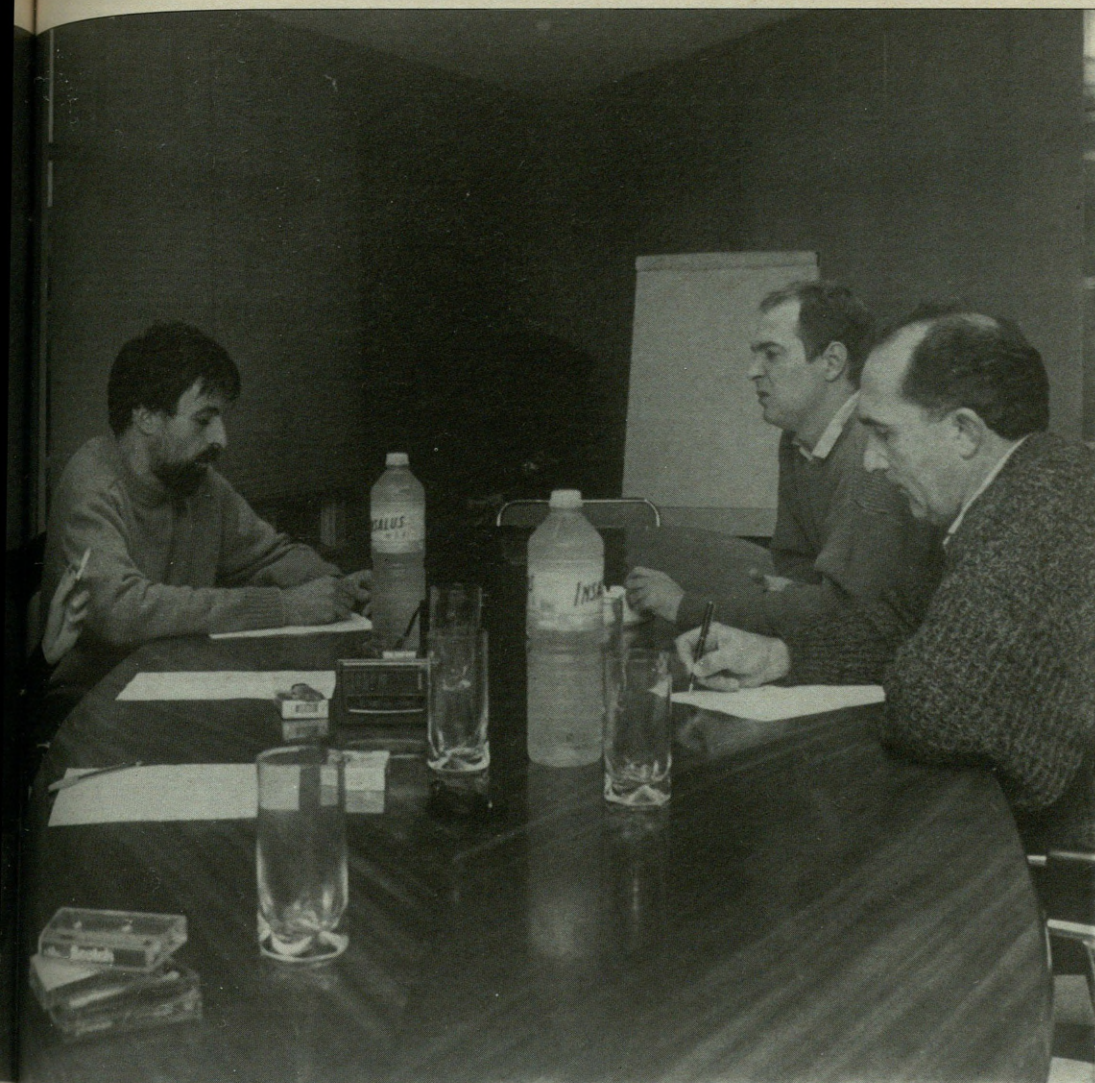
A.E. Hasierako sailkapen horretatik irteten da, baina ez beti ere, kontzentrikoak dirak horiek; gai libreko saioak festetan egiten dira, bertso afarietan eta jaialdi modukoetan ere. Laugarren modalitate bat izan daiteke, baina ez dut garbi ikusten.

J.M. ARANALDE. Nik, Gorritin, Lazkano eta Amuriza gai jartzailerik gabeko saio batean entzun nituen. Ondo egin zuten, jakina da, baina beraiek joan nahi zuten tokira baino ez ziren joan; nik beste leku batera ekarriko nituen.

A.E. Xabierrek apustu go-gorra egin du horren alde eta funtzionatzen badu bera bertsolari ona eta egoskorra delako da. Egoskorra izatea kasu honetan meritua da. Leialtasuna salbatzen du horrela, bertsolaria delako dena egiten duena, baina intentsitatea galdu gabe, beti ere berak nahi duen tokian dagoelako.

J.M.A. Bertsolariak berak ez daki trantzean jarri arte zenbat den eta zer kanta dezakeen. Bertsolariari, uste ez

Bertsoa saioen azterketaren ondorioetan nabarmenena garai bateko moldeen eta ereduaren aldaketa izan da. Egungo bertsolarien ahotsak entzuten direnek ez dute zerikusi handirik lehengoekin. Formak eta mamiak aldatu dira.

duela, trantzean kantarazi behar zaio. Ez diot Xabierri arrazoia kendu nahi baina hori aberas daitekeela iruditzen zait.

J.G. Horrelako saioen encefalograma eginez gero, momentu plano asko behar direla konturatzen zara eta plano horiek aspertu egiten zaituzte; igoal arituko dira gauzak errepikatzen, eta hapatzen, nahikoa da detale bat egundoko diskurtsoa sortzeko, erabat behera zihuan saioa jasotzeko. Hor nobait saioaren erritmoaren arduradun egon bazen, justu hain ondo aritutako tarte horien aurretik moztera joko zuen, baina.

A.E. Eta tarte hori kasualitatez etorri da...

LAXARO AZKUNE. Gaijartzaileekiko saioetan

ere askotan gertatzen dira gauzak kasualitatez.

Zaila izango da gai librean ustekabeko bide batean sartu eta handik gai baterako salto hori naturalitate batekin ematea, ez bada halako kasualitatean sortzen, eta

bertso saioekiko. Orduan, gaia inguruan sortzen zen, ingurukoa kantatzen zen. Hori hautsi da, ez saio informaletan bakarrik, baita besteetan ere.

Bertsolaritza modernoaren bereizgarriak nagusien

■ «Urtean hiruzpalau salbuespen alde batera utzita, gaijartzaile profesionalekin egindako saioak bezain artifizialak dira besteak» ●

JOXERRA GARTZIA

kasualitate horiek probokatu egin behar dira.

J.G. Arazoa, kontextualizazioan datza. Teorizazio batzuetan ukitu nostalgiko bat ikusten da, garai bateko

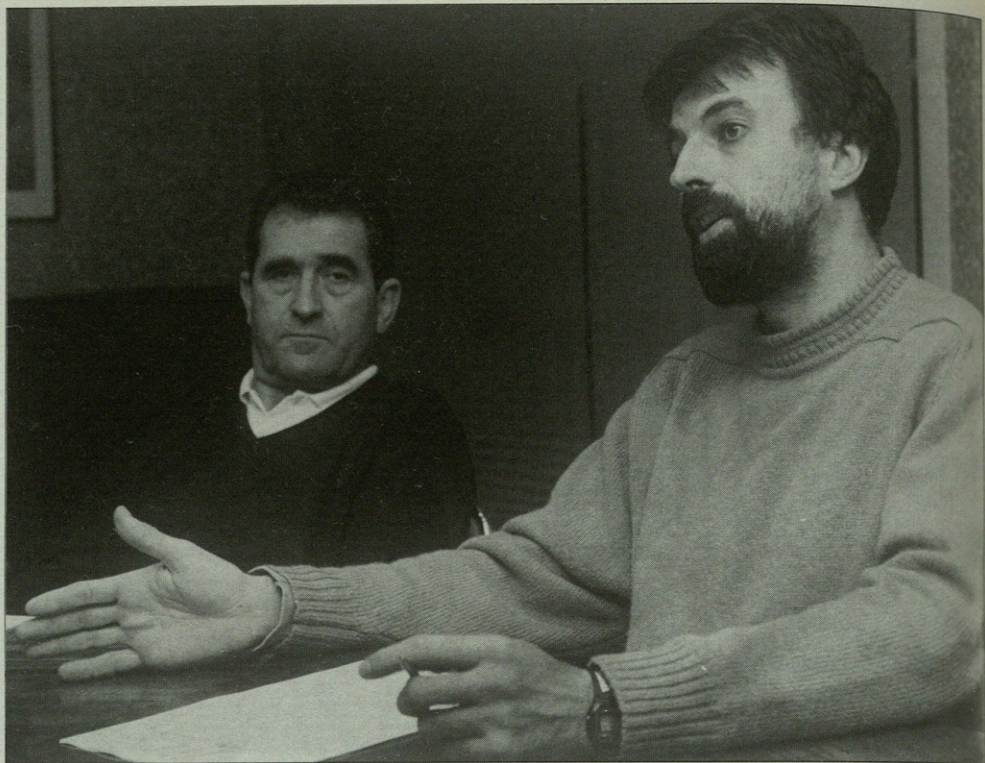
da hori: entzule eta bertsolariaren artean eten bat dago, eta zubi bat behar da. Zubi hori bertsolariak berak osa dezake baldin eta alde aurretik lan bat egin badu.

A.E. Nik librean egindako azken saioetan hori nabaritu dut, hots, inprobisatzeko askatasun gutxi. Eta teoriar alderantzizkoa da. Amurizak oso ongi planifikatzen ditu, eta planifikatuz gero leiala izan behar da alde aurretik loturikoarekin. Nola salbatzen dira askatasun falta horiek? Garai bateko bertsolariek sekula egingo ez luketena eginez; Sarasua eta biok Karrantzan egin genuen: metabertsolaritza. Horrek urtean behin balio du.

J.G. Urtean hiruzpalau salbuespen alde batera utzita gaijartzaile espreso edo profesionalekin egindako saioak bezain artifizialak dira besteak.

Oso gutxitan tokatzen zaio bertsolariari bera ere

Gure solaskideak bat etorri
dira hitzari indarra
kentzen dioten artifizio oro
kaltegarriak gerta
daitezkeela esatean.
Gehiegi erabiltzearen
poderioz ez omen diote
inongo mesederik egiten
bertsolaritzari.

partaide den testuinguru batean aritzea. Gauzak egiten diren bezala arte zehatz baten profesional bati deitzen zaio bere artegintza eskaini dezan, eta nahiz eta afaria izan, hori da helburu printzipala, eta ez gauzak esatea, garai batean izan zitekeen bezala.

A. Gaijartzaileak zertan baldintzatzen ditu bertso saioak. Lagungarri edo enbarazugarri gertatzen dira?

A.E. Nik gero eta gehiago sinesten dut bertsolarien gauza dela saio ona txarra

egin, eta publikoaren bete-beharra, aldiz, ondo egin dugun edo ez konturatzea. Askotan kasualitateak egiten dute, deseroso doan saio batean, kolpetik eroso sentitu eta nahi duzun guztia tolestatzen duzu. Baina ez hainbeste gai jartzailearen baitan.

L.A. Gure lan eta zamarik astunena bertsolaria motibatzea izaten da. Bertsolaria ez bada motibatzen jai dauka, askotan, zuk pentsatutako gai horrek. Modu batego gaiak edo bestekoak asmatu eta gero jaialdian no-

la funtzionatuko duten ez dakizula aritzen zara.

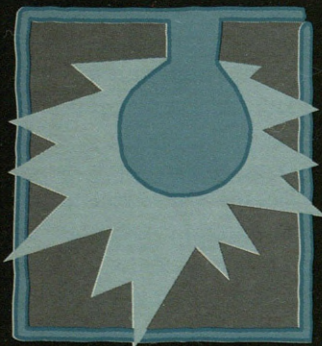
A.E. Bi gai mota daude:

■ «Gaur egungo bertsolaritza erakargarri egiten duena zortzi edo hamar estereotipo dira, diferenteak eta jendearen ezagunak direnak» ●

ANDONI EGAÑA

irrealak, bertsolariak ez pertsonalizatzeko modukoak; eta errealak. Jaialdi baten arrakasta, zoritxarrez, gaur egun, neurri handi batean, gai pertsonalizatu asko jartzean datza, ikusleen zati handi batek bertsoa estimatu beharrean halako bertsolarik halakoa esan duela, bera den bitartean gainera, estimatzen duelako.

Nik duela 10 urte, jendeak erabiltzen zituen errimetan arreta berezia jartzen nuen. Gaur ez dut sinesten, saioetan jendearen gehiengoak errimari begira dagoenik.

ARGIA

EGUNA 92 • AZAROAK
HÖGEITABI

J.M.A. Gaiak egia itxura behar du. Adibidez, «emaztearen xexu bat parranderoa izan zelako» jartzen badut, horrek doakion bertsolaria izan du eta eta era berean, ondokoa konprometitu eta heldulekua eman behar dio.

J.G. Bertsolariak hobeto kontatuko du pertsonalizatzeko modua ematen dioten gaiak, baina horrek ez du esan nahi egia kantatu behar duenik, distantzia gutxi beharrezkoa da, eta eskotan pertsonalizatzeko modu hobea gerta daiteke Txanogorritxu haiz eta hi «txarra» eta ez «hi irakaslea eta besteak beste» kotxe saltzailea.

A.E. Baina bertso entzule bakoitzak ez luke ulertuko «Sebastian otsoa eta ni Txanogorritxu» gaiarekin egingo genukeen jokoa. «Hi kotxe saltzailea, hi alferra haiz eta besteak eskuak leunak dauzka», hobeto ulertuko da.

J.G. Bertsoa sinesgarria da sinesgarria denean, ez egia denean. Hori da literatura- ren oinarria. Bakoitzak bere parametroak jartzen ditu, azken batean. Oholtza gaineko Peñagarikano eta hortik kanpokoa ez dira berdinak. Literatur parametroetan sinesgarri egin behar da esaten dena.

J.M.A. Gero, Peñagarikanori esaten dizkietenak ez dizkiote Egañari esaten. Mañukortarekin erabiltzen dituzten kalifikatzaileak ez dituzte Peñagarikanorekin erabiltzen, ezta Joxe Agirrearekin Joxe Lizasorekin erabiltzen dituztenak ere.

A.E. Azken batean horrek egiten du erakargarri gaur egungo bertsolaritza; badaude zortzi edo hamar estereotipo, diferenteak eta jendearen ezagunak direnak. Hori da arrakastaren arrazoi nagusietako bat.

J.M.A. Eta elkarri esaten dizkietenak, ez ditu inork

sinetsiko baina, gezurra baino egia gehiago izaten dira. Gizon horietaz eginda dauden irudiei erantzuten die primeran.

J.G. Zaila da definitzen noiz lortzen den sinesgarritasuna eta noiz ez, baina publikotik oso gutxitan egoten

■ «Bertsolaria ez bada motibatzen jai dauka, askotan, zuk pentsatutako gaiak» ●

LAXARO AZKUNE

da duda hori, «*hori serio esan al du?*». Sarasuak utzi behar zuela esan zuenean gertatu zen. Orduan bihurtzen da egia absolutua, eta ez du plazerrik sortzen, ezin negona baino.

Bertsolaritzak opera baten itxura hartzen du, ahots diferenteak daude, baina ahots bakoitzak bere erregistroa du eta norbaitek berea utzi eta bestearena hartzen duenean, ez du funtzionatzen. Entzuleak gauza asko barkatzen dizkio Peñagarikanori, Lizasori... Peñagarikanok egiten dituen gauza batzuk beste batzuk egingo balitu baina, haserretu eta guzti egingo litzateke.

J.M.A. Arriskua egon daiteke bertsolariak daukan irudiaren arabera gaiak jartzean beti.

A.E. Gai serio, sentimental edo dramatikoak daude. Inportantea da bertsolari bakoitzak bere erregistroan erantzuten diola. Nik nere burua, gai dramatiko batean ere, ez dut oso epiko kantatzen ikusten. Amuriza bai. Bandoaren lehen bertsoan ere «alkatearen hitza da aurrera mutilak» esan zuen, ho-

ri Egañak ezin du kantatu, pasotagoa da...

A. Gaia jartzearen aldetik duela bi urte egon zen gai estranbotiko, teatral eta ko-reografikoak jartzeko jarraia: aulki diferenteak, mo-zorroak, prendak... Zertan da guzti hori?

A.E. Neri gustatzen ez zitzaidan lan bat egon zen modan, puntua jarri eta nahi zuenak erantzun zezala. Ez dago urduriago jartzen zaituenik!

J.G. Hala ere jendearen oso gustokoa zen hori.

A.E. Teatro pixkat baze-goelako, baina jendeak barre gehiago egiten du puntua entzun eta atzean sortzen diren kontuekin nik bota dezakedan erantzunik onenarekin baino.

J.M.A. Teatralitateak arrisku izugarria du: teatralitate oso ona izatea eta bertsoak ez erantzutea teatralitateari. Bertsoak behar du protagonismoa.

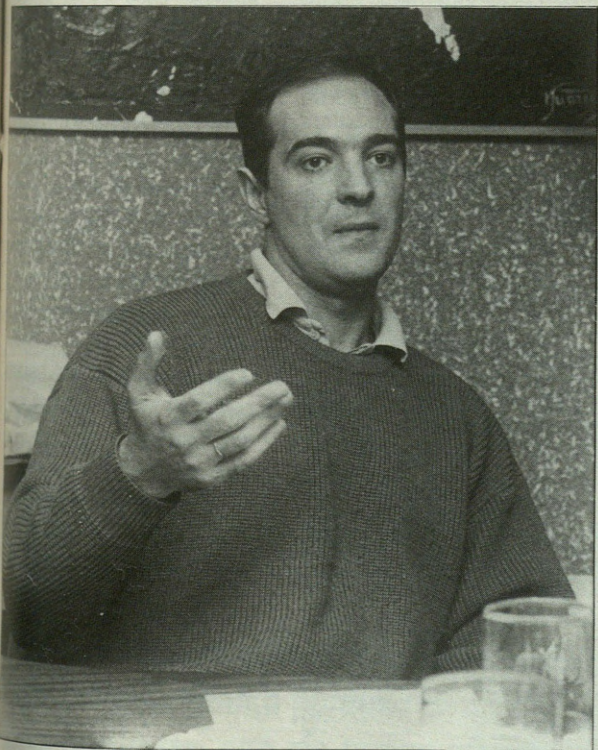
J.G. Elementu guzti horiek, ofetik entzundako gaiak eta, hitz soileko ez diren formulazio horiek, baliagarri izan daitezke. Errepikatuen errepikatuz neutralizatu egiten da efektua, ordea.

A.E. Berrikuntzek, ahal baldin bada, justifikatua k izan behar dute.

J.G. Formula batzuk haundika erabiltzeko oso arriskutsuak dira.

A. Sarasuak aipatu zuen behin gaiak aldeztu aurretik komentatzearen kontua. Nola ikusten duzue tajutu behar dela, alegia, gaijartzaileak zer tratatu burutu ditzake bertsolariekin, eta zer ez?

L.A. Bertsolariek nahiago dute gaiak ezagutu gabe saiora joan. Badirudi zenbaiten aldetik horrela dela, baina horrela baldin bada

Andoni Egañak doinu handien defentsan jardun du, espresatzeko aukera hobea eskaintzen dutelakoan.

gaijartzailea bakarrik gertatzen da orduan; eta beste formula berriz, zenbait gai berezitan aurretik hitz egi-teari, zer derizkiozue?

J.G. Bereizi behar da. Lopategik emandako idea ona gerta daiteke, hots, jaialdiaren bukaeran edo hasieran honek eta hark bertso jarriak kantatuko dituela adieraztea.

L.A. Bertsolariek ez dute nahi.

A.E. Nik egingo nuke hori, e!

J.G. Nik uste dut ofizioko gaietan ez dela inoiz aldeztu aurretik ezer esaten. Baina gai berezietan: «*Zuk aurtengo kultur balantzea egin behar duzu*», kasu, bertsoa inprobisatuko da, baina bertsolariari minutu bat edo biko tarte ematen ez bazaio, arraz zaila gertatuko zaio.

L.A. Nere kezka, gai bat ipintzen dudanean, zenbat aldiz kantatu ote duen, gustokoa duen ala ez, izaten da. Horregatik, merezi du, zenbait kasutan, bertsolariarekin ildo nagusiak komentatzea.

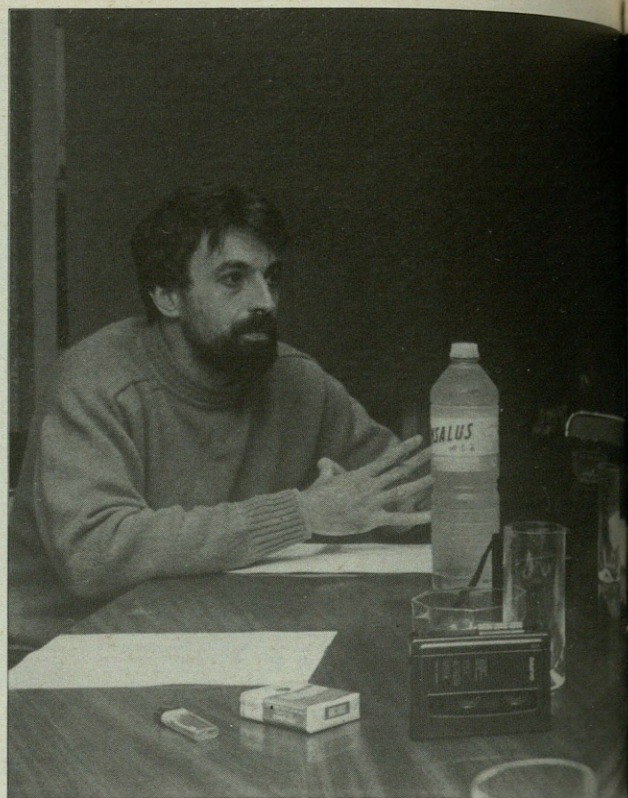
J.M.A. Behin baino gehiagotan esan digute ezetz. Nik lehenengo hitza beti bertsolariari errespetoa izaten dut.

J.G. Bertsolariekiko errespeto hori funtsezkoa da, baina badu muga bat. Gaijartzailea komentzituta dagoen gauzetan ez du amore eman behar, eta bertsolarien artean galdeketa eginez gero, jaialdirik ez litzateke egingo bakarkako gaiekin: «*Abal dela ez jarri ni bakarrik*»; eta horretan publikoak badu eskubidea. Bakarkako gaiek, ondo banatuta eta aukeratuta, ematen dioten erritmo aldaketa ere oso inportantea da.

A. *Gaur egun, bestalde, badirudi saiorik ezin dela bukatu puntukako hirukotearen lanik gabe.*

A.E. Joxerrak eta egindako inkestetan argi azaltzen da, puntutan gaizki aritu arren arrakasta izaten dute. Hala ere hori arriskutsua da, puntukako saio honak gutxi irituten direlako.

L.A. Bertsolariok motibatzen al zarete? Ez ote zarete

lasaiegi aritzen?

A.E. Lasaiturik joan behar da nahi eta nahi ez. Bertsoetan hori da kontrolatzen ez duzun alde bakarra.

J.G. Puntukakoan aldeztu aurretik prestatua ote dagoen edo susmo guzti horiek desagertu egiten dira.

Entzuleak badaki dena inprobisatzen dela.

L.A. Hor gertatzen dira, megafonia gaizki egonez gero, potoak eta beste, elkarri ondo ez entzuteak...

A.E. Horregatik nioen hasieran, jendeari berdin zaiola poto baten gorabehera.

L.A. Askotan gaijartzaileak berak ere askatasunean uzten ditu eta ez dakit hori komeni den. Saioa komentatzeko baliatzen da bestalde, puntukakoa.

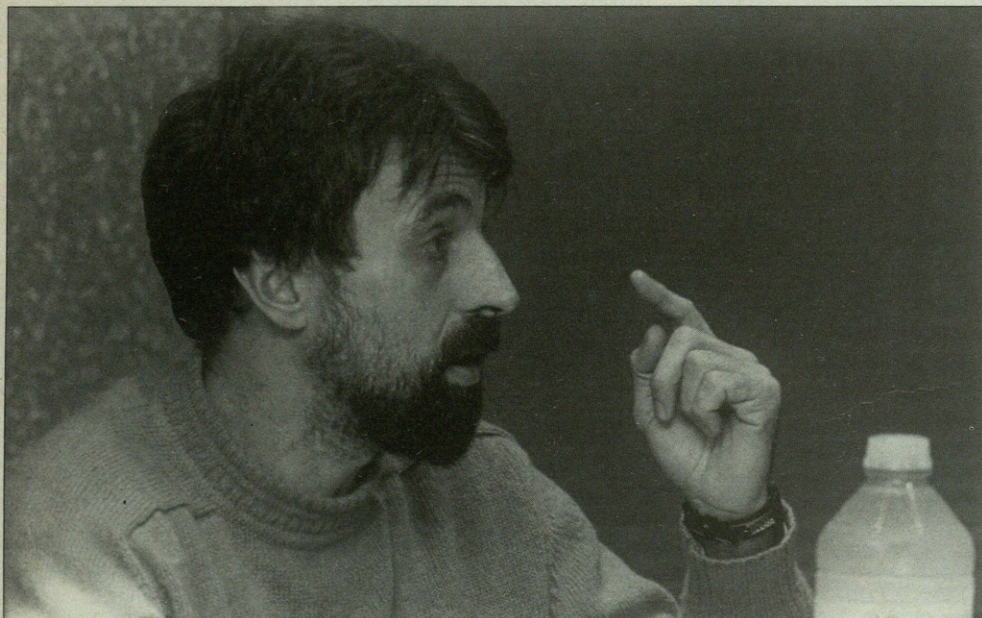
J.M.A. Lehen ere esango zituenak eta esan ez dituenak esateko.

A.E. Baina puntutan ez daukazu horretarako lekurik.

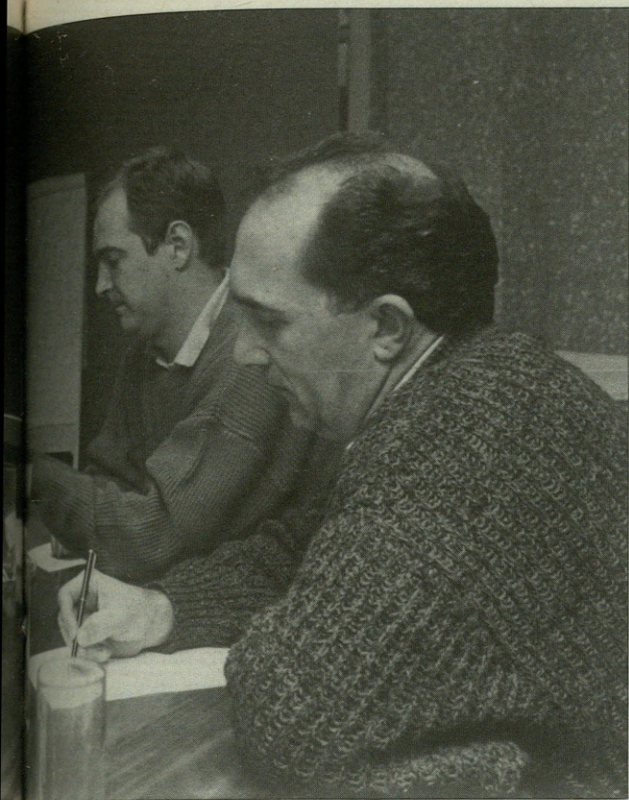
J.G. Sei zaudetenean eta bakoitzarentzat puntu bat, jendearentzat egundoko trebezia da, tarte txiki batean hainbat errima osatzea.

J.M.A. Lau hitz emanda ere efektu bera lortzen da: espektazio berezia sortzen du ikusleengan.

L.A. Lau oinak emateak, puntuak eta bukaerak, erit-

Ahozko erduetatik idatzizkoetarako joera gero eta nabarmenagoa dela adierazi digute.

Joxerra Gartzia iritiz bertso doinueta moda nagusitu da.

moa geldiarazi egiten diola saioari iruditu izan zait ordea, eta ni ez naiz horien zale.

J.G. Ez ditut zaku berean sartzen puntua eta beste ariketak. Papera behar duen ariketek txapelketaren kutsu handia daukate, nahiz eta lau oinak emanda erraza izan teoriak bertsoa osatzen, baina sorpresa ematen zailagoa da. Papera tarteko de-nean...

A. Lehen aipatu diren klixteen kontu horrekin, orain, txapelketari buruzkoak inoiz baino gehiagotan aipatzen dira.

J.G. Kontextu komun bat aurkitu nahian, bertsolariak

badaki bertso kaskar batzuk egin arren, txapelketaren morboaren inguruan astakeria pare bat esanez gero funtzionatzen duela.

A.E. Hori hitz klabea da egungo bertsolaritzan, funtzionatzea; bertso batzuek funtzionatzen dute eta beste batzuek ez. Jada ez da neurtzen bertso ona ala txarra, baizik eta funtzionatzen duen ala ez.

J.G. Lehen zergatik funtzionatzen zuten «Gora Euskadi» bukatzen ziren bertso guztiek? Sentimentu komun eta bateraturik bazegoelako. Jada politikatik ez dator hori, ezta mezuetatik ere; txapelketa eta horrelakoetan

oinarritzen da funtzionamendua, zuek izar moduan tratatuz; prentsa horiaren tankera hartzen diot nik.

A. Neurri txikia oso gai komiko markatuak direnak eta puntukako saioetarako soilik baliatzen da.

A.E. Txikian kantatzea txikian kantatu behar dugulako kaltegarria dela iruditzen zait. Hori atzerakoi eta klasiko izatearen ezaugarrietako bat da. Arte mota bat egiten ari gara eta zortziko txikia hiltzen bada hiltzen da esan behar ditugun gauzak handian hobeto tolestaten ditugulako.

J.G. Zortziko nagusia txikia baino diskurtsiboagoa da; txikian ibili beharreko loturak ahozko literatura tradizioari lotuak daude, elipsiak eta; lotura irrazional hori galtzen ari da diskurso arrazionalagoaren mesedetan.

Formarekin batera estiloak eta moldeak aldatzen ari dira, eta ahozkotasunetik gero eta idatzizko moldetara lerrotzen ari gara. Duda dut erosokeria ere ez ote dagoen tartean.

J.G. Badira bertsolari batzuk oraindik lehengo molde horretan gustora dabil-tzanak, eta publikoaren artean eta epaileengan erreakzioa sortzen da: «Ez du ongi josi». Jakinean egon beharko genuke txikian jostea ez dela handian jostea, eta saltoka ibili behar dela, eta salto horiek tradizio bat dutela eta guztiz zilegi direla. Diskurso logikoa ez logikoa bezain onargarria dela, gutxienez ez genukeela zigortu behar molde hautsi hori.

J.M.A. Zortziko txikia gutxitzeak nere gustorako galera bat dakar. Zergatik dauka puntukako saioak halako arrakasta? Bizitasunagatik.

A.E. Bapateko jarduna iza-nez ezin da hainbeste ere kontrolatu, gai bakoitzak eta bertsolari bakoitzak dauka bere arnasa. Batzuk ehun metrokoak dira; maratoi-koak besteak.

L.A. Bertsolarien oraingo prestaketa, heziketa aldetik, logika eta arrazoiz eta idatziz ohitutako horrek berak ekartzen duena izan daiteke. Lehen dena, memoriaz, buruz eta ahoz, belarritz izandako kultura horretan ohituagoek, gehiago joko dute txikira.

J.M.A. Jaialdietan ere badirudi zenbait gaik ematen dutela zortziko txikira edo hamarreko txikira joateko. Hala eta guztiz ere, ez da egiten. Normalean erosoagoa da zortziko handia txikia baino.

J.G. Ez dago gauza desat-reagorik entzulearentzako hamarreko handi bat bete ezinik dabilen bertsolari bat somatzea baino.

«Txoria eta txoriburuak» jartzen da modan eta nik entzunda daukat, «doinu berri hori jendearen oso gustokoa da eta goazen kantatzera». Inork gutxiak pentsatzen du momentuan aukeratu beharreko doinuaz.

A. Kalitateari buruz zer maila ematen dute egungo jaialdiek?

J.G. Testuari begira, geroz eta idatziagoa denaren arabera neurtzen bada, inoiz ez da izan egungo maila bezain onik. Euskitze bezalako bertso perfektorek sortzen duen bertsolaririk ez da sortu inoiz. Baina horretan agortzen al da?

J.M.A. Horretan ez agortu eta ez ezer. Hor dago Mañukorta, errenditzen ez dena.

J.J. Petrikorena

Argazkiak: Leire Arzuaga

■ Zortziko txikia gutxitzeak galera bat dakar. Zergatik dauka puntukako saioak halako arrakasta, ona ala txarra ateratzen dela? Bizitasunagatik» ●

JOXE MARI ARANALDE

«Antzoki iluna»: hizkuntza irrati nobela moduan lantzeko asmoa

Diputazioaren diru laguntza dela medio aurrera aterata da «Antzoki iluna», irrati nobelak emititzeko HABE eta Euskadi Irratiaren proiektua. Irailean hasi zen irrati hau Jose Antonio Loidik idatziriko obra bat emititzen; ondoren, Antonio Maria Labaienen beste lau; eta hurrengoak, idazle honen «Euskal eguna» eta Arantxa Iturberen «Maite, maite, maitea» izango dira. Joxe Ramon Zubimendi arduratu da lan hauen egokitze, muntaia eta zuzendaritzaz.

EUSKADI Irratia, Jose Antonio Loidik idatziriko «Hamabost egun Urgainen» liburua irrati nobela mo-

duan emititzen hasi zen irailaren 14ean. Urriaren 5ean, berriz, Antonio Maria Labaienen antzezlanetan oi-

narritutako beste hiru: «Ma-lentxo alargun», «Petrikilo» eta «Gizon bizarpeituti eta emazte bizartsuti». Egile

honen «Jokoa ez da errenta» entzun daiteke egunotan, eta laster, berak idatzitako «Euskal eguna». 22 kapitulu dauzka Labaienen idazlanetan oinarrituriko istorio bakoitzak.

Hurrengoak, une honetan grabatzen ari diren Arantxa Iturberen «Maite, maite, maitea» izango da. 45 kapitulu izango ditu eta irrati-rako prestatutako testua da. Bertan, Mari Carmen Garai zabal, Ane Aseginolaz,

Orduerdiko 45 kapitulu izango dituen «Maite, maite, maitea» irrati nobelako aktoreak, Eresoinka estudioetan burutzen ari dira grabaketa Joxe Ramon Zubimendiren zuzendaritzapean. (Argazkia: Leire Arzuaga).

ixiar Gomez eta Jexux Izeta dira aktore nagusiak. Joxe Ramon Zubimendik egokitu ditu lehenengo bi egileen obrak, eta bera arduratu da lan guztietan, muntaia eta aktore nahiz teknikarien muzendaritzaz.

Irrati nobela hauez osaturiko sail honen izenburua «Antzoki iluna» da. Bi dira sailaren helburuak: antzerkia irratian bidez ematea, eta hizkuntza lantzea. Iaz, Bernardo Atxagaren lana emititu zuen Euskadi Irratiak; eta gaurten entzun ahal izango diren lan hauek hiru jenero ezberdin jorratzen dituzte.

Hizkuntzaren baliabideak erabili

alde batetik, Jose Antonio Loidiren «Hamabost egun (Ungaien)» elaberri poliziala dago. Bertan dauden kontalariren pasarte luzeak eta bakarrikizetak, elkarrizketa moduan egokituta daude astunak izan ez daitezten.

Bestetik, Antonio Maria Labaien gerra aurreko antzezlanak. Antzerki klasikoan koka daitezke obra hauek. Lan hauetan kontalaririk ez dago; elkarrizketak bakarrik daude. Aktoerak oholza gainean egiten dituzten mugimenduak, keinuak, hotsak... ahotsaren eta testuaren bitartez adierazi dituzte irratiz, kontalaria ahalik eta laburren arituz.

Orain grabatzen ari diren «Maite, maite, maitea», «Antzoki iluna»-rako irratian nobela gisa bereziki prestaturiko gidoia da. Kasu honetan, ez da egon egokitze lanik. Pertsonaiak ez dira klasi-koak aurreko kasuan bezala. Gaur egungo gizarteko pertsonaiak dira. Gidoian ez

Joxe Ramon Zubimendik moldatu ditu Antonio Maria Labaienen obrak:

«Labaienen antzezlanak ezagutzera eman nahi ditugu»

ARGIA. *Antzerki klasikoak jorratzen du Antonio Maria Labaienek bere lanetan.*

J.R. ZUBIMENDI.

Klasikoak gure artean. Europako, hau da, Estatu espainiar nahiz frantziarrereko edo Alemaniako antzerkiaren alboan ez da klasikoa izatera iristen, baina hori da euskarazko antzerki klasikoa. Zoriturrez, jende askok ez du ezagutu ere egiten, eta jendea obra hauek ezagutzera ematea da irratiz emititzearen helburua.

Gerra aurretik oso mugimendu handia izan zen Euskal Herriko antzerkian. Autore asko izan ziren, eta talde asko ere. Gipuzkoan eta Bizkaian, askotan, herri bakoitzak bere antzerki taldea zuen. Gaur egun gertatzen ez dena. Batere beldurrik gabe esan dezakegu gaur dagoen talde bakoitzeko hamar bat bazirela gerra aurretik euskaraz egiten zutenak, eta ez da gehiegikeria. Baita antzerkigileak ere. Zenbait jende

esango du oso antzerki kostunbrista zela, eta egia da. Baina besterik ez zegoen garai horretan, eta jenero hori lantzea gauza handia da.

Geroztik 60 urte pasatu dira, antzerkiaren munduan gorabehera asko izan dira, abangoardiak etorri dira, abangoardia hauek beste jokatzeko molde batzuk ekarri dituzte, beste ikuspegi batzuk, bai gidoi aldetik, bai interpretazio aldetik, baita ikusle eta egileen arteko harreman mutuaren eta sinbiotikoaren aldetik ere;

eta guzti horiek gurea baino aurreratuagoak zeuden antzerki batzuen haritik etorri dira. Guregana egin da etorri dira. Guk ez ditugu gure ondaretik, euskal antzerkiaren ondaretik jaso, baizik eta ezagutu ditugun beste antzerki batzuen ondaretik. Hori ez da txarra. Txarra da hori horrela egitea eta guk zer dugun ez ezagutzea.

Gerra aurreko antzerkia kasu honetan.

Nere ustez baztertuegia edo isilduegia egon da. Bada garaia jendea esateko munduan badirela hainbat antzerkia egiteko modu. Bada Lindsay Kemp, bada antzerki japoniarra eta beste asko, baina guk ere badugu gurea. Ez da gure antzerkia ala horiena aukeran, baizik eta horien antzerkia eta gurea. Bakoitzak bere etxekoa ezagutu behar du eta kanpokoa ere. Biak ezagututa, hortik etorriko da aberastasuna.

dago kontalaririk, baina egoera guztiak gidoian bertan azaltzen dira.

Hizkuntza aldetik, «Antzoki iluna» saioak badu beste zeregin bat: jendea erakustea euskararen berrezko grazia edo bizitasuna. Komunikazioa lortzeko moduak eskuratu, hizkun-

tzen barruko giltzak eta zailtasunak ezagutuz. Gramatikaren menpe aritu gabe, hizkuntzak bere baitan dituen baliabideak erabiliz.

Ideiak, sentimenduak eta munduarekiko ikuspegiak naturaltasunez adieraztea, gramatika horretarako laguntzaile bakarrik izanik.

Horrela, lan hauetan, pertsonaiak jendearentzat ezaguna den moduan mintzatzaren dira; jendeak mezua berez har dezan. Helburua, azken finean, hizkuntzaren berezko funtzioa berreskuratzea da.

Arlo teknikoan, bestalde, irratian nobela bat muntatzeko garaian, gidoia egokitzea behar den ala ez ikusi eta gero, aktore nahiz ahots egokienak aukeratu eta lan banaketa egiten du Zubimendik. Ondoren, gidoi li-

Hiru antzerki jenero ezberdinetako zazpi antzezlanak osatzen dute «Antzoki iluna» irratian nobela saila ●

Laster emitituko da «Maite, maite, maitea», Arantxa Iturbek idatziriko irrati nobela:

«Imajinazioa lantzeko aukera eskaintzen dute irrati nobelek»

ARGIA. «Maite, maite, maitea» ez da zuk idazten duzun lehen irrati nobela.

ARANTXA ITURBE.

Orain dela bost urte, «Goi-zean behin» saioa egiten hasi ginenean, saiakera bixi bat egin genuen euskaraz irrati nobelarik ez zegoela ikusirik. Horrela, «Kale kontuak» egiten hasi ginen. Irrati nobela modukoa zen, bost minutuko kapituluak zituen, eta irratiko bertako jendearekin burutu genuen. Bere garaian kritika batzuk agertu ziren, oso barregarriak, esanaz jende guztia ezaguna zela, aktoreak ez zirela eta irratiko jendeak berak parte hartzen zuela.

Ez naiz gogoratzen non agertu zen kritika hau, eta saiakera berezi bat egiten ari ginela erantzun genion, horrelako ezer ez zegoelako eta irratia ez zeukalako dirurik aktoreak ordaintzeko. Nik idazten nituen gidoiak, baina idazteko modu oso berezia zen. Kaleko kontuak ziren, familia baten inguruan sorturiko istoriak, topikoz beteta. Betiko muntaia zen, oso gauza etxekoia, baina irrati nobela gisa idatzi nuen.

Ondoren, beste urtebetez, «Odriozola Hotela» egin genuen. Bost minutuko kapituluak ziren, kontu arruntez beterik, eta

hau ere beste irrati nobela txiki bat zen. Aurrekoak bezala kapitulu asko zeukan, berrehunetik gora. Ez ziren inoiz bukatzen, beti zuten jarraipenik. Dena den, irrati nobela bezala planteatuta, «Maite, maite, maitea» da lehenengoa.

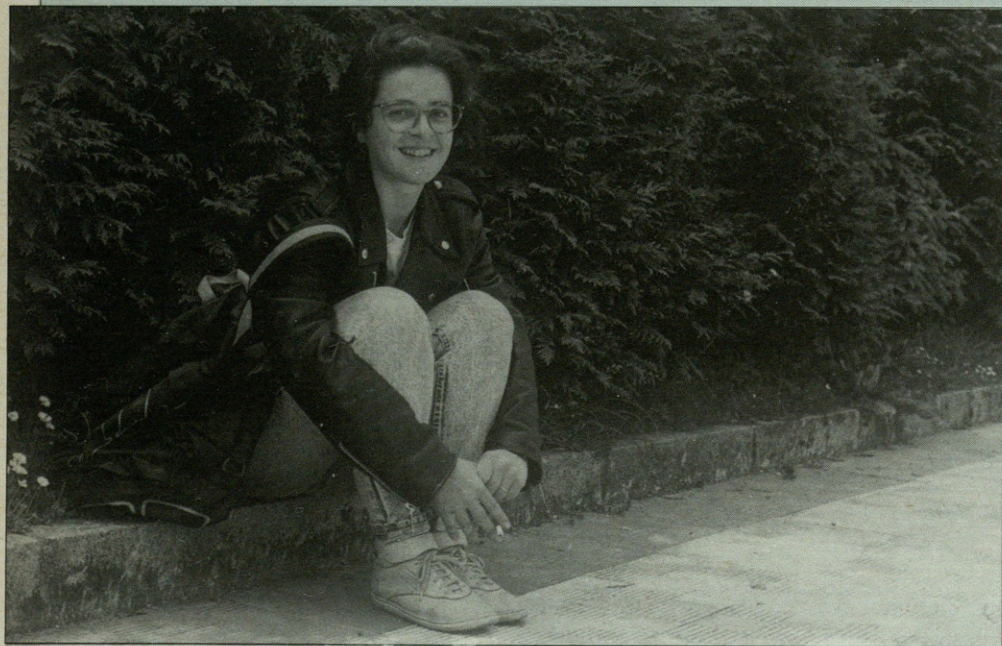
A. Azaroaren hasieran emitituko da lan hau.

A.I. Etxe batean gertatzen diren kontu arruntak dira. Pasadizuak, ez da istorio biribila. Bertan hiru emakume bizi dira: amona bat, bere semearen andrea izandakoa —bananduta bait daude—, eta azken honen alaba. Hirurak dira Maite: Maria Teresa, Maritere eta Maite. Maritereren

senar ohia da beste protagonista. Ez nuke esango umorezkoa denik, baina saiatu naiz elkarriketetan ironia puntu bat sartzen. Gauza asko gertatzen zaie, oso luzea bait da. Beren eguneroko bizitzaz da; trama pila dauzka. Dena etxean kokatzen hasi nintzen, baina profesional moduan burutuko zela jakin ondoren, protagonistak kalera irteera erabaki nuen.

A. Euskadi Irratian ari zarete egun jenero bati lantzen.

A.I. 1970eko hamarkadan, Herri Irratian saiakera batzuk egin zituztela usatzen dut. Badakit serie moduko bat egon zela. Euskadi Irratia orain arte ez da arlo honetaz arduratu lan handia suposatzen duelako. Irrati nobelak euskaraz egiten aritzen den inor ez dut ezagutzen. Neri asko gustaten zait jenero hau. Imajinazioa lantzeko aukera eskaintzen dute, pertsonaia bakoitza nahi duzun bezala imajinatzeko aukera izaten duzu. Bizitza guztia pasatuko nuke irrati nobelak egiten.

Azaroan emitituko den Arantxa Iturberen lana, etxe batean gertatzen diren kontu arruntez osaturik dago.

terarioarekin batera gidoi teknikoak burutzen du. Bertan, editaia, tarteak non utzi behar diren, tarte horietako musikak, hotsak eta zaratak erabaki eta beren iraupena adierazten dira. Bi gidoi horietan oinarriturik hasten da

grabaketa. Lehendabizi, elkarriketak eta ahotsari dagokion guztia grabatu —gidoi literarioa—, teknikariarekin batera muntaia egiten hasi —gidoi tekniko—, nahasketak egin, eta emititzeko prest dago idazlana.

HABE erakundeak irrati nobela hauek emititzeko Euskadi Irratiarekin eginduen hitzarmena dela eta, liburuska nahiz kaset moduan argitaratuko dituzten hauek, euskalduntze eta alfabetatze lanetan diharduten irakasleentzat tresna egokia izateko.

Joxi Goikoetxea

Kataluniako antzerki publikoaren programazio berria

Obra klasikoa, zuzendari gaztea

Angel Gimerà-ren «La filla del mar» antzerki lanak emango dio hasiera Generalitateko Zentro Dramatikoaren denboraldiari. Aurreko urteetan hasitako bideari jarraituz, bertako ekoizpenak eta kanpotik ekarritakoak tartekatuko dira ekaina bitartean.

Sergi Belbel antzerki zuzendaria.

Elkarlanaren alorrean, Pavel Khomsky errusiarra izango da aurtengo ardatza. Batetik Moskuko Mossoviet antzerki konpainia zuzenduko du «Karamazov anaiak» lanean (errusieraz eta katalanerako aldibereko itzulpenarekin), eta bestetik, aktore katalanak ere zuzenduko ditu, denboraldiari bukaera emango dion obran, hau da Mikhail Bulgakov-en «Guardia zuria»-n.

J.M. Heritz.

Keith Richards bakarka

«Main Offender» du izena Keith Richards, Rolling Stones-eko kideak Expensive Winos taldearen laguntzarekin kaleratu duen azken diskoa. Albumean Stones-en hasierako musika moduarekin lotura handia duten gaiak biltzen ditu diskoak eta musikariak adierazi duenez, osagarria zaio talde biek lan egitea, batean egin ezin dezakeena bestean burutu bait dezake.

Zingaroek hizkuntza batua

Europako lurralde desberdinetatik hurbildutako zingaroek, beren hizkuntzaren, romaniaren, idazketa batzea erabaki berri dute Berlingen egindako bileran. Romani hizkuntza indoeuroparra da eta dialekto ugari ditu, gehienak jenerazioz jenerazio ahoz transmitituak. Gaur egun munduan hamabost bat milioi zingaro bizi dira.

Z I P R I Z T I N A K

HIRU hilabetez ikusi ahal izango da Bartzelonako Romea antzokian «La filla del mar» Angel Gimeràren antzerki lan klasikoa, Sergi Belbel-en zuzendaritzapean. Belbelek hainbat lan egin ditu Generalitatearen plangintzaren barruan eta, azken honek ere ikusleen onespena lortuko duela espero da.

Programazio ofizial honen barruan Kataluniako egungo antzerkigintzari ere egin zaio tokia eta 1990 urtean Ignasi Iglésias saria lortu zuen «Nus» lana taularatuko da otsailean. Eta horren ondoren Valentziako Generalitateko Zentro Dramatikoak eskainiko du Bueño Vallejoen «El sueño de la razón», gaztelaz eta Antoni Torderaren bertsiotan.

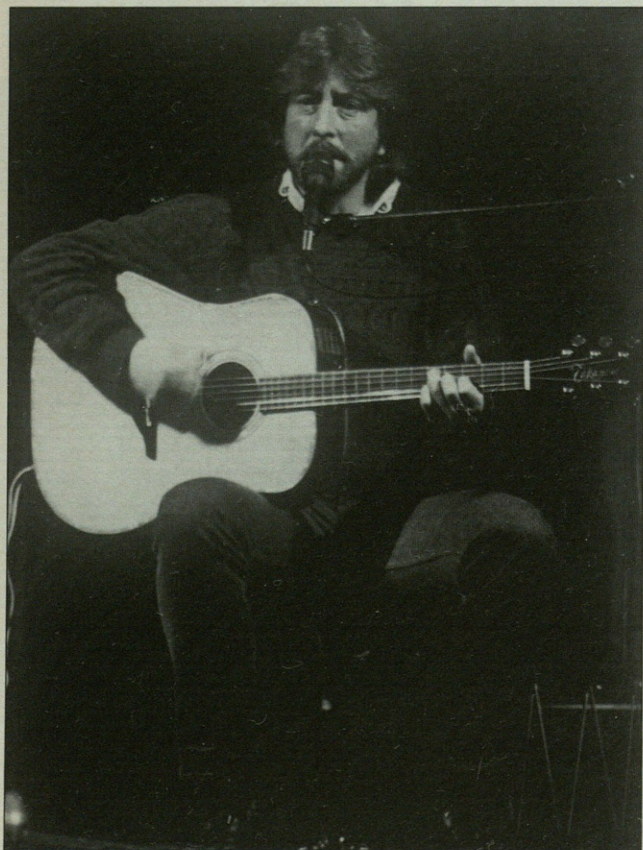
URRIAK
30

■ UNANUE TENOREARI OMENALDIA ONDARROAN

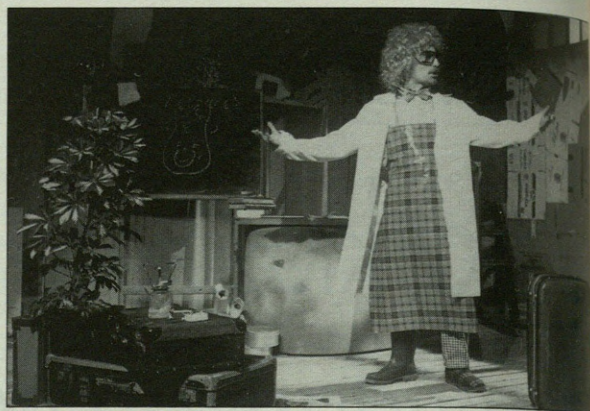
LEHEN euskal tenoretzat joa izan den Pedro Maria de Unanueri erakusketa bat eskaini zaio Ondarroan. Eta katalogoarekin batera, kantari ondarrutarra berreskuratzeko, bere bizitzari buruzko ikerketa egin da. 1814ean jaio zen eta Estatu espainiar nahiz Europan zehar aritu zen kantari. Erakusketa hau hilaren 30era arte egongo da zabalik.

■ BERTSO ASTEA IRUÑEAN

URRIAREN 30ean amaituko da Iruñeko Udalak eta Bertsolarien Lagunak elkarrekin antolatutako bertso astea. Asteari amaiera emateko, **bertso saioa** antolatu dute: Manu Gomez gaijartzaile, Sarasua, Peñagarikano, Murua, Iturriaga, Argiñarena eta Alkhat arituko dira Salesianoetan, arratsaldeko 8.00etatik aurrera.

BENITO LERTXUNDI kantari oriotarrak kontzertu berria eskainiko du, bere taldeak lagundurik, azaroaren 14ean, larunbatez, Donostiako Victoria Eugenia antzokian. A&M promotorak antolatutako saio hau arratseko 20.30etan hasiko da.

TOPO antzerki taldeak «M. Klebs eta Rosalie» muntaia aurkeztuko du urriaren 29an Pasaiaiko Umorezko Antzerkiaren 11. Itardunaldietan. Bertan, besteak beste, La Bohemia talde katalumiarra arituko da. (Argazkia: Juan Carlos Ruiz).

URRIAK
31

■ KOLDO CHAMORROREN LANAK ELGOIBARREN

HILAREN 31n emango zaio amaiera Elgoibarko kultur etxean Koldo Chamorroren «Espainia magikoa» izeneko erakusketari. Nazioarte mailan argazkilari ezaguna da, Gasteizen sortu zen 1949an eta mota guztietako argazkigintzan aritu da lanean: publizitatea, industria... Egun Iruñeko Nueva Imagen galeriako arduraduna da. Besteak beste, Madril, Valentzia, Bartzelona, Arles, Koln, Sidney, El Pason... ikusi ahal izan da.

AZAROAK
3

■ ABESBATZEN ASTEA GETXON

AZAROAREN 3an emango zaio hasiera Getxoko 11. Abesbatza Asteari. Kultur etxeak herriko abesbatzekin batera antolatua da ikuskizun hau. **San Martin parroikia** egoitza izango du eta hilaren 6an amaituko da. Helburua aipatu abesbatzentzat erreferentzia puntua izatea da eta, bestalde, kantatzeko aukerak zabaltzea.

AZAROAK
6

■ DEABRUAK TEILATUETAN ALEGIN

ALEGIKO gaztetxean, Deabruak Teilatuetan talde tolosarrak kantaldia eskaniko du hilaren 6an. Berarekin batera, herrikidea den **Zer Habil Barribil?** taldea arituko da. Talde hau bera, **azaroaren 14ean**, Donostiako Discobolo publean arituko da, beste kontzertua emanez.

■ ARABA ETA BIZKAIKO BERTSOLARI TXAPELA

ARRIAGA aretoan finalera iritsiko den Araba eta Bizkaiko 1992ko Txapelketari azaroaren 8an emango zaio hasera. Aipatu finala **abendua**ren 20an burutuko da eta aurtengo saioaren nobedade nagusia txapela eskuratzeko modua izango da. Izan ere, **bi finalistak elkarren aurkako saioan** arituko dira eta, txapela, puntu gehien lortuko dituenak jasoko du.

■ GAUBEILA AIHERRAKO GAZTETXEAN

AIHERRAKO gaztetxean **gaubeila** antolatu dute herriko gazteek azaroaren 10erako. 20.30etan hasirik, mota askotako ikuskizunak izango dira: bertsolariak, gaiteroak, kantariak, antzerkilariak, istorio kontalariak... Uralai elkartearen inguruan eratutako iniziatiba honek kultur animazioa jendeari hurbiltzea du xede.

MENTXU GAL pintorearen erakusketa antologikoa urriaren 10ean zabaldu zen Kutxaren Donostiako Garibai kaleko aretoan, eta azaroaren 10era arte egongo da zabalik. Bertan, margolari donostiarraren ibilbidearen lanik garrantzitsuenak ikus daitezke. Erakusketarekin batera, egilearen tendentzia eta etapa guztiak biltzen dituen liburua ere kaleratu da. (Argazkia: Ander Gillenea).

B E G I B E L A R R I

A N T Z E R K I A

Allande Oihenart: lirikarako tenorea

URRIAREN 17an, Donostian, Muskildi herriak «Allande Oihenart» ikusgarria eskaini zigun. Bigarren emanaldia zen, lehenengoa irailaren 20an Maulen antzeztu bait zen, idazle zuberotarren jaiotzaren laugarren mendeurrenean.

1985ean herri honek antzeztu zuen izen bereko pastorealean oinarriturik, ordu t'erdiko saioa burutu zuten 50 bat herritarrek. Bere zuzendariak, Pier-Paul Berzaitzek, oraingoan ere, 1990ean «Harizpe» pastoralarekin jokatzen hasi bideari eutsi dio: ia dena kantatua, poesia deklamaturia, doinu eta dantza berriak, arintasuna...

Berrehun eta lauogei biztanleko herri honetako berrogeitamar arizale amateurrek ikusleen harridura sortu zuten. Izan ere, sekulako lana antzematen zen eszenategiko mugimenduetan -desfileak, irteera zainduak, solemnitare kutsu zaindua...-, diziplina handia beren lanean, kantari zo-

ragarrien lana, profesionaltasunetik gertu dagoen biribiltasuna... harrigarria, eguneroko nekazari lana utzirik zuberotarrek erakutsi maisutasuna.

Oker dabil ia lau orduko pastorealaren laburpen hutsa dela dioena. Izan ere, hasieratik bertatik doinu berria nagusitu zen ikuskizun honetan, betikoa baino askozaz ere biziagoa, argumentua bestela eratuta ematen zen eta dantza berrien garrantzia eta sinbologia oso aberasturik ageri zen.

Zinez ederra Oihenarten heriotzean sujeta eta zamaltzainaren artean erakutsitako eszena, bere plastikotasuna, sinbologia... Egungo antzerkigintza hoberenaren mailakoa, baina oinarriko tradizioa ahaztu gabe.

Azken batean, Muskildi herriak Victoria Eugenia eskaini zuena ez zen izan orain zazpi urteko pastoralari hautsak astindurik osatutako muntaia, egungo antzerkigintzan lekua duen lan garaikidea baizik. Eta meritu na-

«ALLANDE OIHENART».

MUSKILDI HERRIA. ZUZENDARIA:

PIER-PAUL BERZAITZ. LEKUA: VICTORIA

EUGENIA ANTZOKIA.

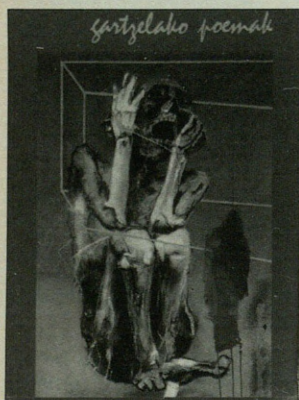
gusia Pier-Paulen irudimena eta egitura zaharrak gaurkotzeko trebetasunari zor zaizkio.

Neure ustez, bertara bildu zen jendea harri eta zur gelditu zen eskaintzen zitzaiona dastatu zuenean.

Eta bi emanaldi baizik ez eskaintzeko isuri dute horrenbesteko izerdia muskildiarrek...

RITXI LIZARTZA

L I B U R U A K

«GARTZELAKO POEMAK».
JOSEBA SARRIONANDIA.

SUSA. 120 orr.

1980 urtetik 1985era arte, Joseba Sarrionandiak gartzelan idatzi zituen poemek osatzen dute liburu hau. Post-scriptum gisa, Martutenetik ihes egitea lortu zuenetik gaur egunera bitartekoak (1985-1991) ere agertzen dira bilduma honetan. Ruper Ordorika kantariak egin du liburu honen hitzaurrea eta Joxemari Iturralde idazleak epilogoak. Irudiak, berriak, Josu Moreno, Kima Iruñeko animazio enpresako kideak egin ditu ■

«GALEUZCA 1991».
ASSOCIACIO D'ESCRITORS
EN LLENGUA CATALANA.
ASOCIACION DE ESCRITORES
EN LINGUA GALEGA. EUSKAL
IDAZLEEN ELKARTEA. EDIZIO
PARATZAILEAK: PATRI URKIZU,
MAITE GONZALEZ ESNAI.

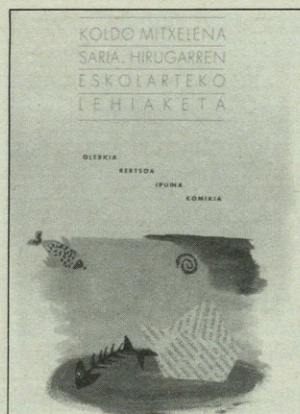
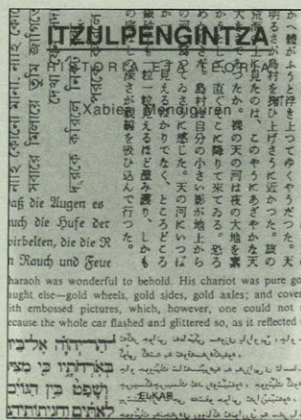
IRAGAN urteko urrian Iruñean burutu ziren idazle galiziar, kataluniar eta euskaldunen arteko 8. ihardunaldietako txostenak biltzen dira liburu honetan. «Saioa filosofia eta literatura ar-

tean», «Tradizioa eta haurtura gaurko poesian» eta «Irakurle arrunta ala kultoarentzako idatzi» izeneko hiru ataletan banaturik, iaz parte hartu zuten idazleen lanak agertzen dira, datorren astean Galizian izango den hurrengo edizioa dela eta plazaratu den argitalpen honetan ■

«ITZULPENGINTZA: HISTORIA ETA TEORIA». XABIER
MENDIGUREN BEREZIARTU.

ELKAR. 424 orr.

BERE itzultzaile eta irakasle esperientziez baliaturik, urriaren 20an aurkeztu zuen Donostian Xabier Mendiguren Bereziartuk lan hau, orain dela bederatzi urte kaleratutako «Itzulpen-teoriazko ezagupenak» osatu, gehitu eta zuzenduz. Argitaratu berri den liburu honen bidez, Euskal Herriaren gero eta ugariagoak diren itzultzaile eta itzultzailegaiei oinarritzko material bat eskaini nahi die egileak, historia eta teoria praktika sailetan. Horrela, bi atal nagusitan banatuta dago idazlana: historia, traduktologi auzi eta ekarpenak ■

«KOLDO MITXELENA SARIA. HIRUGARREN ESKOLARTEKO LEHIAKETA. OLERKIA, BERTSOA, IPUI-NA». DONOSTIAKO UDALAREN
EUSKARA PATRONATUA. 94 orr.

SARIKETA honen helburu nagusia eskola adineko haur eta gazteen artean euskaraz idazteko zaletasuna zabaltzea eta indartzea da, eta lehiaketa hau Donostiako Udalaren Euskara Patronatuak duen programaren barruan dago. Lau sailak osatzen dute Koldo Mitxelena saria: Olerkia, Bertsoa, Ipuina eta Komikia. Liburu hau, aurren saria lortu duten Olerkia, Bertsoa eta Ipuin sailtako BBBko 1, 2 eta 3. ikasturteetako, LHko 1 eta 2. gradueta, IEEko 1 eta 2. zikloetako, eta UBiko ikasleek osatzen dute. Marrazkiak Onintze Ugartek egin ditu ■

«KOLDO MITXELENA SARIA. HIRUGARREN ESKOLARTEKO LEHIAKETA. OLERKIA, BERTSOA, IPUI-NA, KOMIKIA». DONOSTIAKO
UDALAREN EUSKARA PATRO-
NATUA. 94 orr.

AURREKOA baino tamaina handiagoa duen argitalpen hau komiki arloan aurren

saria irabazi duen lanak osatzen dute; eta aurren ez bezala, irudiak koloretan agertzen dira. OHoko siera, Erdi eta Goiko zikloetako, BBBko 1, 2 eta 3. ikasturteetako, LHko 1 eta 2. gradueta, IEEko 1 eta 2. zikloetako eta UBiko ikasleek osatzen dute. Irakur daitezke bertan ■

«AIZU!».

116. ZENBAKIA. 24 orr.

IRAGAN asteko igandaren burutu zen AEKeguneko buruzko erreportaiak agertzen da aldizkari honetan. Lehenengo orrialdeetan, Ondoren, Euskal Herriaren aldeko «Argala» batzordeak den Mario Cecchi Geronzi erromatarri elkarrekin egiten diote, LOGSE lehenengo beste erreportai batean, kostaldeko herrietako egoerari buruz lan bat, Iruñia Herzegovinari buruzkoa, eta Marino Lejarreta kin mintzatzen dira ■

«ASTERIX ETA KLEOPATRA», «ASTERIX ETA URREZKO IGITAIA», «ASTERIX HELVETIAN», «ASTERIX LEGIONARIA». GOSCINNY
UDERZO. ITZULTZAILEA:
JOSU AZURMENDI. GRU-
PO DARGAUD. 48na orr.

GOSCINNY eta UDERZO sorturiko pertsonaia protagonista duten 24, 25, 26 eta 27. zenbakiak kaleratu dira. Elkar etxearen egindako argitalpen batean, munduko ospe handiak diren Asterix eta Obelix galiarren lau abentura agertzen dira. Lau liburuetan, Egiptoko faraoiaren aurkako abentura irratietara joaten dira, hainbat herrialdeetara, Panoramix druidaren laguntzarekin ■

entzat beharrezkoa den
umezko igitai baten bila, eta
egio erromatarreko soldadu
gisa ere parte hartzen dute
menderaezinak diren bi he-
rri hauek ■

**«TELEJOXEME». XABIER
MENDIGUREN. ELKAR, 56 orr.**

JOXEME pertsonaiaren
abentura berriek osatzen
dute «Telejoxeme». Bertan,
telebista komunikabidea ere
bada protagonista. Hurrei
zuzendurik dagoen Perfax
suleko Joxemeren seigarren
lana da honako hau. Azala
nahiz irudiak Jon Zabaletak
egin ditu ■

**«KIRIKO PARKEAN». HORA-
CIO HELENA, ISABEL MARTI.**

TIMUN MAS.

MARRAZKI bidez, Kiriko
hauraren pasadizuak kon-
tatu dituen hamahiruga-
ren liburuskak hau, besteak
ezazala, Elkar argitaletxearen

eskutik plazaratu berri da.
Ikasketarako zuzendurik eta
komunikazio eta espresio
bide bezala, haurra, bera eta
bere inguruan dagoen
munduaren arteko harre-
manez eta errealitateaz ja-
betzeko tresna gisa sortu da.
Irudietan oinarrituriko isto-
riez osaturik, aukera asko
eskaintzen ditu lan honek:
marrazkien deskribapen
hutsetik hasi, batez ere txi-
kitxoentzat, eta espazio eta
denbora zehatz batean ger-

tatzen den istorio baten kon-
taketaraino, helduagoen-
tzat. Haurrak neurri ezber-
dinetako eranskailuak era-
biltzeaz gain, haurrak berak
istorioa nahiz egoerak as-
matzen parte har dezake ■

**«GREENPEACE MAITEA». SI-
MON JAMES. ITZULTZAILEA:
ITZIAR LAKA. ACANTO.**

HAURREI zuzenduta, ba-
leak zaintzea eta errespetat-
zea da ipuin honen helbu-
rria. Bertan, Ane eta animalia
hau dira protagonistak.
Anek Greenpeace taldeari
bidaltzen dizkion gutunez
osaturik dago liburu hau.
Hauetan, baleari buruz
mintzo da haur hau ■

**«EUSKAL ADITZA». BILBO
ZAHARRA TALDE DIDAKTI-
KOA. BILBO ZAHARRA. 198 orr.**

EUSKAL aditza ikasi eta lan-
tzea helburu duen testu libu-
ru hau, hiru ataletan bana-

tuta dago: taulak, ariketak
eta adibideak. «Euskal gra-
matika lehen urratsak II» eta
«Euskal aditz batua» lanetan
oinarriturik eraman du au-
rrera Bilbo Zaharra taldeak
proiektu hau ■

**«IKASLEAREN GIDALIBU-
RUA. 1992/93 IKASTUR-
TEA». NAFARROAKO UNI-
BERTSITATE PUBLIKOA.**

GIDALIBURU honek, Nafa-
rroako Unibertsitate Publi-
koaren sorrera, bere gaur
egungo egoera, gobernu
erakundeak, titulazioak eta
ikasketa planei buruzko in-
formazioa dakar. Ikasleak,
NUPen sartzeko arauak,
baliokidetzak eta Unibersi-
tatean ikastea arautzen duen
behin-behineko arautegia
zeintzuk diren ere jakin de-
zake. Eskola segurua, bekak
eta euskara zerbitzua beza-
lako gaiak ere agertzen dira
liburuan ■

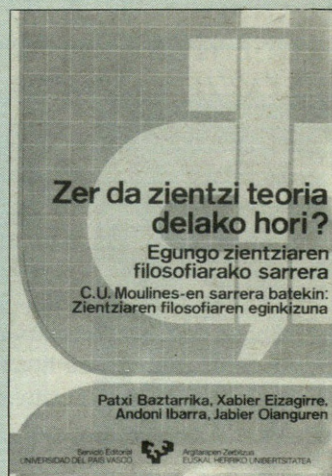
Zer da zientzi teoria delako hori?

Gure bizimoduaren oinarrian zien-
tziak duen berebiziko eraginaren az-
terketa egin nahi badugu, zientzia be-
ra aztertzen saiatu beharko dugu,
hots, beronen izakera eta jokaera. Ez-
bairik gabe, zientziaren azterketa fi-
losofiko honek, giza ezagumen oro-
korren izaeraren ulerkuntza ho-
beagoa lortzeko aukera eskainiko di-
gu, zientzi ezagutza haren eredu ego-
kia bait da. Ezagutza zientifikoaren
oinarizko entitatea zientzi teoria de-
nez, zientziaren filosofia beronen
izaerari eta garapenari dagozkien ara-
zoez arduratzen da, hots, zientzi teoria
kontzeptuaren argitzean datza zien-
tziaren filosofiaren oinarizko eginki-
zuna.

Testuliburu honek, sarrera gisakoa
izanik, ez du helburutzat zientzi teo-
riari buruzko arazo epistemologiko,

metodologiko eta filosofikoen plan-
teamendu sistematikoa, aurretiazkoa
zeregin bat baizik, hau da, egungo
zientziaren filosofiaren arazorik na-
gusienez mende honetan zehar ikus-
molde eta autore ezberdinen baitan
izan duten islada eta jasan duten ga-
rapena sakonki aztertzea, hasi enpi-
rismo logikotik eta egungo ikusmolde
semantikoa arte.

Unibertsitate mailako testuliburu
honek baditu bere baitan aipatu
beharreko zenbait dohain. Alde ba-
tetik, C.U. Moulines zientziaren filo-
sofo ospetsuaren sarrera interesgarri
bat du (Zientziaren filosofiaren egin-
kizuna). Aipatzekoa ere azken ataleko
zientziaren filosofiari buruzko bi-
bliografiak suposatzen duen ekarpe-
na, gazteleraz ere ezin bait da hain
lanabes eguneratu eta osatua aurkitu.
Eta, amaitzeko, EHuko Logika eta
Zientziaren Filosofia Saileko lan-talde
honek hizkuntzaren alorrean beteta-
ko iharduera azpimarratu behar da,
goi mailako euskara aberatsaz idatzi-
tako liburua argitaratzeaz gain, zien-
tziaren filosofiaren euskarazko min-

**«ZER DA ZIENTZI TEORIA DELAKO
HORI? EGUNGO ZIENTZIAREN
FILOSOFIARAKO SARRERA». PATXI
BAZTARRIKA, XABIER EIZAGIRRE,
ANDONI IBARRA, JABIER OIANGUREN.
EHUKO ARGITARAPEN ZERBITZUA.**

tzaira teknikoaren sortze, bateratze
eta finkatze prozesuan urrats ikaraga-
rria eman duelako.

JUAN BAUTISTA BENGOTXEA

T E I L A K

■ HELDUENTZAT ALFABETATZE KANPAINA

GIPUZKOA eta Nafarroako hamazortzi herrietako udal euskara zerbitzuek bat egin dute helduentzako alfabetatze kanpaina burutzeko xedez. Kanpainaren lehen atalak azaroaren 18ra bitartean iraungo du, eta etxera bidalitako gutun baten bitartez ikastaroen berri emango dute udalek fase honetan. Lau edo bost hilabetez luzatuko dira, bestalde, ikastaroak.

■ GALEUZCAREN URRATS BERRIAK

IDAZLE galego, katalan eta euskaldunak biltzen dituen Galeuzca Elkartek 8. Ihardunaldiak antolatu ditu, urriaren 28tik azaroaren lehen eguna bitartean. «Europako eragina Galeuzcako literaturetan» izenburupean, Santiagon hasi eta hainbat herritan zehar arituko da, hizkuntzotan egiten den literaturaren azterketa —poesia, antzerkia, narratiba eta saiakerari dagokionez— burutu

xedez. Saiakera arloan, kasu, Joan Fuster irakasle valentziarra omenduko da mahai inguru baten bitartez.

Euskal ordezkarien zerrenda asko luzatu da aurren, eta bertan izango dira Iñaki Aldekoa, Iñaki Bernaola, Xose Estevez, Ramon Etxezarreta, Luzien Etxezarreta, Arantxa Iturbe, Joxemari Iturralde, Koldo Izagirre, Gerardo Markuleta, Inazio Mujika, Txomin Peillen, Joanes Urkijo eta Patri Urkizu.

■ HERRI ANTZERKIA ONDARROAN

AGUSTIN Zubikarairen «Kresaletan» herri antzerkia taularatuko dute ondarrutarrek urriaren 31n. Ehunetik gora herritarren parte hartzeaz burutuko den emanaldiak zazpi hilabeteko prestakuntza eskatu du eta Txomin Agirrek idatzitako «Kresala» nobelan oinarritutako zarzuela moduko lana da, abesti eta dantzak tartekatzen dituen. 1960an eman zuten obra ondarrutarrek lehen aldiz, izugarrizko arrakasta erdietsiz.

E R R A N A K E R R A N

«ETBko arduradun politikoek erabakiaren ondorioz euskara inoiz baino morroiago ageri zaigu ETBn».

Patxi Baztarrika, EUEko Gipuzkoako idazkari nagusia.
Egunkaria, 92-X-23.

«Programazioari begiratu eta ene burutazioak egia ez daitezkeela izan konturatzen naiz. Baina zappingak bestela dio: ETB1ean Mazingher japoniarrak eta ETB2an politikari burutsuak».

Joseba Gabilondo, kazetaria.
El Diario Vasco, 92-X-21.

«Mezenazgoaren Legeak ez du ezertarako balio; hilda jaio zen».

Pedro Ramos, Arabako kultura diputatua.
Egin, 92-X-21.

«Teoria eta praktikak lotuta egon behar dute itzulpengintzan, ezin da praktikan dauden arazoak eta premiak kontuan hartu gabe teorizatu».

Xabier Mendiguren, itzultzailea.
Egunkaria, 92-X-21.

TXUTXU - MUTXUKA

«MANUEL LARRAMENDI» BAZKUNA ESTREINEKO URRATSETAN

«Ez dut euskalduntze prozesuan atzerapausorik onartuko».

Alberto Ansola, Arabako diputatu nagusia. Egunkaria, 92-X-22.

«Euren buruak pintoretzat dituzten jende gebiegi dago gure artean. Zu pintorea zara, ni pintorea naiz, denok gara».

Jorge Barandiaran, Bilboko Arte Ederren Museoko zuzendaria. Deia, 92-X-18.

«Egun, euskarak, inoiz baino bitarteko gebiago du aurrera egiteko, baina —paradoxikoki— sekula baino eraso handiagoak ere bai».

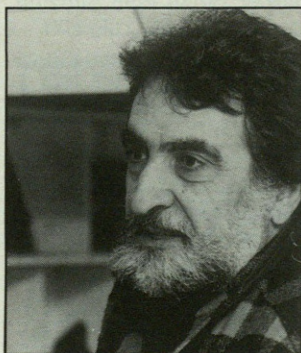
Jon Orbezua, EHEko Bizkaiako arduraduna. Egin, 92-X-17.

Euskal Herrian gauzak ondo egiten obituak gaude, eta txirrindulari edo pilotari nabiz futbol taldeekin hunkitzen gara. Orkestrarekin berdin gertatuko zela pentsatzen nuen».

Jesus J. Soldevilla, Euskadiko Orkestrako partaidea. Egin, 92-X-18.

MANUEL Larramendiren izen ospetsua daraman elkarte osatzear dago; hasiera batean, Andoain, Asteasu, Billabona eta Larraul herriak bilduko dituen euskaltzaleen elkarte. Azaroaren 5ean, Andoaingo Kultura Etxean, egingo den bazkide eratzaileen bileran osatuko da bazkuna, eta bertan erabakiko dira estatutu nahiz epe laburreko ildoak. Herri bakoitzak dinamika propioa izango du proiektuaren baitan, aurrera begira egitasmoa zabaltzea espero dutela. Lehen ekimena «Aiurri» izeneko aldizkaria osatzea litzateke, 22 orrialdekoa eta eskualde mailakoa.

NOR - NORI - NORK

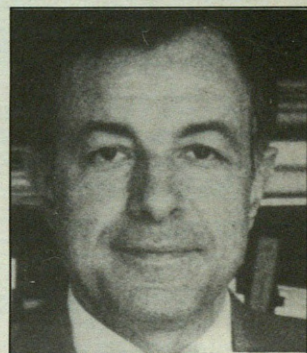
R. UGARTE

eskultore pasaitarrak jaso du aurtengo Arteetako CEOE saria. Epaimahaiak aho batez hartu zuen erabakia, zeina Rikardo Ugarteren obra osoaren saritzera datorren. Kultura pentsamendu guztietara irekia behar duela dioen artista hau esparru ugartitan aritua da, poesia, antzerkia eta bestelakoak burutzen ●

X. BERRARI

gaztetan iritsi zaizkio ohore eta laudorioak. Irundar honek Munduko 42. Akordeoi Txapelketa irabazi berri du Italiako Recanati herrian, 15 urtetik 18ra bitartekoen sailean. Hiru orduz jarduten du egunero akordeoia jotzen saria jaso aurretik inongo dirulaguntzarik eskaini ez zaion Xabier Berrak ●

A. LAMASSOUREK

Strasburgen Europako Erregio eta Gutxiengoen Hizkuntzen Agiria onar dezan eskatu dio Frantziako Gobernuari. Baionako diputatuak gogoratu duenez, Frantzia da eskualdeetako hizkuntzentzat horrelako onespénik egin ez duen estatu bakarra Europa osoan. ●

Aruban
dagoen
Natural
Bridge irla
hauek duten
berezko
ederta-
sunaren
adierazgarri
da. Honetaz
gain, irla
hauetan
kultura
ezberdin
ugarik bere
eragina izan
dutenez,
gauza berezi
asko aurki
daitezke.

Karibeko hiru harri bitxi

HASIAK gara dagoeneko neguko hotza eta euria jasaten, baina gu horrela gauden bitartean munduko beste zenbait tokitan jendea goxo dago hondartzetan. Dirua eta oporrak izanez gero bidaia ederra proposatuko dizuegu gaurkoan. Dirurik ez baduzue, Kariben dauden Aruba, Bonaire eta Curaçao irlen berri izango duzue behintzat.

VENEZUELAko kostaldetik 60ren bat kilometrotara dauden hiru irla hauetatik Bonaire eta Curaçao Holandar Antilletakoak dira eta Aruba, berriz, independientea. Hala ere, hirurek ere garbi asko jasan dute holandarren eragina, eta espainiarrek nahiz afrikarrek ere indarra izan zuten bertan.

Alonso de Ojeda izan zen bertara iritsi zen lehen europarra, baina irla hauetan aravak izeneko indiarrek bizi ziren aurretik. Gutxienez Kristo aurreko 2500 urtetik bizi zen zibilizazio honen aztarnak irla hauetako zen-

bait kobazulotan mantendu dira eta hauen artean aipagarrienak Guadiriki eta Casibari dira. Azken urteetan egin diren ikerkuntza arkeologikoei argi utzi dute indiar hauek 1515ean His-

paniolara (gaur egun Dominikar Errepublikak) eramana izan eta bertan hil zirela gaisotasunak jota. 1526ean berriro ere indiar talde bat irletara ekarri, baina holandarrek bidali egin zituzten.

JAKIN BEHARREKOAK

✕ **BIDAIA:** Hainbat hegazkin konpainiak hegaldiak antolatu dituzte, 200.000 pezeta edo 10.000 libera ingurun.

✕ **KLIMA:** Urte osoan zehar 24 eta 29 gradu bitarteko tenperatura izaten da. Aruban haizeak indar handia izaten du.

✕ **GASTRONOMIA:** Holandarrek ez dute eragin gehiegirik izan eta bertan Indonesiako jaki bereziak jateko aukera dugu. Dastatu beharrekoa da Rijstaffel izeneko, 25 plateraz osatua eta arrozaz lagundua. Aruba da Karibeko ohiturak hobekien mantentzen jakin duena, kokoa eta antzeko produktuetan oinarritua. Aipagarriak dira, sopito izeneko arrain zopa modukoa eta stoba izeneko haragi egosia.

✕ **IKUSTEKOAK:** Aruba irlan dauden Casabari, Ayo, Fontein eta Guadiriki kobazuloak, bertako biztanleek utzirik aztarren gordelekua.

✕ **EGITEKOAK:** Irla hauek urpekaritza gustoko dutenen paradisu dira, bertako ur garden eta aberatsetan gauzarik ikusgarrienak topa baitaitezke. Irlarik egokiena Bonaire da, baina Arubak ere baldintza onak eskaintzen ditu.

Ondorioz, 1765ean odol guztiz indiar zuten bost pertsona basterik ez ziren gelditzen eta azkenik 1862an hil zen.

Egun irla hauek europarren eragin garbia dute, batez ere holandarrena. Aruba irlarik turistikoena da eta bertan dago Palm Beach fa-matua. Hala ere, gauza interesgarri eta ez hain turistiko ugari daude bertan. Naturak izugarriko edertasunez egin ditu bazter hauek. Honen adibidea dugu ipa-

rraldean dagoen Natural Bridge.

Curaçaoi dagokionez Willemstad aipatu behar da. Hiri hau Juliana Bridge delako zubiaren bidez lotua dago. Punda izeneko aldean gaudenean Amsterdamen dagoenaren irudipena du bisitariak, eraikuntza guztiak holandar erakoak bait dira. Hala ere, Willemstaden giroa ikusteko merkatua eta bertako dendatxoak ikustea oso garrantzitsua da.

BONAIRE irlarik lasaiena da eta bertako urak urpekarien paradisu dira. Naturak eman dion edertasunaz gain Kralendijk hiriburua ikusi beharko litzateke. Baina irla honetan kolonialismoaren ispilu garbi diren gatz meategiak daude. Gaur egun oraindik ere ikus daitezke holandarrek esklabuentzat eraikitako etxolak.

Frantzia, Ingalaterra, Espainia eta, batez ere, holandarren eragina eta indarren sustraiak itxura berezia ematen diete hiru irla hauei eta bertan denetarik aurki dezake bisitariak ■

MOKO FINA

● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA

HURA OTORDUA!

SEBASTIAN
LIZASO

Bertsolaria

**Okelarekin
ametsetan**

PURUA ahoan, bertsoa buruan, okela sabelean. Hori esatea nahikoa da irakurleak Lizasori buruz hitz egiten ari garela jakin ahal izateko, denek bait dakite dagoeneko azpeitiarra dela bertsolaririk azkarrena ez bertsoak botatzen, platerra hustutzen baizik. Bere jakirik preziatuena okela da, eta hainbeste haragi eztarik zuloatik pasatu arazteko ardoa gustoko izan arren, txanpaina nahiago du. Ez dugu gizon makala hau! Horrela etorria areagotu egiten zaio nonbait!

Baina jatun handienak ere baditu bere milindris-keriak, eta Lizasorena, berak esanda, gazta eta menbriloa dira. Usaitzearekin bakarrik tripak nahasten omen zaizkio. Noski, hori konpontzeko, txanpain kopa bat eta xerra eder baten laguntza paregabea suertatzen da. Ondoren, purua piztu. Izan ere, osasuna zaintzea baino gauza hobea-gorik ez dago!

Felix eta Alberto Iñurritegi eta Jose Ramon Zubizarretarentzat

MARTIN Zabaletaren ostean euskaldun asko saiatu dira Everest tontorrera igotzen eta arrazoi ezberdinengatik lortzen ez zutenean, gure artean etsipen moduko bat zabaltzen zen.

Orain, berriz, aditu dugunean bi euskal gazte, eta gainera anaiak, munduko lekuri garaienera heldu direla poza nagusitu da Euskal Herri guztian.

Egunak aurrera joan ahala, eta heltzen ziren berriak zehazten zihoazen heinean, jakin genuen marka berri baten aurrean geundela, gazteena oxigenorik gabe igo zela, eta orduan, gure poza handiagoa egin zen.

Nahiz eta herri bezala gure burujabetasuna ukatzen diguten, beste batetan ere munduko lekuri altuenean egon da herri honek hainbeste maite duen ikurrina.

Menua gauden sasoi eta merkatuetan aurkitzen diren produktuak erabiliz egingo dugu.

Lehenengo plater gisa purlada eta onddoak Bordeleko olio zpinaz, entsaladan.

Gero, erreboilua koipetan erregosia, bi saltsatan.

Hirugarrenik, oreinaren solomoa bere zukuan, barazki eta arakatzen mermeladaz.

Azkenik, irasagar-zopa Zeberioako ahuntz gaztaren izozkiaz.

Edateko, lehenengo bi platerrentzat Aretxagako txakolina eta hirugarrenarentzat Contino ardo beltza. Bukatzeko eta ospakizun handietan egiten den bezala, Cava Hilleko brutisimoarekin topa egingo dugu.

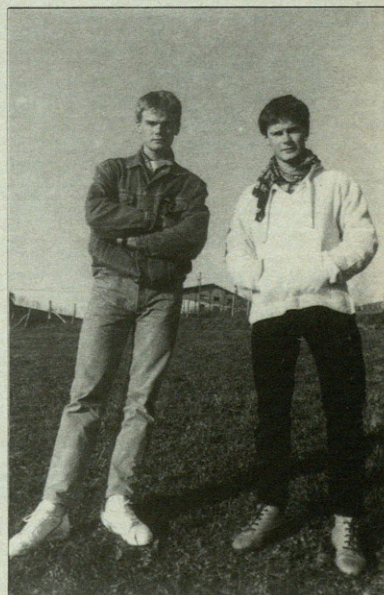
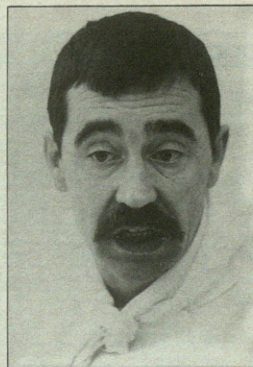
Beno, bukatzeko, hona etortzea gustatuko litzaigukela esan behar dugu ■

BOST IZARRETIK GORA

JOXE

ANGEL

ITURBE

Argazkian azaltzen diren Iñurritegi anaiak Jose Ramon Zubizarretarekin batera lortu zuten Everest gailurreraino iristea.

SABEL FINA

Osagarri irinezko fideoak tomate eta kalbazinekin

OSAGAIK

LAU LAGUNENTZAT

2 litro ur ● gazta ● 200 gr osagarri irinezko ore ● 500 gr fideo ● 4 tomate ● 30 gr gurin ● 4 arrautza ● 2 koilarakada ur ● 1/8 litro esne ● baratxuri hautsa ● 80 gr Emmental gazta ● koilarakada bat ongi txikitutako perrexil.

PRESTATZEKO ERA

URARI gazta gehitu eta irakiten jarri eltze handi batean. Fideoak bota eta, su txikitari eta eltzea estalita, 15 minutuz egosten utzi. Ondoren, iragaztontzi batetik pasatu fideoak, ur hotzetan

garbitu eta itzuri. Kalabazina garbitu gero, sukalderrako paperez lehortu, muturrak moztu eta xerra finetan zatitu. Tomateei gurutze formako ebakia egin, irekiten dagoen urarekin busti, zuritu, erdibitu, haziak

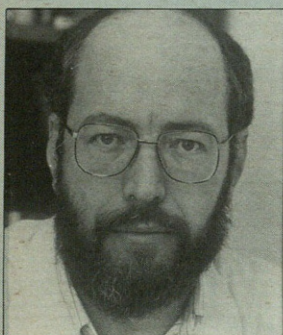
kendu eta mamia tira finetan moztu. Gurina paela handi batean urtu eta tomate eta kalabazin zatiak goritu 5 minutuz. Fideoak eta ortuariak paelan nahastu. Arrautzak ontzi txiki batean irabiatu ura, esnea, baratxuria eta gatz pittin batekin. Dena paelara bota. Su txikitari, eta zartagina estalirik, nahastutako esnea eta arrautzak 5 minutuz berotu. Gaztaz hautseztatu eta Emmentala urtzen utzi ■

BATA ZURIA ERANTZITA

J.M. RODRIGUEZ
IBABE

Elhuyar-eko kidea eta CEITeko materialen saileko ikerlaria

Bai altzairugintzari

AZKEN hilabeteotan egunero altzairugintzari buruzko albiste txarrak entzuten ari gara. Badirudi altzairua etorkizunik gabeko materiala dela eta batzuren ustez industria hori ixtearena erabakirik egokiena izango litza-tekeela. Gure ustez errealtatea guztiz alderantzizkoa da. Munduko altzairu kanti-tatearen beharra igotzen ari da eta datorren hamarkadan aplikazio askotarako orde-zko materialak garatzea oso zaila izango da.

Beste materialekin konparatuz, altzairua merkea da, bere produkzio-teknologia nahikoa ondo menperatzen da eta konformatzeko, hau da, forma egokia emateko (automobil baten karrozeria, adibidez), oso produktu aproposa da. Aldiz, azken urteetan altzairuen prezioak jaitsi dira eta horrez gain, kontutan hartzen baldin badugu industrializatzen ari diren estatuetan lehenetarikoz urratsa burdingintza eraikitzea izaten dela, erraz ulertzen dira Europako lantegietan sortzen diren arazoak.

Bestalde, altzairua ezin da produktu zahartzat hartu. Al-

tzairu-mota asko dago eta oso propietate desberdinekin gainera, baina gehienetan bai konposaketa kimi-koetan, bai ondorengo tra-tamendu termikoetan eta konformaketan aldaketa ugariak suertatzen ari dira. Aldaketa edo hobekuntza horiek 60ko hamarkadatik aurrera egindako ikerketen ondorio dira. Arlo honetan transmisiozko mikrosko-pioaren erabilpena altzai-ruen metalurgia fisikoa ulertzeko garrantzi handiko erreminta izan da. Horri esker, nahi diren propietate mekanikoak betetzen dituen altzairua diseina daiteke.

Euskal Herria eta burdingintza aspaldidanik loturik bizi izan dira, tradizio handi-ko esparrua sortuz. Metal honen lorpen-prozesua belau-naldiz menperatuz joan da. Orain arte horrela izan da eta Europako beste enpresena-rekin konparatzerakoan gure lantegien kalitate-maila ez da batere txarra. Azken hiru urteetan CECAREN (Ikatz-Altzairuen Elkarte Europarra) batzorde tekniko batean parte hartu dut eta gure lanen maila atzeritarrenekin konparatuz antzekoa dela baie-zta dezaket. Hala ere, indus-trietako goi mailako tekni-koen gaurkotzea ez da hain optimoa izan, bertako iker-kuntza ezaren ondorioz behar bada.

Dena den, gaur egun di-tugun datuekin gure altzai-rugintzaren maila teknologi-koa ikusita (zenbat kasutan, oso prozesu berezi eta zailak lortu dira), irizpide tekni-koetan oinarriturik lantegi batzuen itxiera ulertezina gertatu zaigu. Hori horrela baldin bada, maila teknolo-giko minimo bat izatea lan-tegi bat irekita mantentzeko ez dela baldintza nahikoa eta hartzen diren erabakietan irizpide ez-teknologikoak irabazten ari direla pentsa-tzen hasi beharko genuke.

«Urteroko-a»rekin dauden gizonezkoak, Doreen Kimura doktore kanadiarraren esanetan askoz ere petralago egoten dira, testosterona izeneko hormona kopuruak gorantz egiten duelako. Gorakada hau, normalean, udazkenean izaten da.

Gizonezkoen «urterokoa»

DOREEN Kimura izenak se-guraski ez dio ezer esaten irakurlari. Psikologoa dela gehitzen badugu, berdin ja-rraitzen du irakurleak. Baita Ontario-ko (Canada) Wes-tern Unibertsitatean lan egi-ten duela esaten badiogu ere. Baina doktore honen berri izatea komenigarria zaie gure irakurleei, gizo-nezkoak baldin badira batez ere, Kimura doktoreak hilerokoa emakumeen kontua dela onartu arren gizonez-koek ere antzeko zerbait du-tenari eusten bait dio bere ikerketa baten bitartez.

IKERKETA hau dela eta, on-doko ondorioak atera ditu kanadiarrak: emakumeen hilerokoa ziklo hormonal baten ondorioa dela onartua dagoen bezala, gizonez-koek ere, haiek bezala, ziklo hormonalak dituztela, al-diak desberdinak izan arren. Horrela, testosterona hor-mona, oso garrantzitsua gi-zonentzat gorputza eta adi-menaren prozesu guztien

arteko oreka mantentzeko, kopuru gorenera igotzen da udazkenean, udaberrian berriro beherantz egiteko.

KIMURA doktorearen iker-ketaren arabera, gizonez-koak udazkenean baino trebeagoak dira udaberrian adimen ariketak egiten. Emakumeen adimen trebe-tasuna ere hilerokoaren arabera aldatzen dela fro-gatu nahian beste ikerketa bat burutua du psikologo kanadiarrak, eta bere esa-netan, «nere azken ikerketa gizonezkoek antzeko zi-kloak jasaten dituztelaren lehen froga da». Prozesu ho-nen adierazgarri gisa, udaz-kenean gizonezkoen artean gorantz egiten duen agresi-bitatea —testosterona gore-nean dagoenean— eta udaberrian gailentzen den lasaitasuna. Egia dela onar-tua ez dagoen arren, agian laster emakumezkoen hilerokoz gain, gizonezkoen «urterokoa»z ere aritu behar-ko gara ■

ETXE ZULOAN

ETXE ZULOAN • ETXE ZULOAN • ETXE ZULOAN •

EKOLOGIA

Pilak ere ekologiarri atxeki

EGUNEROKO gauzetarako erabiltzen ditugun tresna batzuetan pilak erabiltzen dira martxan. Bizarra mozeko makina, iratzargailua, erratia, eskumuturreko erloja... Ezinbestekoak egungo bizimodurako, pilak dituzte elikagai aproposenak. Baina pilak ez dira diruditen bezain onuragarriak. Soluzio kimiko batekin eginak, honen osagarrietako bat oso kutsakorra den merkurioa da. Merkurio gramo batek metro kubiko bat lur edota 400 litro ur kutsa ditzake.

ARGI dago, beraz, pilak ez

Pilak ez dira diruditen bezain onuragarriak. Beren baitan duten merkurio gramo batek, metro kubiko bat lur edota 400 litro ur kutsa ditzake.

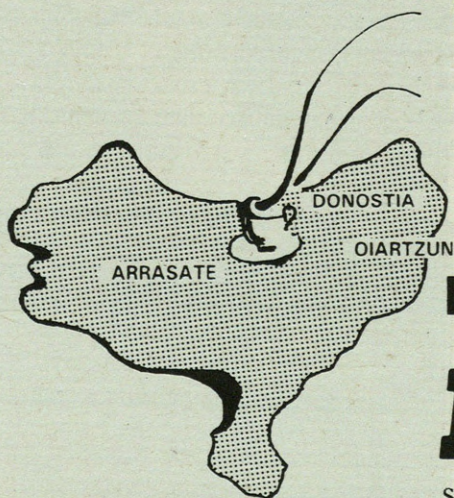
direla txantxetako gauza. Eta erosterakoan komenigarria litzateke ahalik eta merkurio kopururik txikiena dutenak erostea. Varta etxeak, adibidez, serie ekologiko bat du, Super eta Super Dry izenekin, merkuriorik gabeak biak, eta

beste serie alkalina bat (merkurio kopuru osotxikiarekin). Duracell-ek % 0,025 merkurio besterik ez duen serie bat merkatu-ratu du, eta Ukar-ek ere serie berde bat du, % 0,02 merkurioarekin.

PILAK gastatu direnean, bil-

tzen diharduten dendetara eramatea komeni da: argazki dendetara, erloju dendetara, optiketara... Ber-tan bi sail daude, bata pila arruntentzat eta bestea botoizkoentzat. Azken hauek dira kutsatzaileenak, merkurio asko izaten bait dute beti ■

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12-35 49 14

TELEBISTA-IRRATIA

● TELEBISTA-IRRATIA ● TELEBISTA-IRRATIA

BOTOIA SAKATU AURRETIK

IKUSI BAIETZ

Asteazkenean, kirol saioa eskainiko du ETBk, Korak Kopako saskibaloi partidua hain zuzen. Gasteizko Taugres, Pepinster taldearen aurka lehiatuko da.

● ETBren hamargarren urtebetetzearen inguruko programazioaren baitan, Jesus Maria Leizaolaren irudia gogoratzen duen erreportaia berrikus daiteke, azaroaren 3an, asteartean, 16.40etan.

● Azaroaren 4ean, «Dotakon» izeneko marrazki bizidunen sail berriari emango zaio hasiera. Arratsaldeko 18.00etan.

● Asteazkenez ere, gaueko 20.40etan, saskibaloiari zuzendutako kirol saioa

«Rockibili» saioak euskal zein atzerriko musikaren azken berriak eskainiko dizkigu, artista famatuena bideoekin batera.

izango da ikusgai: **Korak Kopako Taugres-Pepinster partidua.**

● Alfred Hitchcocken Orduan, «Bigarren epaia». Ned Murray abokatu gazteak, Lew Rydell, bere bezeroa kargurik gabeko libre utzi dezaten lanean ari da. Rydelli, bere emaztearekin lastankeria-tan ikusitako gazte bat erahiltzea leporatzen diote. **Azaroak 5, 23.25etan.**

● Azaroaren 8an, 21.20etan, «Zirkuito itxia» pelikula aurkituko du teleikusleak. Smith, seguritate sistema bateko bideo zirkuito itxian lan egiten duen zaindaria, kontrol remotoko kamara ere erabil dezakeela jabetzen da, zeinaren bidez enpresako kaxen zenbakia ezagut ditzakeen.

● Igandean ere, 17.40etan, «Rockibili», pil-pilean dauden talde moderno nahiz entzute-tsuenak eta nazioarteko bideo-klip ikusienak Carlos Nguema gaztearen eskutik.

James Bond-ekin oheratzeko tenorea

ASTEAZKENA 4, 21.05-ETAN.

ZINE GAUA: «ZURE

BEGIENTZAT BAKARRIK».

ZUZENDARIA: JOHN GLEN.

ANTZEZLEAK: ROGER MOORE,

CAROLE BOUQUET ETA JULIAN

GLOVER.

HIRU astetan zehar James Bond-ek erakutsi dituen trebeziak ez du parekorik ETBren programazioan, antza. Asteroko zitari hutsik egin gabe jarraitu nahi dio

gure pertsonaia ospetsuak. Atsedena dirik merezi ez dugulakoan.

Ustekabeko leherketak batek urperatu duen Atac espioitza untzi britaniarra-ren atzean, Britainia Handiaren etorkizuna kolokan egon daitekeela antzematen du, oraingoan, gure espioi handi eta lerdinak. Horrela bada, beharrezkoak diren ikerketek ekingo die, untziaren jabeen arrastoak jarraiki ■

● **AZAROA 7, 11.45ETAN, ZINEA: «PAGO PAGOKO HEGOALDERA».**

ZUZENDARIA: ALFRED E.

GREEN. ANTZEZLEAK: VICTOR

MC. LAGLEN, JOHN HALL ETA

FRANCES FARMER.

ABENTURAZALE taldeak, Pago Paga izeneko paraje tropikalaren hegoaldera perla bila joateko asmoa du. Horretarako bertako emakume baten laguntza izango dute. Perla gutxi eta ezusteko asko aurkituko dute bidean, baina ■

● **AZAROA 7, 22.10ETAN, ABENTURA ZINEA: «MARINE URDINTXOAK».**

ZUZENDARIA: JOHN

HANCOCH. ANTZEZLEAK:

JAN-MICHAEL VINCENT ETA

GLYNNIS O'CONNOR.

BIGARREN Mundu Gerran girotutako istorio goibela erakusten duen pelikula honek itsasketa ikasketak utzi dituen gazte baten arazoak kontatzen dizkigu. Ez aurrera ez atzera dagoela, erabaki beharra tokatuko zaio ■

TXORI BATEK ESAN DIGU

ETBren hamargarren urtebetetzearen inguruko saio berezien burutzen dihardu Hasier Etxeberriak. Euskal Herriko pertsonaia ospetsu zenbait —Arzak, Haritzelhar, Txillida...— ETBren hamar urte hauetako balantzea egin dezaten eskatu die, oraingoan. Abenduaren azken aldera emitituko diren saio laburrak izango dira, gehienez bost minutuko iraupenekoak. Honez gain, dokumentalen munduari lotu zaio Hasier Etxeberria, eta ardoa, txakolina, sagardoa, gazta, patxarana eta beste gairik aztertuko dituzten zazpi programa prestatzen ari da, datorren urtearen hasieran bukatuko dituelakoan.

TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA •

Idoia Sagarzazu: «Platoko ikusleekin giro egokia sortzea garrantzitsua da»

Aspaldidanik dabil Idoia Sagarzazu antzerkiaren munduan sartuta, baina horretaz gain telebistan ere hainbat saio ezberdin burutu ditu. Oraingoan, berriz, «Ganbaran bai» saioari ekin dio. Joseba Apaolazarekin batera egiten duen saio honek ez du zerikusirik lehen egin zituenekin.

ARGIA. Nola hasi zinen saio honetan lanean?

IDOIA SAGARZAZU. Proba batzuk egiteko deitu ninduten eta bertara aurkeztu gintzen. Nik eginikoa atsegin zitzaien eta neu aukeratu ondutuen saioa aurkezteko.

A. Zer suposatu du zuretzat horrelako saio bat egiteak?

I.S. Beste zenbait saio ere egin ditut telebistan baina

zalantzarik gabe era honetako lehen saioa da hau. Besteak motelagoak ziren, hau berriz arina da eta estudioan dagoen jendearekin ere harreman zuzenak ditugu. Saio honetan ongi moldatzeko uste dut «In Frangiti» antzerkian lanean aritu izanak asko lagundu nauela jendearekiko lotura eta giroa sortzean batez ere.

A. Gustora sentitzen al zara saio honetan?

I.S. Joseba Apaolazarekin oso ongi moldatu naiz eta oso gustora nago, saio honek ez du zentzurik bion partaidetzarik gabe. Bestetik, platoan dauden pertsonekin sortzen den giroa oso aproposa da eta oso gustora sentitu gara orain arte jendearekin. Joseba eta biontzat giro egokia sortzea garrantzitsua da eta horretarako txistek kontatuz eta aritzen gara. Guzti hau gero ez da kamara aurrean ikusten, baina gu oso gustora egoten gara jendearen laguntzaz.

A. Saioa grabatzean gertatzen diren zerbait izan al duzue?

I.S. Telebistan askotan gertatu ohi diren maiz errepikatu beharra eta antzekoez gain ez zaigu gauza berezi gehiegirik gertatu, baina grabaketara doan jendearekin gauza bitxi bat izan zen. Hirugarren saioa grabatu genuen hainbat ikuslerek eta hauek oso gustora egon zirenez laugarren saioaren grabaketara ere etorri ziren. Hau pozgarria izan zen, ongi igarotzen dutela ikusi genuelako.

A. Telebista mundua eta antzerkiaren artean zein duzu gustokoen?

I.S. Ezberdinak dira eta baikoitzak gauza onak eta txarrak ditu, hala ere, telebistari antzerkiak duen freskotasuna falta zaio. Horregatik, hain zuzen ere, telebistan zuzeneko saio bat egin nahiko nuke freskotasuna eta umorea izango lituzkeena.

IKUSITAKOAK
IKUSITA

Penelope enea

Agian barruak garrazten hasiak ditut eta gauzarik barregarrienak ere ez du nigan inolako eraginik. Baina, esandakoa baino gehiago, Penelope Enea izeneko saioa ez zaidala gustatzen dela, uste dut. Ez didate grazia-rik egiten, ugazabaren etxean joanetorrian ari diren maizterren gorabeherak. Ageri diren pertsonaia gehienak anidinoak iruditzen zaizkit, azalduko egoerak txisparik gabeak eta errealizazio aldetik erritmo motelegia duela. Lehen kapituluetan, beti izaten diren esperientzia falta eta etorriko zen finkatzearen aitzakiaz kontsolatzen nintzen. Astekak joan ahala, potentzial handiko planteiamendua izan arren, tele-komedia honek zaila duela asuntua iruditzen zait. Ideia on baten ondoko konkrezio eskasa dela esango nuke. Komediaren istorioa ona da, irekia eta situazio ugari bezain okurrenteetarako atea zabalik duena. Programa berean oso desberdinak diren pertsonaiak batera jartzeko modukoa eta kontraesan parregarriak sortarazteko aproposa. Errealizazio aldetik, set egonkorra eta mugatua duenez, 'korrekzio' teknikoaz gain txispa beharrean dabilen saioa da. Gainera, nigatik urik gabe utziko balute landare haragi-jalea, parra.

EDORTA ARANA

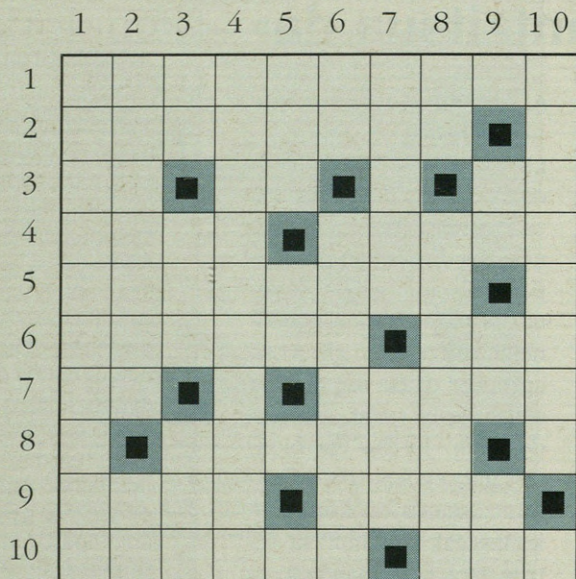

Ganbaran bai saioa ez da telebistan egiten duen lehena, baina ez du lehen egindakoekin inolako antzik.

AITZIBER YARZA

Denborapasa

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Irmotasun. 2.- Araudi. Bokala. 3.- Euskal atzizki femeninoa. Egile atzizkia. Oxigenoarelo kimikoa. Iparraldean, zakur. 4.- Bidea. Moztua. 5.- Pluralean, txori mota. Boroaren sinbolo kimikoa. 6.- Ezeztatua. Bihi. 7.- Musika nota. Azkenekoa. Arloa. 8.- Bokala. Musika tresna, arrabita. Potasioaren sinbolo kimikoa. 9.- Gabarrak. Moduak. 10.- Haurrentzako txanoa. Ekarri aditzaren erroa.

GOITIK BEHERA: 1.- Bastartak. 2.- Deliberatu. Musika nota. 3.- Nafarroako ibilgailuetan. Iratzea. Alderantziz, euskal sindikatu abertzalea. 4.- Arabako lautadako herri bateko. 5.- Duda partikula. Urrearen sinbolo kimikoa. Huts. Tona. 6.- Infusio mota. Lapurra. 7.- Bozateko biztanlea. Frantziako hegazkinetan. 8.- Musika nota. Pluralean, VI. hilabetea. 9.- Uranioaren sinbolo kimikoa. Zintzo. Kontsonante bikoitza. Errepikatuz, gorotza. 10.- Nerabezaroan daudenak. Kontsonantea.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Alukeria
Ariketak
Bikainak
Euskaria

7 letra

Arakatu
Eratsua
Tipulak
Udareak

4 letra

Aita
Aker
Arra
Aska
Atea
Erdi
Eria
Ezka
Gabe
Gara
Gari
Gazi

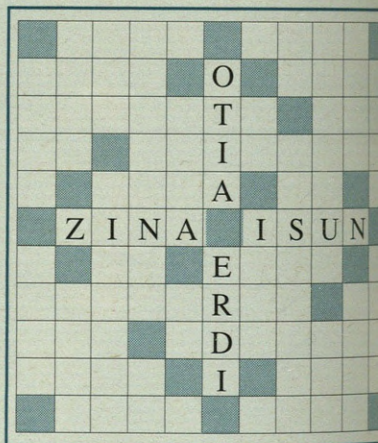
Iman
Iri
Isun
Izia
Lima
Luki
Otia
Tira
Zali
Zama
Zati
Zina

3 letra

Ala
Ats
Ert
Zil

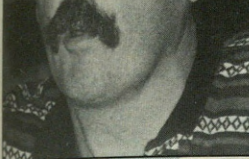
2 letra

Eu
Gu
Ma
Ne
Pa
Te
Uk
Us

A black and white portrait of a man with dark hair and a prominent mustache. He is looking slightly to the left of the camera with a neutral expression. He is wearing a dark shirt with a light-colored geometric pattern. The background is dark and out of focus.

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

	erabide	Enaztea	Txori mota	Hunoen errege
	okina	Mendikate ezaguna	Aita	
Presidente	Errautsak	Nitrogenoa	1	
			3	
(Buk.) Gehiagi		Otsoaren orro	Aluminioa	
Gizon zahar		Bokala	Ezten	5
		Sortu zintuena	Lehen bokala	
		Deiadarra	Iratzar	
Armas ezak hil		Egonkortasuna		Azken bokalak
Rusa	2	Eskaini eta ez eman		
			Berebil	
			Zero	
Hinko egiptiarrak	Aurpegiko irekidura		Beldur	
Sikaz ito	Lehen eta azkena		Oxigenoa	4
			Burdinola	
			Kontso-nantea	Bokala
	6			
Lehen bokala	Toka, zuen		Oinarrizko edaria	

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

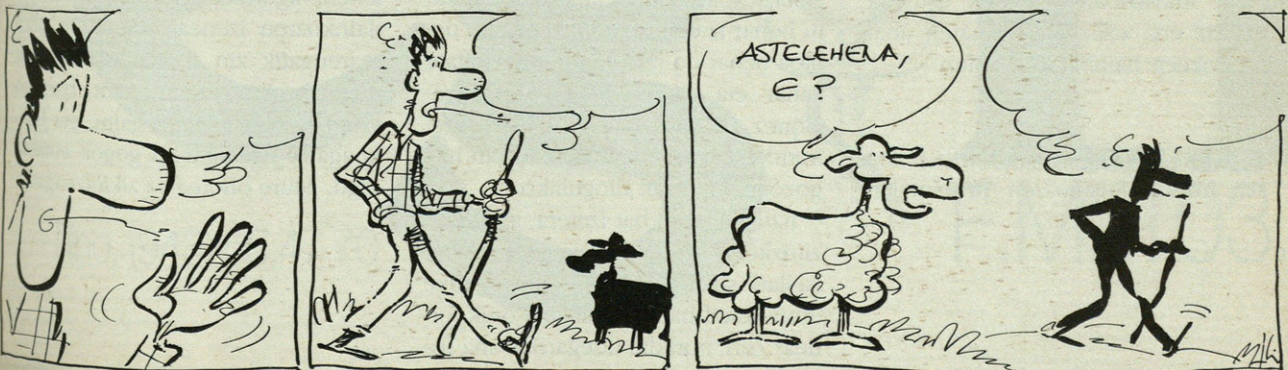
					M	E	N	T	X	I	U
					G	A	L				
					●	E	●	A	●	D	●
					A	R	O	T	Z	A	K
●	T	●	U		A	M	A	I	O	T	U
T	X	O	R	I	M	A	L	O	A	I	A
●	I	R	A	●	A	R	A	N	●	U	
A	N	E	●	U	L	●	K	●	I	R	
●	P	I	T	X	E	R	●	Z	O	R	
B	A	N	O	A	●	I	Z	U	T	U	
●	R	A	●	T	A	K	E	T	A	K	
U	T	●	G	U	R	●	T	I	●	U	
●	A	L	U	A	●	M	A	K	E	U	

Hieroglifikoa: Gehienetan

	G	A	L	E		Z	I	B	A	
Z	A	M	A		O		Z	E	R	K
E	Z	A	B	A	T			T	E	A
I			E	R	A	I	K	I	A	K
N		E	K	I	N		O	L		A
		E	M	A	N			I	R	U
A		A	D		I	N		O	N	E
I	T	Z	A	L	P	E	A		A	Z
D	I	T		L	A	S	T	A	R	I
A	K	E	R			U	R		A	K
I	A	I	O		B	A	T	U		

Hitz
Kateatuak

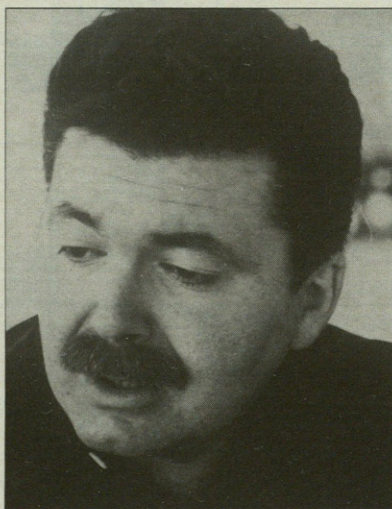
KAKU

«Kuttuna»

PIERRE de Lancre bizi da. Orduan bezala euskaltegitik pasa gabe sartu da gurean. Ezjakintasuna da hain zuzen gure fiskal eta epaileen indarra. Aitortu behar lukete behintzat, geure hizkuntza jakitera, nekez akusatzen ahal gintuztela, errekararen egingen luketela beren argudioek susmoa salaketaren oinarri ezin erabiltzez. Ongi datorkie ezjakintasuna, hala kontzientziak agintzen die hitz bakoitzaren atzean kako bat dagoela, boltaje homologatu gabeko korrontea pasatzen dela hemen hitz batetik bestera ezin ikusizko hari batean. Horretan dute indarra, eta hortik dator gure herritasuna ere, baina herri itzuli bat gareino beti eman beharko dugu argi gainerako hizkuntzaren boltaje: herriaren sentimendu erlijiosoak bortxatuak izanen dira kontzeptu teologiko ofizialetan sartuak izateko; ihauterietako mozorroa Belialen iduri bilakatuko digute; sehaska kanta mezu giltzatuak izanen zaie; gure emakumeen kapeluetan sinbolo falikoak dakusazate; kanpaijolea tirokatu egingen dute ordua ez baina ihes-hotsa ematen ari delakoan; sagastien ugariak Deabruaren lana bideratzen du Eba berriak sortaraziz... Pierre de Lancrek euskara jakin izan balu, Inkisizioaren legerik estuena ezarri ere, ezin suari ematen ahal zizkiokeen hainbat euskaldun.

LABURDI ez da laburtu, baina bai luzatu. Susmoaren probintzian

K O L D O I Z A G I R R E

Idazlea

bizi gara ia bost mende geroago. Argizaiolari biltzen zaion argizaria gizakiari lotzen zitzaion Sugea baldin bazen demoniologoaren zoramen zanzapazalean, zer izan ez liteke euskaldunak euskaldunari eskaintzen dion hitz bakoitza? Zer ez, euskaldunak euskaldunari *mattez* dioten hitza? Ez gaituzte mattatzen uzten. Gure gerribueltako kultura handiek ezin dute eraman bestea gozotasunik, maitasuna sexoa neurtu, arautu, klasifikatu behar izaten dute. Mattasunak delitua behar du izan beren mentalitate zahar eta erreprimatuan. Konparazioez ari naiz, baina ez hainbeste: kondenatu nahi gaituzte haurrari hitz gozoegi bat esan diogulako.

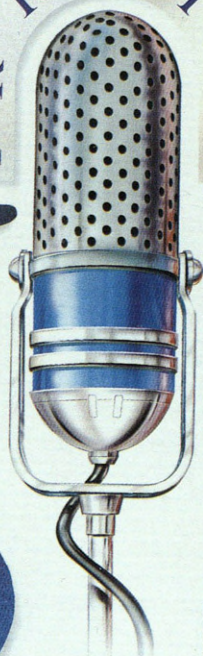
Itzultzaile on bat izatera, arinduko zituzkeen zigorrak Erregeren Kontseilari sukartu harek? Izan dezake inoiz fiskal batek itzultzaile onik, orde? Zeri, nori dio fidegarritasuna fis-

kalak? «La langue basque, à nous inconnue, donnait liberté à nos interprètes de s'en informer pleinement, sans que nous eussions eu aucune connaissance». Fiskalak baino gehiago jakin dezakeenez akusatuaren bekatuaz, itzultzailea bera ere susmagarria da Lancre guztientzat. Eta egia da halaber, bersio laburtuak jasoko dituela beti fiskalak itzultzaileagandik, salatzaileak, berez eta beharrez, mostuokeriak egotziko dizkiolako salatuari. Non luke plazerra, akusatuak egin satanismoak ez balitu gogoan? Irudimena landu behar borrarero frustratuak! Metaforaz ari naiz, baina neurri batean: ez dute aski itzul gaitetzen, ez zaie baliagarri ixur gaitetzen bestetara. Beraienara, eta beraienara bakarrik, nahi gaituzte biluzik. Boltaje handiko hizkuntzari atxiki behar diogu geure gozoa, lege jokatu badugu. Eta orduan hitzek ez dute argi ematen, boltaje arrotz horrek erregiten dituelako kuttuna bezalako gauza ttakunak.

AZTI eta sorgin kottau haiei bezala errebelatzen zaigu barrena epaileak, geure hizkuntzan mintzatu nahi garen demokratikoki galdetu baino lehen, agurtzen gaituelarik berean: «Jainkoaren izenean ala zeure ohorearengatik zin dagizu egia esan duzula?». Eta orduan, diot, barruko satan txikiak hartzen gaitu, eta Jainkoagatik zin egiteko gogo ematen digu, geure ohorea ez zikintzeagatik.

URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE
URREA, ZE

I · R · R · A · T · I · A

eggn

Tfno. (943) 55 47 70

F.M. 103.0

1992an

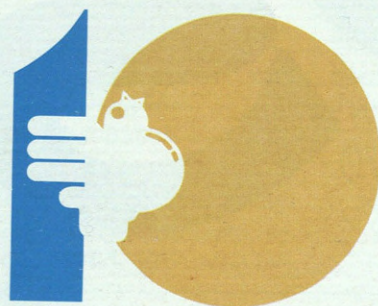

EUSKADIKO LEHEN KOMUNIKABIDEAK HAMAR URTE BETE DITU

Hamar urte pasatu dira eta badirudi atzo bertan izan zela. 1982an Euskal Irrati-Telebista martxan hasi zen. Gaur egun, bi telebistakate eta lau irrati-emisora dituela Euskadiko lehen

komunikabidea da dudarik gabe: bai entzulego alde-tik eta bai jendearen partaidetzagatik.

Oraindik badago zergitnik, proiektu berriak, helburu berriak...

HAMAR URTE